

ASHÂB-I KİRAM

menâkıbı

-2-

Ramazanoğlu
MAHMUD SÂMÎ

ALLAH TEÂLÂ buyuruyor:

«İslâmda birinci dereceyi kazanan Muhâcirler ve Ensâr ile onlara güzelliikle tâbî' olanlar yok mu? Allah onlardan râzı olmuştur. Onlar da Allah'dan râzı olmuşlardır. Allah bunlar için (kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere) altlarından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır.»

(Tevbe Sûresi / 100)

•

«Mü'minlerden bir kısım erler vardır ki, onlar Allah'a verdikleri ahde bağlı kaldılar. Onlardan kimi şehid olarak ahdini ödedi, kimi de ödeme-yi bekliyor ve onlar ahidlerini hiçbir sûrette değiştirmediler.»

(Ahzab Sûresi / 23)

HZ. EBÛ TALHA ZEYD BİN SEHL

— radiyallahu anh

Ebû Talha, Zeyd ibn-i Sehl -radiyallahu anh- Enes bin Malik -radiyallahu anh-'in üvey babasıdır. Enes'in babası Mâlik küfr ile ölünce Enes'in validesini Ebû Talha -radiyallahu anh- almıştır.

Ebû Talha -radiyallahu anh-, Ensar'ın nakıyblerindendir. Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz:

«Ebû Talha'nın asker içinde, gazada bir haykırması yüz dilâverin hârbinden daha hayırlıdır» buyurmuştur.

Harb meydanında gösterdiği kahramanlığına, fedakârlığına dair birçok menkıbeleri vardır. Huneyn gazasında düşmandan yirmi tanesini tepeleyerek öldürmüş, ve bunların esliha ve eşyası kendisine verilmiştir.

Harbe başlamazdan evvel huzûr-ı Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e şöyle derdi:

— Ya Resûlallah! Hayatım senin hayatın için fedâ olsun!

Bu sözü söylerken başına toprak saçır, sonra oklarını savurmağa başlardı. Daima Resûlullah -sallallahu aleyhi ve

sellem- Efendimiz Hazretlerinin önünde bulunur, gelecek oklara karşı göğsünü ve vücûdunu siper ederdi. Arkasından Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz başını kaldırıp Ebû Talha'nın attığı okun nereye isâbet ettiğini tedkik eylerdi.

Ebû Talha -radiyallahu anh- düşmanla ceng etmek ve kuvvetli bulunmak için nafilâ oruç tutmazdı. Bu hususda Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz'in;

«*Oruç yiyerek düşmanınıza karşı kuvvetleniniz*» emr-i Nebevîsine imtisal eyleyler idi.¹

Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'den gelen bir rivâyete göre:

«Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- ile berâber bir seferde bulunduk. Bizden kimi oruç tutmuş, kimi de yemiş idi. Sıcak bir günde bir konak yerine indik. Güneşte çoğumuz elbisemizle gölgelenmişdik. Fakat şu oruç tutanlar tâkatsizliklerinden hiç bir şey yapamadılar. Oruçsuzlar ise binit develerini suya götürüp suladılar. Oruçlulara hizmet etdiler. Yemek pişirip oruçlularla birlikte yediler. Bütün bu faaliyet üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«*Bugün oruçsuzlar tam ücret alıp gitdiler.*»² buyurdu.

Enes -radiyallahu anh- şöyle demiştir:

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- zamanında Ebû Talha ceng etmek için oruç tutmazdı. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in irtihali üzerine ben Ebû Talha'yı hiç oruçsuz görmedim. Yalnız Ramazan bayramı günü ve Kurban bayramı günü oruç tutmazdı.

1 Tecrid-i Sarîh terc. 8/58 vd.

2 Tecrid-i Sarîh terc. 8/377

Bu hadis-i şerif de cihad'ın nafile ibâdetlerden efdal olduğuna delâlet eder. Ebû Talha -radiyallahu anh-, irtihâl-i Nebevî'den sonra Dîn-i İslam'ın şevket ve kudreti düşmanı tepelemeğe müsaid olduğundan fîmâ ba'd oruca devam etmiştir.

İrtihâl-i Nebevî'den sonra Medine'de aşk-ı Peygamberî sebebiyle oturamadığından Şam'a gitmiş ve Hicrî 40 sene-sinde Şam'da vefât etmiştir.

İrtihâlinde cenaze namazını Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'ın kıldırıldığını hadis-i sahih şarîhi rivâyet etmiştir.

Ebû Talha -radiyallahu anh-, harb ve cidâle son derece harîs, âbid, zâhid ve mütteki olup Şârih Aynî, rahmetullahi aleyh ondan 92 hadis-i Nebevî rivâyet edildiğini söylemiştir. Üvey oğlu Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'ın ve kendi oğlu İyduallah'ın ve İyduallah'ın oğlu Ubeyduallah'ın da hadis-i Nebevî rivâyetleri vardır.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in kerîme-i muhteremeleri, Osman bin Affan -radiyallahu anh-'ın zevcesi Ümm-i Gülsüm -radiyallahu anha-'nın Hicretin 9'uncu yılında irtihâlinde kabre Ebû Talha -radiyallahu anh- indirmiştir.

Enes -radiyallahu anh-'ın rivâyetiyle, Sallallahu Tealâ aleyhi ve sellem Efendimiz kabrin bir tarafında oturmuşdu. İki gözlerinden yaş döktüğünü Enes -radiyallahu anh- «gördüm» demiştir. Ve Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz:

– «İçinizde bu gece günah işlememiş kimse var mıdır? diye sordu. Ebû Talha:

– «Ben varım Yâ Resulallah!» dedi.

Bazı şarihler de Ümm-i Gülsüm -radiyallahu anha'nın irtihal gecesinde Hazret-i Osman'ın bir câriyesiyle yatdığını, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz muttali olunca ona ta'rîzan ve itâben böyle buyurulduğunu rivâyet eylemiştir.

Bu hadis-i şerifden müstefâd olan hüküm:

– Sessiz gözyaşı dökmek caizdir, (mevtaya ağlamak.)

– Kabrin kenarında oturmak caizdir.

– Bir lüzûm ve zaruret olmadıkça kabri ihtiramen çiğ-nememelidir.

Müslim'in Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den rivâyetine göre bir hadis-i şerifde:

«Sizin birinizin ateş közünün üzerine oturup elbisesini yakmasıyla vücuduna işlemesi, kabrin üzerine oturmasından elbette hayırlıdır» buyurulmuştur.

İmam Hasan-ı Basrî de «Kabristanda oturup yemek yiyen kimse kemâl-i gafletinden münafıktır» demiştir.

Kabre dayanmak, istinad etmek de mekrûh addedilmiştir.

Kadın cenazenin erkek tarafından kabre konulmasının cevâzına bu hadis-i şerifden istidlâl edilmiştir.³

H.z. EBÛ HÜREYRE

radiyallahu anh

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'in İslâmından evvel adı «Abdüşşems» idi, Müslüman olunca «Abdurrahman» adını almıştır.

Validesiyle beraber İslâm'a girmiştir.

Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, bir gün Abdurrahman'ın eteğinde bir şey görmüş ve:

– O nedir yâ Abderrahman buyurmuşlar. Abdurrahman da kedileri çok sevdiğinden ekseri berâberinde bir kedi yavrusu bulunduruyordu. Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-e cevaben:

– Kedi yavrusudur yâ Resûlallah! dedi. Fahr-i Âlem Efendimiz de Abdurrahman'a lâîfe olarak:

– Sen kedi babasıdır, buyurdu.

Ondan sonra Abdurrahman kendisine teberrüken «kedicik babası» manasına gelen «**Ebû Hüreyre**» lâkabıyla çağrılmasını arzu eder ve bunu herkese söylerdi. Nihâyet bu lâkap ile şöhret bulmuştur.

Kur'an-ı Azîmü's-Şân'ı bizzat fem-i Seâdetden ahzetmiştir. Bazıları, Übeyy bin Kâ'b'den arz tarikiyle almıştır, derler. Feth-i Mekke'den bir sene mukaddem İslâm olmuştur. Hayber gazvesinde müslimîn ile berâber bulunmuş ve ondan sonra Ashâb-ı Suffa'ya dâhil olup Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem'-den hiç ayrılmamıştır.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'in menâkıb ve fezâîli, tevazu ve ilmi meşhûrdur. Geceyi üç cüz'e ayırıp bir cüzünü hadis-i şerif tezekkür ve rivâyetine, bir cüz'ünü Kur'an-ı Azîmü's-Şân'ı tilâvete, diğer cüz'ünü de nevm ü istirahatine tahsis etmişti.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- onu Bahreyn valisi tayin etmiş ve sonra da azletmiştir. Sonra yine istihdam etmek istemişse de Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- imtina edip Medine-i Münevvere'de ikâmet eylemiştir.⁴

Sahih-i Buhârî'de kendilerinden nakledilmiştir ki:

– Halk benim rivâyetlerimi istiksâr edip «Ebû Hüreyre çok hadis rivâyet ediyor» dediler. Eğer Kitab-ı Kerim'de:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ
بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ
وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ

«İndirdiğimiz apaçık hükümleri ve doğru yolu insanlara Biz Kitab'da beyan ettikten sonra gizleyenler var ya, Şüphesiz Allah onlara lâ'net eder, (onları

rahmetinden kovar) **ve bütün lâ'net edenler de onlara lâ'net eder»**⁵ âyet-i olmasa ben bir hadis bile rivâyet etmezdim. Muhacirînden olan ihvanımızı ticâretleri, çarşılarda alışverişleri, Ensar'dan olan ihvanımızı da ziraatleri ve hurmalıkları meşgûl ederdi. Ben ise karın tokluğuna Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e mülâzemet edip onların bulunamadıkları vakitlerde nezd-i Resûlullah'da bulunur ve onların hıfz edemediklerini hıfz ederdim, demiştir.

Ve yine kendilerinden mervî olarak **Buhârî'**de mezkûrdur ki, bir gün kuvve-i hafızalarından şikâyetle:

– Yâ Resûlallah, ben sizden bir çok şey işitiyorum da hıfzedemiyorum, demişdim. Bana «Dâmenini yay» buyurdular. Dâmenimi yaydığımda iki avuçlarıyla bir şey atar gibi yapıp, sonra «Yum» buyurdular. Ben de eteğimi toplayıp yumdum, bir daha bir şey unutmadım,» demişlerdir.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'in ashab zamanında fetvâsı zahirdi ki, o zaman derece-i içtihadı haiz olmayanlar iffâ edemezlerdi. Kendilerinden sahabiden ve tabîinden sekiz yüzü mütecaviz zevat hadis-i şerif ahz ü rivâyet etmişlerdir. Şu kadar ki, Abâdile ve Hazret-i Aişe -radiyallahu anhüm-ondan daha fakîh idiler.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- «Benden ziyâde hadis bilen Abdullah ibn-i Amr'dır. O yazardı, ben yazmazdım,» demiştir.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-, «Nebiy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'den iki kab dolusu ilim belledim.

Bunlardan birini size isâr etdim. O birini meydana çıkaracak olsam benim şu boynum kesilir,» derdi.

Ketmetdiği ilim hakkında bazıları; ilerde ümmetin başına gelecek fitne ve musîbetten, kıyâmetden evvel ümmetin giriftar olacağı ahvale aid bilgilerdir, dediler ve bazıları Ebû Hüreyre'nin

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ رَأْسِ السَّيِّئِ وَأَمَارَةِ الصَّبِيَّانِ

«Allah'ım, Hicrî 60 tarihinden ve çocukların emaretinden sana sığınırım» demesini delil addetdiler. Bazıları da ehl-i şuhud ve ırfana muhtass olup nâsdan setredilen ilim-i esrârdır, dediler.

Ebû Hüreyre,

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ أَمَارَةِ الصَّبِيَّانِ

«Çocukların emaretinden Allah'a sığınırım» der ve çarşıda gezerken:

اللَّهُمَّ لَا تُدْرِكْنِي سَنَةٌ سَيِّئٌ وَلَا أَمَارَةَ الصَّبِيَّانِ

«Allah'ım, beni altmış senesine ve çocukların emâretine erişirme» diye duâ ederdi.⁶ Hak Teâlâ Hazretleri duâsını müstecab kılıb Hicrî 60'dan bir sene evvel hicretin 59'uncu senesinde 78 yaşında olduğu halde irtihâl eylemiştir. Hicrî 60'da Yezid bin Muaviye'ye bey'at olunmuştur.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-, beşbin üç yüz yetmiş dört (5374) hadis-i şerif rivâyet etmiştir. **Sahihayn**'de altıyüz dokuzu mezkûrdur.

İbn-i Kuteybe'nin beyânına göre Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- omuzlarının mabeyni geniş, ön dişleri seyrek ve lâtifeci bir zat olup kendisinin iki örgü saç da var imiş.

Vâlidisinin mazhar-ı hidâyet olması için duâ buyurmalarını Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'den niyazda bulunmakla duây-ı Hazret-i Hayri'l-Berâyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- ile ihtidâ etmiş olduğu **Müslim-i Şerif**'de mezkûrdur.⁷

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- der ki:

«Müslüman olduktan sonra birinci felâketim, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in irtihali oldu.

İkincisi: Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in şehâdeti,

Üçüncüsü de heybemi zayi eylemem, oldu. Heybesini soranlara şöyle cevap vermişdi:

– «Bir gazada yiyeceğimiz azalmışdı. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bana yiyecek bulunup bulunmadığını sual etdi. Yanımda bir miktar hurma vardı, 21 tane idi. Bunları Resûlullah aldı. Herbiri üzerine bir besmele okudu. Hürmaları yaygı üzerine koydu. Askerleri onar onar çağırma kılığını emir buyurdular. Askerler geldiler, hepsi yediler ve doydular. Geride bir miktar hurma da kalmışdı. Bunları bana vermesini istedim. Bana verdi. Ben bu hurma-

ları heybeme koydum. O günden beri her ne zaman elimi heybeme koyduysam daima hurma bulurdum. Hayli sadaka da verdim. Hazret-i Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahû anhû-ma- devirlerinde de o hurmalardan yerdim, hiç tükenmez idi. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in zamanında karışıklıkta o heybemi zayi eyledim, demiştir.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'in bir kere koyun kebabı yemekte olan bir cemâata yolu uğramıştı. Bunlar müşarun-ileyhi dâvet etdilerse de icabet etmedi ve dedi ki:

«— Vallahi Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şu dünyada arpa ekmeği ile karnı doymadan çıkıp gitti.»⁸

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- der ki:

«Bir gün son derece acıkmışdım. Yolda Ömer ibn-i Hattab -radiyallahu anh-'e kavuşdum. Âl-i İmrân suresinden bir âyet-i celîle okuyarak istifade etmekliğimi rica etdim. Fakat maksadım karnımı doyurmaktı. Fakat Hazret-i Ömer anlamadı. Yanından ayrıldım, az gitmeden şiddetli açlıktan yüz üstü yere düşdüm. Bu baygınlık sırasında Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- baş ucuma geldi. Bana:

— Yâ Ebâ Hüreyre! diye seslendi. Ben de:

— Buyur Yâ Resulallah! Lebbeyk ve sa'deyk', dedim.

Elimi tutdu, beni yerden kaldırdı. Hâlimi anladı, beni evine götürdü. Hemen büyük bir bardak süt içmemi emir buyurdu. İçdim.

– «Tekrar iç yâ Ebâ Hüreyre!» buyurdu. Bir bardak daha içdim. Sonra bir daha süt emretti, ben de tekrar içdim. Artık karnımın vaziyeti düzeldi, rahatlaştım, bir ok gibi dümdüz oldum.

Bir müddet sonra Ömer -radiyallahu anh-'e kavuştum. Başımdan geçen vak'ayı anlatarak:

– Yâ Ömer! Cenâb-ı Allah benim karnımı doyurmağa senden daha lâayık birini yâni Resul-i Ekrem'i memûr etti. Vallahi ben senden bir âyet okumanı rica etmişdim, halbuki ben o âyeti senden daha düzgün okurdum, dedim. Bunun üzerine Ömer -radiyallahu anh-:

– Vallahi yâ Ebâ Hüreyre, seni evime koyup doyurmak benim için kızıl develer misali kıymetli dünyalığa malik olmaktan daha sevimlidir, dedi.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- onu doyuracak taamin hanesinde bulunmadığına işâret etmişti. Hakikaten Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-e bu iltifatları, Hazret-i Ömer'in takdir buyurdıkları gibi, dünya ve mâfihâdan hayırlıdır.⁹

H_Z. ABDULLAH İBN-i ÖMER

radiyallahu anh

 İbn-i Ömer, Ömer ibni'l-Hattab- radiyallahu anh-'in oğludur. İsimleri «Abdullah» dır.

Ömer ibni'l-Hattab -radiyallahu anh-'in Abdullah, Abdurrahmanü'l-Ekber, Zeydü'l-Ekber, Âsım, İyaz, Zeydül -Asğar, Ubeydullah, Abdurrahmanu'l-Evsat, Abdurrahmanu'l-Asğar isimlerinde dokuz erkek evlâdı olup, sadece Abdullah içle-
rinde «İbn-i Ömer» namıyla meşhûrdur.

Künyeleri «Ebû Abdurrahman» olup çocuk iken Mekke-
'de babası Ömer İbnü'l-Hattab -radiyallahu anh- ile İslâm'a
girmiştir. Bedir ve Uhud gazalarından maada bütün gazalarda
bulunmuştur.¹⁰

İbn-i Ömer -radiyallahu anh-'den mervîdir ki:

– «Ben Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sel-
lem-'e Uhud senesi arzolundum. O vakit ondört yaşında
idim, kabûl buyurmadılar. Hendek senesi arzolundum, o

vakit on beş yaşında idim, cihâd için beni kabûl ve icâze buyurdular» demiştir.

Abdullah ibn-i Ömer -radiyallahu anh- Sünnet-i Seniye'ye muvâzib ve bid'atten müctenib bir zât-ı vâlâşân ve sâhib-i ilm ü irfan olup isr-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e kesretle ittibâ üzereydiler.

Seyyidü'l-Enâm -aleyhissalatü vesselâm- Hazretleri her nerede ve hangi ağacın altında oturmuşlar veyahud namaz kılmışlar ise orada oturup namaz kılmışlardır.

Mallarından her ne kendilerine hoş gelirse onu fî-sebilillah bezl ü infak edip elden çıkarmak mu'tadlarıydı.

Köle ve cariyelerinden tâat ve ibâdetle mülâzim olanları hemen âzâd ederlerdi. Kendisinin bu hâli kölelerinin ma'lûmu olduğundan, âzâd olmağı arzu edenler mescide mülâzemet ederek nâil-i emel olurlardı. «**Onlar sizi aldatmak için bunu yapıyorlar**» diyenlere İbn-i Ömer Hazretleri: «Bizi Hak ile aldatana biz aldanırız» diye cevap verirlerdi. Bilerek aldanmak, mekremettir.

Meclis-i vâhidde otuz bin dirhem tasadduk ettiği olmuştur. İrtihalleri Hicrî 73 tarihinde Abdullah ibn-i Zübeyr'in şehâdetinden sonra Haccâc zamanında vuku' bulmuştur. Haccâc-ı Zâlim mızrağın «Zücc» tabir olunan alt demirine zehirli su vererek haccın izdihamlı vaktinde İbn-i Ömer -radiyallahu anh-'in ayağının üstüne saplatmış ve bu suretle sebep-i vefâtı ve şehâdeti olmuştur.¹¹

İbn-i Ömer Hazretleri Abdülmelik'in nazar-ı ihtiramında bulunduğundan Haccâc onu açıktan idâm edememiştir.

Haccâc, Abdülmelik'in maiyyetinde haccetdiği vakit Abdülmelik Haccâc'a İbn-i Ömer Hazretlerine iktida ve mevkide tekaddüm eder, bu hal de Haccâc'ın gücüne giderdi.

Bir kerrede Haccâc hutbeyi uzattığından İbn-i Ömer «**Namazın vakti geçiyor**» manâsına «Güneş seni beklemez» demişti. Haccâc hiddetlenip:

– «Şimdi senin boynunu vuracağım zaman geldi» deyince:

– «Sen, sefih, akıllı kısa ve musallat bir kimsesin, yapabilirsin» buyurmuşdu. İşte bu gibi haller, Haccâc-ı Zâlim'in İbn-i Ömer hakkında kin ve adavetini mûcib olmakla îdâma teşebbüse sevketmişti.

İrtihallerinde sinn-i âlîleri sekseni mütecâvizdi. İki bin altı yüz otuz hadis-i şerif rivâyet etmişti.

Menkûldür ki:

– «Kâ'be-i Mükەرreme sahasında Abdullah İbn-i Ömer, Abdullah İbn-i Zübeyr, Mus'ab bin Zübeyr ve Abdülmelik bin Mervan otururlarken birbirlerine:

– «Kalkalım, Rûkn-i Yemanî'de duâ edip hacet dileyelim, duâlarımız makbul olur» demişler.

Bunun üzerine hicretten evvel doğmuş bulunduğundan önce Abdullah İbn-i Zübeyr duâ etmiş ve «Sultanü'l-Hicaz olmadan ölmeyi» temennî etmiş. Birâderi Mus'ab da Melik-i Irak olup Sett-i Sükeyne Hazretlerini tezevvüc etmedikçe ölmemeği duâsında taleb etmiş. Sonra Abdülmelik kalkıp Hak Celle ve Alâ'dan bi'l-istiklâl mülk ve saltanat istid'â edip kendine muhalif gelenlerin mağlûb ve maktûu'r-re's olmalarını

temenni etmiş. Nevbet Abdullah İbn-i Ömer -radiyallahu anh-'e gelince kalkıp:

«Allah'ım, sen Rahman ve Rahimsin, gazabını geçen rahmetin ve bütün mahlûkatına kadir olan kudretin hürmetine senden istiyorum ki, bana cenneti vâcib kılmadıkça beni dünyadan göçürme!» diye cenneti niyaz eylemiştir.

İmam Şa'bî dermiş ki:

– «Benim iki gözüm, dünyadan gitmeden bu zatlardan herbirini istediğine nâil olmuş gördü. Artık İbn-i Ömer'in de ehl-i cennet olduğuna şüphem kalmadı.»¹²

İbn-i Ömer buyurmuştur ki:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ

«Sevdiğiniz şeylerden sadaka vermedikçe siz cennete eremezsiniz.»¹³ âyet-i kerimesini hatırlayarak bana vermiş olduğu nimetlerin en sevgilisi kendimce cariyem «Dümeyne» olduğunu anladığımda onu hemen âzâd etdim.

Fî-sebilillah mülkümden çıkardığım şeye avdet etmem lâzım gelse bence onu kendime nikâh etmek pek hoştu. Hemen Nâfi'e nikâh etdim. Nâfi' de yine kendilerinin âzâd ettiği bir tâbiyy-i celildir.

Sahih-i Buhârî'nin fezâil-i ashab faslında mezkûr olduğu üzere ehl-i Irak'dan biri Abdullah bin Ömer -radiyallahu anh-'e:

12 İbn Hallikân, Vefeyatü'l-A'yan 1/442; Ashab-ı Kiram, / 144

13 Â-i İmran Sûresi / 92

«Muhrim yani ihramda olan kimse sinek öldürürse ne lâzım gelir?» diye sual edince müşarunileyh Hazretleri:

– «Reyhane-i Nebî olan Hazret-i Hüseyin'i katlettiniz de şimdi bir sineğin katlini mi soruyorsunuz?» diye cevâb vermişlerdir.¹⁴

İbn-i Ömer -radiyallahu anh-'in mahdûm-ı mükerremleri Salim, sâdât-ı tabîinden ve fukaha-i ehl-i Medine'dendir. Emeviyye'den Velid bin Abddülmelik:

– Metanet-i vücudunuz ve husn-i cisminiz vardır, acaba yediğiniz nedir? deyince Salim Hazretleri:

– «Zeytin yağıyla gevrekdir,» demesiyle Velid:

– «Bunu iştiha ile mi ekledersiniz» demiş, o da:

– «İштиha duyuncaya kadar terkeder ve iştiha etdiğimde yerim» diye cevap vermiştir.

Abdullah İbn-i Ömer, Resûlullah Efendimiz'in Ahzâb Vak'ası günü şöyle dua ve niyaz ettiklerini ve bu duâ onların şerhlerini def'e kâfi geldiğini rivâyet eder:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِنُورِ قُدْسِكَ وَبِرَكَّةِ طَهَارَتِكَ وَعَظِيمِ
جَلَالِكَ مِنْ كُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقَ يَطْرُقُ بِخَيْرِ اللَّهِ
أَنْتَ غِيَاثِي فَبِكَ أَعُوذُ وَأَنْتَ عِيَاذِي فَبِكَ أَعُوذُ

وَأَنْتَ مَلَأْنِي فَيْكَ الْوُدَّ يَا مَنْ ذَلَّتْ لَهُ رِقَابُ أَجْبَا
 بَرَّةٍ وَخَضَعَتْ لَهُ مَقَالِيدُ الْفَرَا عِنْدَ أَجْرِنِي مِنْ خِزْرِ
 يَكَ وَغُفُوبَتِكَ وَاحْفَظْنِي فِي لَيْلِي وَتَوَمِّ وَفَرَارِي
 لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ تَعْظِيمًا لَوَجْهِكَ تَكْرِيمًا لِشُبْحَاتِ عَرْ
 سِكَ وَاضْرِفْ عَنِّي شَرَّ عِبَادِكَ وَاجْعَلْنِي فِي حِفْظِ
 عِنَايَتِكَ وَسَرَادِقَاتِ حِفْظِكَ وَعُدُّ لِي بِخَيْرٍ يَا أَرْحَمَ
 الرَّاحِمِينَ

«— Allah'ım, hayır ile gelenlerden mâadâ bütün gel-
 mede olan şeylerden nûr-ı Kudsiyyetine ve bereket-i ne-
 zâhetine ve azamet-i celâline sığınırım. Allah'ım, Sensin
 benim yardımcım, Senin yardımına ilticâ ederim. Sensin
 sığınacağım, Sana sığınırım. Sensin ilticağâhım, Sana iltica
 ederim. Ey Fir'avnların, zâlimlerin boynunu kırıp zelîl kılan
 Rabbim! Beni hor ve hakir kılmaktan ve gazabından emin
 eyle. Allah'ım, beni gece uykuda ve istirahat halinde hıfz u
 emanında eyle. Senden başka ma'bûdum yoktur. Sensin
 benim ma'bûdum. Zat-i Pâkin hürmetine, arş'ın nûr-u azameti
 hürmetine benden kullarının şerrini uzak tut, beni inayetin
 ve hıfzın perdeleriyle muhâfaza eyle, bana hayırlar ihsan
 eyle. Ey Erhamû'r-Râhımîyn olan Rabbim!»

Ömer İbn-i Abdülaziz Hazretleri Salim bin Abdullah
 Hazretlerine mektup yazarak Hazret-i Ömer -radiyallahu
 anh-'in bazı resâil ve mekâtibini istemiş, Hazret-i Salim
 cevaben:

«Yâ Ömer! Hatırla ol mülûkû ki kendilerinin anınla iltizâz ve istifadeleri bitip tükenmeyen gözleri çıkmış ve onunla doymadıkları karınları içi dışına boşalmıştır. Ve kendileri tahte't-türâb yığınlar altında birtakım cîfeler olmuştur ki, evlerimizin yanına doğru yakın bulunsalar kokularıyla mü-teezzî olurduk.»

Hazret-i Salim'in vefâtı Hicretin 106 senesinde Medine-i Münevvere'de vuku bumuştur.

HZ. ABDULLAH İBN-İ MES'ÛD

radiyallahu anh

 İbn-i Mes'ûd bin Gâfil bin Habib el-Hüzeli -radiyallahu anh-in ismi Abdullah'dır. Validesi Ümm-i Abd'e izafetle «İbn-i Ümm-i Abd» dahi denilir.¹⁵

İbn-i Abbas, İbn-i Ömer, İbn-i Amr ve İbn-i Mes'ud'un isimleri Abdullah olduğundan fukaha tarafından «Abadile» demekle marûfdurlar.

Muhaddisîn beyninde müteâref olan «Abadile» de Abdullah İbn-i Zübeyr ve İbn-i Mes'ûd yerine yad olunurlar. Abbâs, Amr ve Ömer'in oğulları ve İbn-i Zübeyr ki onlar Abadile-i Gurerdir.

Abdullah İbn-i Mes'ud -radiyallahu anh- Sâbıkıyn-i evvelinden, yani en evvel Din-i Mübîn-i İslâm'a gelenlerden olup, Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'in İslâmından mukaddemdir.¹⁶

15 Üsdü'l-Gabe 3/384 el-isâbe 2/368

16 Üsdü'l-Gabe 3/385

İki hicretde bulunmuş, yani evvela Habeşistan'a, sonra Medine-i Münevvere'ye hicret eylemiştir. İki kibleye namaz kılmış, yani evvelâ Kuds-i Şerif'deki Beyt-i Makdis'i ve sonra Mekke-i Mükerrreme'de Kâ'be-i Muazzama'yı kible ittihaz eylemiştir.

Bedir, Uhud, Hendek ve Bey'atü'r-Rıdvan'da ve bütün gazalarda Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleriyle berâber bulunmuştur. Yermuk vak'asına dahi iştirak etmiştir.

Buhârî'de «Babü'l-Menâkıb» da mezkûr olduğu üzere Abdullah İbn-i Mes'ûd -radiyallahu anh- sâhibü'n-na'leyn ve sâhibü'l-visâd ve sâhibü'l-mathara idi ki, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizin ayakkabılarını kaldırmak, yasdıklarını ve abdest ibriklerini taşımak hizmet-i cihan-kıymetiyle daima maıyyet-i seniyye'de bulunurdu.

Ve hizmet vakitlerinde bilâ-isti'zan Huzûr-ı Hümayûn-i Hazret-i Risâletpenâhiye girmeğe me'zûn idi. Bir tarafa kıyam-ı Seadet vukuunda na'leyn-i Seadeti Kadem-i Seadete giydirdi. Ve bir tarafa seadetle teşriflerinde na'leyn-i Seadeti kollarına geçirirdi.

Vücutları gâyet hafif ve kasıyr olup, birgün Huzur-ı Hazret-i Risâletde bir şey indirmek için ağaca çıkmıştı. Bacaklarının inceliğini görenler gülüşmeğe başlamalarıyla Aleyhisselâtu vesselam Efendimiz Hazretleri:

«— Niçin gülersiniz o zâta ki, kıyamet gününde mîzân-ı me'cûriyeti cebel-i Uhud'dan ağırdır» buyurmuşlardır.¹⁷

Kur'an-ı Kerim'i, Mekke'deyken en evvel Kureys'e ismâ' eden Abdullah İbn-i Mes'ud -radiyallahu anh-'dir. Sûre-i Rahman'ı Makam-ı İbrahim'de cehren okuyarak küffâra duyurmuş, darb u tahkîr görmüştür.¹⁸

Buhârî ve Müslim'de mezkûr olan hadis-i şerif'te:

*«Kur'an'ı bu dört zatdan, İbn-i Mes'ud, Salim, Übey ve Muaz'dan ahz ü teallüm edin.»*¹⁹ buyurulmaktadır.

Bu sitayiş-i seniyyeye mebni Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh- İbn-i Mes'ud'u Kûfe'ye muallim olarak göndermişler ve hakk-ı âlîlerinde ehl-i Kûfe'ye şu nameyi yazmışlardır:

«Ben size Ammar bin Yâsir'i emîr ve Abdullah İbn-i Mes'udu muallim ve vezir olarak göndermişimdir. Bunlar Ashab-ı Bedir'den ve nücebâ-yı Ashab-ı Resûlullah'dandır. Siz bunlara iktidâ ve mütâbeat ile sözlerine itaat edin. Ben sizi kendi nefsimce tercih ederek Abdullah İbn-i Mes'ûdu yanımdan ayırdım.»²⁰

Ömer'ul-Faruk -radiyallahu anh-'ın tamam-ı eyyam-ı Hilâfetinde ve Osman -radiyallahu anh-'ın evail-i hilâfetinde Kûfe'nin kadılığı ve Beytü'l-Mal me'muriyyeti Abdullah İbn-i Mes'ud'un Uhde-i kifayetinde olup bilâhère Osman -radiyallahu anh-'ın emri üzerine Medine-i Münevvere'ye avdet etmiş ve altmış yaşını mütecaviz olduğu halde Hicretin 32. senesinde irtihal edip Bakıy'-ı Şerif'e defnolunmuştur.

Kendilerinden tefsir ve ahkâm-ı Şer'i Münîr'den istifade ve istifaza eden Kûfe ehlinde Alkame bin Kays ve Esved

18 a. e. 3/385

19 Buhârî, Fazâilü'l-Kur'an 8/243

20 Üsdü'l-Gabe 3/384 el-İsâbe 2/368

bin Zeyd ve İbrahim en-Nehaî Hazaratı mükemmelen yetişmişlerdir ki, bunlar müfessirîn ve Tabiîn içinde «Ashab-ı İbn-i Mes'ud» diye ma'rûftur. Bu zevat-ı fihamdan herbiri İmam-ı Celîlû'sh-şân ve ilm-u verâ'da müşarun bil-benân olup Zer'ı İbn-i Mes'ud olmak üzere tanınmış, İlm-i Fıkh-ı Hanefi bu zevat-ı Kirâm'ın vesaitıyla mahsul-i kariha-i Hazret-i İmam Ebû Hanîfe Nu'man bin Sabit el-Kûfi olmuştur.

İlm-i Fıkıh Hazret-i İbn-i Mes'ud'un ekini olup onu Alkame bin Kays biçmiş ve İbrahim Nehaî düğenlemiş ve İmam Ebû Hanîfe en-Nu'man öğretüp İmam Ebû Yusuf yoğurmuş ve İmam-ı Muhammed ekmek yapmış, halk da ekl ü tenavüldedir.

İbn-i Mes'ûd -radiyallahu anh- 848 hadis-i şerif rivâyet etmiştir.

Maraz-ı mevtlerinde Osman -radiyallahu anh- ıyadelerine gelip:

– «Şikâyetiniz nedendir? diye hatırını sual etdiklerinde:

– «Zünûbundandır» diye cevap vermiş.

– «Ne iştiha ediyorsunuz?» sualine cevabda:

– «Rabbimin rahmetini» demiş.

– «Tabib göndereyim mi? sualine.

– «Tabib beni hasta etdi» cevabını vermiş. Tabib'den murad Şâfi-i Hakikî olan Hak Teâlâ Hazretleridir.

– «Akçe göndereyim mi?» sualine cevabda:

– «Akçe ile işim yok» buyurmuş.

– «Kerimeleriniz için olsun göndereyim» sözü üzerine Hazret-i Osman'a:

– «Sen benim kızlarım hakkında fakr u zaruret korkusu mu çekiyorsun? Ben onlara her gece Sûre-i Vâkıa'yı okumalarını tenbih etmişimdir. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerin'den işitdim, buyurdular ki:

– «Her gece Sûre-i Vâkıa'yı okuyan kimseye ebeden fakr u fâka isâbet etmez» cevabıyla mukabele etmişlerdir.²¹

Kendilerini Osman -radiyallahu anh- Medine-i Münevvere'ye istediklerinde Kûfe halkı göndermek istememişler. «Sen burada otur, istemediğin bir şeyin sana isabetinden biz seni men'u muhafaza ederiz» demişler ise de, «Halife'ye hakk-ı itaat vardır ve bundan sonra birtakım işler, fitneler meydana gelecektir, o kapuyu ilk açan ben olmayayım» diye halkı reddedip çıkmış ve Medine-i Münevvere'ye gitmişlerdir.²²

Abdullah İbn-i Mes'ud -radiyallahu anh- Irak'dan bir kâfile ile Medine-i Münevvere'ye gelmekteyken az kalsın kafilenin develeri yol üstünde «Ebû Zerr» -radiyallahu anh-'in cenazesini çiğneyecekti. Ebû Zerr'in kölesi hemen ayağa kalktı:

– Bu ölü, Resûlullah'ın dostu Ebû Zerr'in cenazesidir, dedi. Bu sözü işiden İbn-i Mes'ud hüngür hüngür

21 Asr-ı Saâdet, Ashab-ı Kiram 2/238

22 Ashab-ı Kiram 2/233

ağlamağa başladı. Abdullah ibn-i Mes'ud hem ağlıyor, hem de Resulûllah'ın:

– «*Ebû Zerr yalnız gezer, yalnız ölür, yalnız haşr olur*» buyurduğunu nakl ediyordu.

İbnü'l-Kayyim bunu nakl etdikten sonra:

«– Bu vak'adan alınacak ibretler vardır, diye okuyucuları düşünmeğe dâvet ediyor.

Osman -radiyallahu anh- hilâfeti zamanında Ebû Zerr -radiyallahu anh-'i Rabeze'ye göndermişti. Orada vefât ederken yanında haremi ile kölesinden başka kimse yoktu. Ebû Zerr vasiyyet etdi ki:

– «Ben ölünce gâsledib kefenleyiniz, sonra yolun ortasına bırakınız. Oraya gelen ilk kervana:

«– Bu ölü Peygamber'in dostu Ebû Zerr'in cenazesidir, defnetmek üzere bize yardım ediniz» deyiniz.

Kadınla kölesi böylece vasiyyetini yerine getirdiler.²³

Bedir Gazvesinde Ebû Cehl ağır suretde yaralanıp vücûd-ı habisi yere serilince o esnâda Resûl-i Ekrem -salallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«– **Acaba Ebû Cehl ne yapıyor, kim gidip de ondan bize haber getirir**» buyurduğunda Abdullah ibn-i Mes'ud -radiyallahu anh- seğırtti ve Ebû Cehl'in yanına gitdi, gördü ki can çekişiyor. Hemen başını kesmek üzere sakalından tuttu ve ayağıyla boynuna basdı. Ebû Cehl gözünü açtığında:

– Yâ Ebâ Cehl sen misin? dedi. Ebû Cehil ise son nefese gelmiş olduğu halde bîperva İbn-i Mes'ud'a:

– Ey Koyun çobanı, pek sarp yere çıkmışsın, bir büyük kişiyi kavm ü kabilesi öldürmek hemen şimdi olmuş bir iş değil aa!.. Bu, olağan şeydir. Fakat galabe hangi taraftadır? diye sordu. Abdullah İbn-i Mes'ud -radiyallahu anh- de:

«– Nusrat ve galebe ehl-i İslâma yüz gösterdi» diye cevap verdi ve bu yüzden Ebû Cehl'i hâlet-i ye'se düşürdü.

Ebû Cehil böylece her cihetden me'yus olunca:

«– Muhammed'e -sallallahu aleyhi ve sellem- söyle, şimdiye kadar onun düşmanıydım, şimdi düşmanlığım bir kat daha arttı» dedi.

İbn-i Mes'ûd da hemen başını kesdi. Ebû Cehil son nefesde dahi imana gelmeyip küfr ü dalâletde ısrar ile her yüzden me'yus olarak canı cehenneme gitti. -lânetullahi aleyh-

İbn-i Mes'ûd -radiyallahu anh-'in cüssesi'nahif ve küçük, Ebû Cehl'in başı ise büyük olduğu cihetle onun yüklenip götürmesi şâyân-ı temaşa bir keyfiyet olduğu halde «İşte Allah'ın düşmanı Ebû Cehl'in başı» diyerek huzûr-i Nebvî'ye getirdi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Cenâb-ı Allah'ın nusretine şükretti.

«Bu ümmetin Fir'avn'ı işte budur» diye buyurdu.²⁴

24 Ramazanoğlu Mahmud Sami, Bedir Gazvesi ve Enfâl Sûresi Tefsiri, İst. 1980 Erkam Yayınları

H_{Z.} ÜSEYYİD BİN HUDAYR

radiyallahu anh

Üseyyid bin Hudayr bin Simâk el-Ensârî -radiyallahu anh-'in künyesi «Ebû Yahya» dır, rûesây-ı Ensar'dandır.

Emr-i Hilâfetin tekarrürü esnâsında «Bizden bir emir ve sizden bir emir olsun» sözüne gidildiği takdirde emarete Hazrecilerden Sa'd İbn-i Ubade namzed olduğu gibi Evsîlerden de bu zât-ı âlî - kadir namzed idi.

Vakt-i Cahiliyye'de Hazrec ile Evs arasında vuku' bulan harblerde babası Hudayr, Evs'in yegâne farisi -firaset sâhibi- bulunuyordu. Üseyyid -radiyallahu anh- de Vak'a-i Buas'da Evsîlerin reisi idi.²⁵

Huneyn gazası bozgunluğunda Üseyyid -radiyallahu anh- kendi kabile firarilerine:

«— Yâ Evs!» diye nida ettiğinde Evsîler sür'atle icabet ederek mutâvaat göstermişlerdir.²⁶

25 Üsdü'l-Gabe 1/111 vd. i. el-Gabe 1/48

26 Asr-ı Saâdet, Ashab-ı Kîram 5/75

İslâmı, Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh- delâletiyle Akabe-i Ülâ bey'atinden sonra Medine-i Münevvere'de vukû' bulmuştur. Ensar'ın sâbikûnundandır.

Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Zeyd ibn-i Hârise -radiyallahu anh- ile Üseyyid -radiyallahu anh- arasında muâhât icra buyurmuştur.

Kendileri ukalây-ı kâmilinden ve ehl-i re'y zevattân idi. Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in hilâfeti için bey'atta Cenâb-ı Üseyyid'in eser-i azîmi olmuştur.

Feth-i Mekke seferinde Mevkib-i Hümayûnda Sultânü'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in sağ câniblerinde Ebû Bekir -radiyallahu anh- ve sol câniblerinde bu zat-ı âlî -kadir bulunmuştur. Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- hilâfeti zamanında Üseyyid bin Hudayr -radiyallahu anh-'e ziyade hürmet ve mûraat buyururlardı.

Üseyyid bin Hudayr -radiyallahu anh- kıraat-i Kur'an'da sadâ cihetiyle ahsen-i nâs idi.²⁷

Buharî'de Üseyyid bin Hudayr -radiyallahu anh-'den şöyle dediği rivâyet olunmuştur:

Bir kerre gece vakti Bakara Sûresi veya Sûre-i Kehf'i okuyordum. Başımı kaldırıp göğe bakdığımda kandiller gibi birtakım yıldızların parlamakta olduğunu gördüm. Sabah olduğunda keyfiyeti Resulullah -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem'e arz eylediğimde:

– Oku ey Hudayr oğlu, Oku ey Hudayr oğlu, buyurdu.

– Gökyüzünde kandiller gibi yıldızların parlamakta olduğunu gördüm, sonra göğe doğru çekilib gittiler, dedim.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

– Onlar bilir misin nedir? buyurdu.

– Hayır, dedim.

«– Ey Üseyyid, onlar melekler idi, senin sesine yaklaşmışlar, eğer sen Kur'an okumağa devam etseydin sabaha kadar melekler seni dinlerdi» buyurdu.

Üseyyid -radiyallahu anh- Kudüs-i Şerif'in fethinde Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- ile berâber bulunmuştur. İrtihalinde cenazesini bizzat Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- dahi hâmil olup Bakıy'-ı Şerif'e defnetmişlerdir. Vasiyyetlerini Ömer -radiyallahu anh-'e etmiş olduğundan Hazret-i Ömer ifây-ı vasiyyet edip Cenâb-ı Üseyyid'in dörtbin dirhem borcu zuhûr etmekle peyder-pey dört sene hurmalıklarının mah-sûlünü satıp borcunu te'diye eylemişlerdir.²⁸

Ümmü'l-mü'minîn **Hazret-i Aişe** -radiyallahu anha-'dan mervîdir ki:²⁹

«– Ensardan üç zat vardır, fazl cihetiyle kendilerinin fevkinde kimse sayılamazdı, üçü de Benî Abdü'l-Eşhel'dendir. Onlar da: Sa'd İbn-i Muaz, Üseyyid bin Hudayr ve Abbâd bin Bîşr'dir» buyurmuşlardır.³⁰

28 Üsdü'l-Gabe, 1/112; Tecrid-i Sarih Terc. 11/237 vd.

29 Tabakat 1/406 vd; el-isâbe 1/49.

30 el-isâbe 1/49

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendi-
miz:

«— Üseyid bin Hudayr iyi insandır» diye senâ
etmiştir.³¹

Üseyid Bin Hudayr ile Abbad bin Bişr -radıyallahu
anhûma- bir karanlık gecede nezd-i Risâletpenâhiden
çıkıp hânelerine giderlerken birinin asâsı zıyâdâr olup
onun aydınlığında gitmişler ve yolları ayrıldıkta ikisinin de
asâları ayrı ayrı zıyâdar olarak yola revan olmuşlardır.³²
-râdıyallahu anhümâ-

31 Tabakat-ı İbn Sad 1/605

32 Tabakat 1/605; Tecrid-i Sarih terc. 6/332

HZ. SUHEYB-İ RÛMÎ

— radiyallahu anh

Suheyb-i Rûmî -radiyallahu anh- havass-ı Ashâb-ı Resûlillah'dan Suheyb bin Sinan bin Malik en-Nemrî Hazretleridir ki, «Suheyb ne iyi kuldur!» sitâyîş-i celil-i Nebvîsine mazhar olmuş ve diğer hadis-i şerifde:

«İslâm'da önde bulunanlar dörttür: Ben Arab'ın, Suheyb Rûm'un, Selmân Fâris'in ve Bilâl da Habeş'in önde bulunanıdır,»³³ buyurmakla şân-ı âlîsi pek yüceleşmiştir. Mefhûm-ı hadis-i şerifdeki sâbıkıyyet, kendilerinin daire-i münciye-i İslâm'a dühûlde olan müsâreatlarıdır.

Babası ve amucası Kistrây-ı İran ummâlinden olup ikametgâhları Musul kurbünde Dicle Nehri üzerinde veya Cezire arzından Fırat kenarında imiş. Rûm, oraları gârât ettiğinde Suheyb'i de esir etmişlerdir. Suheyb çocuk iken esir olup Rum içinde neş'et ettiği cihetle onlara mensûbiyetle, Suheyb-i Rûmî diye ma'ruf olmuştur.

Hâfız-ı Şîrâzi'nin nazmında:

«Basra'dan Hasan, Habeş'den Bilâl, Şâm'dan Suheyb zuhûr ederken Mekke'den Ebû Cehil gibi bir adamın zuhur etmesi ne kadar acâibdir!..» der.

Suheyb'i, Rum'dan Benî Kelb aşireti satın alıp Hicaz'a getirmişler ve orada civanmerd-i meşhûr Abdullah ibn-i Cûdân'a satmışlardır. Suheyb -radiyallahu anh- onun âzâdlıdır.³⁴

Bi'set-i Seniyye'de müslimînin adedi 20-40 arasında iken Ammar -radiyallahu anh- ile bir günde İslâm'a gelmişlerdir. Sâbıkıyn-i evvelinden ve fi-sebillillah muazzeb olan müstâd'afinden olmuşlardır ki onlar; Hazret-i Bilâl, Suheyb, Ammâr, Habbab ve Ümm-i Ammar olan Sümeyye -radiyallahu anhüm- hazarâtıdır.³⁵

Bu zevât-ı kiram din-i İslâmı bidayeten kabûl ettikleri ve hâmîleri de olmadığı için demirden gömlekler içinde ve Mekke'nin en sıcak mahallinde güneşte durdurularak ve bazılarına husûsi daha başka işkenceler yapılarak ta'zib olunmuşlardır.³⁶

Aleyhissalâtü vesselam Efendimiz Hazretleri Suheyb -radiyallahu anh-'e «Ebû Yahya» diye künye vermişlerdir. Hamza, Sayfî ve Ümâra namında üç oğlu olduğu ve «Sizin Yahya isminde oğlunuz olmadığı halde niçin bir isim-i Nebî'ye muzaf oluyorsunuz?» diye soranlara:

– «Bu künyeyi bana Hazret-i Resûlullah verdi», diye cevap verirmiş.³⁷

34 Tabakat 3/226 vd.

35 Üsdü'l-Gabe 3/37

36 Ashab-ı Kiram 2/360 vd.

37 Üsdü'l-Gabe 3/38

Esbâb-i muhâceretçe kalîlül'-istitaa bulunduklarından hicreti teahhur etmişti. Mekke'den çıktığı esnada arkasına müşrikînden bir fırka düşdüğünü görünce, okunu onlara göstererek:

«— Ey ma'şer-i Kureyş, bilirsiniz ki ben sizin en iyi ok atanlarınızdanım. Vallahi üzerime gelecek olursanız yanımda olan okların herbirini birinize atarım ve sonra kılıncımı çekerim. Bunların biri elimde olduğu müddetçe yanıma yaklaşamazsınız, eğer benim malımı murad ediyorsanız size yerini haber vereyim» demiş. Onlar da malını bize haber verir isen senden vazgeçeriz diye söz vermeleriyle Suheyb -radiyallahu anh- mâ-melekinin yerini onlara haber verip kendisi de Hazret-i Resûlullah'a kavuşmuştur.

Bu hali gelip Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e hikâye ettiğinde Hazret-i Rasûlullah.

«Yâ Suheyb, mubâyaa kârî çıkdı» buyurmuşlar ve hakkında;

وَمِنْ لَّئِيسٍ مِّنْ يُّشْرِى
نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ

«İnsanlardan bazısı da Allah'ın rızasını dileyerek nefsi Allah'a ibadet yolunda sarfeder. Allah ise kullarına çok merhamet edicidir» âyet-i kerimesi nâzil olmuştur.

Hâris İbni's-Sımme el-Ensârî -radiyallahu anh- ile kardeş kılınmışlardır.⁹⁸

Suheyb -radiyallahu anh- Bedir, Uhud, Hendek ve bil-cümle gazalarda bulunmuştur.

Hicretinde Medine-i Münevvere'ye vasıl olup evvelâ Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- ile karşılaştı, başından geçeni anlattı. Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-: «Yâ Suheyb satış kârlı çıktı» deyip âyet-i kerimenin haklarında nazil olduğunu haber verince Suheyb -radiyallahu anh- çok ferahladı, mesrûr oldu.³⁹⁴⁰

Kızıl yüzlü, çok saçlı ve boyu kısaya karîb orta, bir zât-i fazilet olup latîfe-gû imişler. Bir gün Huzûr-ı Risâletde hurma ekl olunurken gözleri ağrımakta olduğu halde gelip hurma tenavül etmekle Hazret-i Fahrû'r-Rusûl aleyhis'salatü ve's-selâm:

– «*Gözün ağrıdığı halde hurma mı yiyeceksin yâ Ebâ Yahyâ?*» buyurmuşlar. Hazret-i Suheyb de:

– «Ben ağrımaz tarafından yiyeceğim» cevabını vermiş ve bu söz mücib-i dîhk ve inbisat-ı âlî olmuştur.⁴¹

«Allah'a ve âhirete imanı olan, Suheyb'e validenin veledine olan mahabbeti gibi mahabbet etsin» buyurulmuştur.

Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh- Efendimiz, ehl-i şûrânın ittifakları hâsıl oluncaya değin Mescid-i Şerif'i Nebevîde namaz kıldırılmayı Hazret-i Suheyb'e tavsiye buyurmuştur. Kendilerinden otuz hadis-i şerif mervîdir. Bunlardan biri şu hadis-i şerifdir:

39 Tabakat 3/228 vd.

40 Ruhûl-Beyan 1/220

41 Tabakat 3/228 vd. Üsdü'l-Gabe 3/38 vd.

مَا آمَنَ بِالْقُرْآنِ مَنِ اسْتَحَلَّ مَحَارِمَهُ

«Kur'an'ın haram kıldığı şeyleri helâl itikad eden kimse Kur'an'a iman etmemiştir.»⁴²

Vefâtları yetmiş üç yaşında olduğu halde hicretin 38 senesi Medine-i Münevvere'de vaki olmuş, Bakıy'-ı Şerif'e defnolunmuştur.⁴³

Çorum'da merkadi olan Suheyb-i Rûmî, Suheyb İbn-i Nûman olsa gerekdir. Çünkü onun tarihi ve mahall-i vefâtı ma'lûm değildir. Şu hadis-i şerif, bu Suheyb İbn-i Nu'man Hazretlerinden mervîdir:

– «Kişinin kendi evinde kıldığı nafilâ namazın, herkesin gördüğü yerde kıldığı salât-ı tatavvu'dan efdaliyeti, farz olan namazın nafilâ olan namazlardan efdaliyeti gibidir.»⁴⁴

Suheyb-i Rumî -radiyallahu anh- Nemr İbn-i Kasit kabîlesinden Arabiyyü'l-asıl ise de Rum içinde neş'et etmiş olmalarından nâşî lisanlarında leknet-i rûmiyye olup, lisanları Rumcaya çalardı.⁴⁵ -radiyallahu anh-

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ لَيْشَرِى

نَفْسَهُ اتِّبَعَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ بِالْعِبَادِ

42 Üsdü'l-Gabe 3/38

43 Tabakat 3/330

44 Rûhül-Beyan sahibinin ifadesine göre

45 Tecrid-i Sarih Terc. 4/390

«İnsanlar arasında Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır. Allah kullarına karşı şefkatlidir» âyet-i kerimesi Suheyb-i Rumî hakkında nâzil olmuştur. Suheyb, Mekke'den Rasûlullah'ın yanına Medine'ye hicret etmek istedi.

Kureyş müşriklerinden bir cemâat peşine düştüler. Berâberinde olan arkadaşlarını öldürdüler. Suheyb'in yanında bir torba dolusu ok vardı. Aynı zamanda atdığıını isâbet ettiren bir insandı. Kureyşîlilere dedi ki:

– Ey Kureyşîler! Siz iyi bilirsiniz ki ben sizden daha iyi bir atıcıyım. Yemin ederim ki ben, okumu atınca insanın kalbine saplarım. Yine yemin ederim ki benim torbamdaki bütün okları atmadıkça siz bana yaklaşamazsınız, oklarım bitince de kılıcımla vururum. Sonra siz istediğinizi yapınız? Benim sizin aranızda olmam katıyyen size fâide vermez. Ben ihtiyar bir insanım. Benim malım Mekke'deki evimdedir. Siz oraya dönün malınızı alın. Beni İslâmiyetle baş başa bırakın, dedi. Onlar da bıraktılar. Suheyb Medine yolunu doğruladı. Medine'ye vâsıl olunca Ebû Bekir hazretleri ile karşılaştı. Hazret-i Ebû Bekir Suheyb'e:

– Ya Suheyb, alış verişin kazançlı oldu, dedi. Suheyb:

– Ne var yâ Ebâ Bekir? diye sorunca/ Ebû Bekir onun hakkında nâzil olan âyet-i kerimeyi haber verdiği zaman Suheyb çok sevinç duydu.⁴⁶

HZ. ZEYD İBN-i SÂBİT

— radiyallahu anh

Z

eyd İbn-i Sâbit bin Dahhak el-Ensârî -radiyallahu anh- «*Ferâiz ilmini en iyi bileniniz Zeyd'dir*» sitayiş-i celîl-i Nebeviyyesine mazhar olmakla ferâiz ilminde ashabın en fakîhi idi.

Künyesi «Ebû Said» ve bir rivâyetde «Ebû Abdurrahman» dır.

Altı yaşında iken, babası cahiliyye devrinde Buas vak'asında katledilmiştir. Bedir gazvesinde yaşı küçük olmakla geri çevrilmişti. Bir rivayette Uhud'da dahi bulunamayıp ilk bulunduğu Hendeğ gazası olmuştur. Orada da müslimîn ile berâber toprak taşır olduğu cihetle Hazret-i Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hizmetini takdiren: «*Bu ne iyi bir çocuktur*» buyurmuşlardır.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Zeyd İbn-i Sabit'e **Sûryanî lisanını** öğrenmesini emir buyurmuş. O da mezkûr lisanı öğrenerek o lisan üzre Sultanu'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize gelen mülûkûn mektublarının mütercimliğini yapmış olduğu gibi, vahiy kâtibliğinde dahi bulunmuş ve muahharan Ebû Bekir Sıddîk

-radiyallahu anh- zamanında da cem'u'l-Kur'an hizmetini deruhde etmişti.⁴⁷

Tebûk Seferinde Benî Malik bin Neccâr'ın sancağı Ensar'dan Umâre bin Hazm -radiyallahu anh- de iken Zat-ı Hazreti Rasûlullah:

«— Zeyd'in ilmi senden ziyâdedir» diye sancağı Umâre'den alıp Zeyd İbn-i Sâbit -radiyallahu anh-'e vermiştir.⁴⁸

Hazret-i Zeyd, Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer -radiyallahu anhûma-ya da kitâbet hizmeti ifa eylemiştir.

Ömer -radiyallahu anh- Zeyd İbn-i Sâbit -radiyallahu anh-'ı iki haccında ve bir de Şam'ı teşriflerinde olmak üzere üç kerre kendi makamlarına vekil bırakmışlardır.⁴⁹

Hazret-i Osman -radiyallahu anh- de haccettikçe müşarun-ileyhi istihlâf eyler idi.

Osman -radiyallahu anh- zamanında Beytû'l-Mal me'muriyeti de Zeyd İbn-i Sâbit -radiyallahu anh-'in uhdesindeydi.

Zeyd İbn-i Sâbit, ehl-i beyti yanında pek lâtif, ve münbesit, insanlar nezdinde de vakur ve mütemekkindi. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- tarafdarı olmak cihetiyle Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in harblerinin hiçbirinde bulunmamış ve fakat Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in fazl u ta'zîmini ızhardan geri durmamıştır.

Hicrî 45 tarihinde Medine-i Münevvere'de vefât eylemiştir.⁵⁰ -radiyallahu anh-

47 Üsdû'l-Gabe 2/279

48 Ashab-ı Kiram 5/223

49 Üsdû'l-Gabe, 2/273

50 Üsdû'l-Gabe, 2/279

H_Z. HASAN VE HÜSEYİN

radiyallahu anh

H

asan ve Hüseyin, Ali bin Ebî Talib el-Kureyşî el-Hâşimî -radiyallahu anh-'in oğullarıdır. Valideleri Hazret-i Fâtîmet'üz-Zehrâ -radiyallahu anhâ- ve nefeanallahu teala bi-şefâatihî- Reyhanet-ün Nebî'dir. Hafîd-i Peygamberî -sallallahu aleyhi ve sellem-'dirler.⁵¹

Hasan -radiyallahu anh- Hicret-i Seniyye'nin üçüncü senesi Ramazan ayında doğup⁵² 49 senesinde Medine-i Münevvere'de 46 yaşlarında mesmûmen merhum olmuşlardır.⁵³

Hüseyin -radiyallahu anh- de Hicret-i Seniyye'nin dördüncü senesi Şaban ayında doğub 61 senesi Muharreminin onuncu (Âşûrâ) gününde Irak'da Fırat nehrine karib «Kerbelâ» mevkiinde 56 yaşlarına karib oldukları halde maktûlen merhum olmuşlardır.⁵⁴

51 Üsdû'l-Gâbe 2/10, El-İstiâb 1/328

52 El -İstiâb 1/328

53 Kamûsûl-a'lâm

54 el-Hakayık

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır.

أَتَانِي مَلَكٌ فَسَلَّمَ عَلَيَّ نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ لَمْ يَنْزِلْ
قَبْلَهَا فَبَشَّرَنِي إِنَّ الْحَسَنَ وَ الْحُسَيْنَ سَيِّدَا شَبَابٍ
أَهْلِي الْجَنَّةِ وَإِنَّ فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

Bir melek semâdan birinci def'a olarak bana gelib selâm verdi: Hasan ile Hüseyin şebâb-ı ehl-i cennet'in seyyidleri ve Fatimet'üz-Zehra da nisâ-i ehl-i cennetin seyyidesi olduğunu tebşir eyledi.⁵⁵

«Tahkiykan benim mahdûmum yani Hasan -radiyallahu anh- büyük bir zâtdır. Me'mul ederim ki Cenâb-ı Hak iki azim ordu içinde tekevvün edecek olan münazaayı bununla ıslah buyursun.»⁵⁶

Vâkıa İmam müşarun ileyh Hazretlerinin zamân-ı hilâfetlerinde ve kumandası altında bulunan kırk bin asker ile Muâviye'ye tâbi olan asâkir-i kesîre arasında muharebe vukûuna az kalmış iken İmam Hasan -radiyallahu anh- Efendimiz uhdesindeki hilâfeti Muaviye'ye terk ederek âteş-i fitneyi itfâya inâyet buyurmuşlardır.

مَنْ أَحَبَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ فَقَدْ أَحَبَّنِي وَمَنْ
أَبْغَضَهُمَا فَقَدْ أَبْغَضَنِي

55 el-Camiu's-sağir Tirmizi, Menakıb 31

56 el-Münavi

«Hazret-i Hasan ile Hüseyin'i seven tahkiykan beni sevmiş ve onlara buğz eden muhakkak bana buğz etmiş olur»⁵⁷ buyurulmuştur.

Hasan -radiyallahu anh- o günkü günde hilâfete ehakk-ı nâs iken kendilerinin vera' ve takvaları ve müslimîn hakkında olan şefkatleri hasebiyle mülk-i dünyayı terk ile hakk-ı sarihleri olan hilâfetten çekilmişdir.⁵⁸ **Kastalanî**'nin tasrih ettiği vechile kendilerinin killet ve adem-i kudretlerinden değil, mahza devlet-i dünyaya adem-i rağbetlerinden idi. Uğurlarında feday-ı nefis etmek üzere kırk bin kişi bey'at etmiş idi. Altı ay kadar hilâfetde bulundular. **Üsdül-Gâbede** beyan olunduğu üzere hicretin kırkbirinci senesi hilafeti Muaviye'ye terk ile ona bey'at etdiler. Hasan -radiyallahu anh- Kûfe'de hutbeye çıkıp:

«– Ey nâs! Biz ancak sizin ümerânız ve müsafirleriniz ve biz Allah'ın üzerlerinden rics ü habâisi kaldırdığı ve tertemiz kıldığı Nebî'nizin ehl-i beytiyiz» buyurmuşlar ve bunu tekrar ile herkesi ağlatmışlardır.⁵⁹

Sonra Muaviye Kûfe'ye varıp halk kendisine bey'at ettikten sonra Amr ibnû'l-As, Muaviye'ye:

«– Hasan'a emretmelisin, çıkıp hutbe okusun yani hilâfetinizi tasdiykan nutk etsin!» deyip Muaviye hâcet yok dediyse de Amr İbn-i As- ki, ona müsteşar- idi:

«– Lâkin ben onun nutkan aczi zahir olmasını isterim, çünkü bu ümûrun ehli değildir» demekle Muaviye:

57 el-Câmius's-s-sağır 3/1943

58 Kamûsûl-a'lâm 3/1942

59 Üsdül'-Gabe 2/15

– Kalk ya Hasen! Aramızda cereyan eden âhvâle dair nâsa söz söyle, dedi. Hasan -radiyallahu anh- de hitabete kıyam ile Cenâb-ı Hak'a hamdden sonra şöyle buyurdu:

Ey Nas! Cenâb-ı Hak bizim evvelimiz (Cedd-i Muaz-zamları Hazret-i Fahr-i Rusûl) ile hidâyet buyurub demlerinizi dahi bizim ahirimiz ile (kendi zat-ı âlileriyle) hıfz eylemiştir. Âlemde kiyaset-i fâzıla vera' ve takvadır. Ve belâdet-i müf-rita fücûr u hevâdır. Ben ve Muaviye'nin ihtilaf etdiğimiz şu hılâfet maddesi; ya kendisi ona benden ehakdır, veyahud benim hakkımdır da Allah için ve Ümmet-i Muhammed'in salâh u selâmetleri için ve sizin kanınızı muhafaza için onu ben kendisine terk etmişimdir. Ben bilemem, belki bu da sizin için bir fitne ve musîbet ve bir vakte kadar metâ-ı muvakkatdır»⁶⁰

Sonra Hasan -radiyallahu anh- Medine-i Münevvere'ye avdetle orada ikamet buyurmuşlardır. Benî Ümeyye'nin avanesi Hazret-i Hasan -radiyallahu anh-ın orada hayat-ı tayyibelerini de rahat bırakmayıp o zât-ı muhteremi zevcesi «Ca'de»⁶¹ ile zehirlemişlerdir.

Marazları başlayınca birâderi Hüseyin -radiyallahu anh-'e:

– Ey birâder, üç defadır zehirleniyorum, bu defaki gibisi olmadı, buyurup Hz. Hüseyin -radiyallahu anh-:

«– Sizi zehirleyen kimdir?» diye sual edince:

«– Niçin sual ediyorsun? Kâtillerim ile kıtal mı edeceksin? Ben onları Hak Teâlâ'ya ısmarladım» buyurmuştur.

60 Üsdü'l-Gabe 2/15

61 Cade Eş'as el-Kindî'nin kızıdır. Tarih'de hakkında tafsilat vardır.

Vefâtları tekarrüb etdikde Hazret-i Aîşe -radiyallahu anhâ-ya haber gönderip hanesinde kurb-i ravzada kendileri için medfen talep etmiş ve Hazret-i Aîşe'den muvafık cevab almış idi. Birâderi Hüseyin -radiyallahu anh'-e:

– Ben öldüğüm vakit Kabr-i Nebî cenbine defnim hususunu Âişe'den istîzân eyle, her ne kadar benim talebime icabet etdi ise de ihtimal ki benden istihya etmiştir. İzin verirse beni onun hanesine defneyle, zannederim ki Benî Ümeyye seni bu işden men'edeceklerdir. Eğer men'ederlerse talebini tekrar etmeyip beni Bakıy'a defn eyle» buyurdular.⁶²

Vefâtını müteakıb Hazret-i Aîşe:

«– Baş üstüne, neâm ve kerameten! buyurdular. Fakat Medine-i Münevvere valisi Mervan ve sair sanâdîd-i Benî Ümeyye:

– Oraya hiçbir vakit defnolunamaz! dediler.

Bu haber Hazret-i Hüseyin'e bâliğ oldukda silâhlandılar, ve Mervan'ın adamları da silâhlandılar, az kaldı bir fitne hâdis olacaktı.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh- işidip.

«– Hasan'ı pederiyle berâber medfûn olmakdan menetmek vallahi zulümdür. Vallahi Hasan Resûlullah'ın oğludur, dedi. Sonra Hazret-i Hüseyin'e gelib and vererek:

Birâderin, «Eğer fitneden havf edersen beni mekabir-i müslimîn'e defn et» demedi mi? diyerek Bakıy'ı Şerif'e defnine Hazret-i Hüseyin'i razı etdi.⁶³

62 Üsdü'l-Gâbe 2/15

63 Üsdü'l-Gâbe 2/16

Hazret-i Hasan -radiyallahu anh- Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e şebih idi. **Ebu'l-Fidâ** der ki:

– Hazret-i Hasan'ın müşâbeheti re's-i Seadetden sürrâ-i Seadete kadar olup kadem-i Seadete kadar dahi Hazret-i Hüseyin Şebih-i Nebi idi.⁶⁴

Halife-i Resûlillah Ebû Bekir Sıddîk'ın -radiyallahu anh- bir gün Hz. Hasan'ı bizzat Hazret-i Fahr-i Rusûl'de vaki olduğu üzre yüklenip:

– Babam feda olsun buna ki, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e şebihdir, Ali'ye şebih değildir buyurduklarını Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in görüb güldüğü Buhârî'de mezkûrdur.⁶⁵

Hadis-i Müslim'de:

اللَّهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُ فَاجِبْهُ وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُ

– « *Yâ Rab ben Hasan'ı severim sen dahi sev ve onu seveni dahi sev*»⁶⁶ buyrulmuştur.

Hazret-i Hasen -radiyallahu anh- maraz-ı mevtime birâderi Hazret-i Hüseyin'e vasiyyet edip:

– Zannetmem ki, Cenâb-ı Hak bize nübüvvet ile hilâfeti cem'eyesin, zinhar ehl-i Kûfe seni kendi taraflarına hareket ettirmesin, buyurmuş idi.

64 Ebû'l-Fidâ ayrıca Hz. Hasan -radiyallahu anh-'in vefat haberi Muaviye'ye ulaştığında secdeye vardığını kaydeder. Üsdü'l-Gâbe, 2/26.

65 Buhârî, Fazail-ü Ashabi'n-Nebi 22, Menakıb 23.

66 Müslim, Fezâilü's-Sahabe 57. 59. Buhârî, Libas 60.

Vaktâ ki, Muaviye'nin vefâtıyla oğlu Yezid'e bey'at olundu. Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh- Yezid'e bey'atdan imtina etdi. İbn-i Ömer ve Abdullah ibn-i Zübeyr ve Abdurrahman bin Ebî Bekir de bey'at etmemişlerdir.⁶⁷

Ehl-i Kûfe Hazret-i Hüseyin'e mektub yazıp:

– «Bize gel, sana bey'at edeceğiz. Hilâfete ehakk sensin» demiş olmalarıyla Hazret-i Hüseyin kendi amcazâdesi Müslim bin Akîl bin Ebî Tâlib'i, Kûfe'ye ahalinin bey'at etmesi için göndermişti. Müslim bin Akîl, Kûfe'de Nu'man bin Beşir es-Sahabi'nin valiliğinde otuz bin kadar kimseden bey'at için söz almış ise de bu hali Şam'dan işiden Yezid, Kûfe'ye Abdullah ibn-i Ziyad'ı gönderip; hud'a ile Hazret-i Hüseyin tarafdarânını târ u mar ederek Müslim bin Akîl'i de idam etmiştir. Abdullah ibn-i Zübeyr'in teşvikiyle Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh- Irak'a gitmeğe niyet ettiğinden İbn Abbas -radiyallahu anh- Hazret-i Hüseyin'e:

– «Ey Amcazâde, ben senin hakkında Irak'dan havf ederim, çünkü onlar ehl-i vefâ değillerdir, sen bu beldede, Mekke'de mukîm ol; çünkü sen Ehl-i Hicaz'ın seyyidisin, buradan behemehal çıkmak istersen Yemen'e git; çünkü orada babanın tarafdarları ve tahassun edecek yerleri vardır» diye nasâyih-ı hakîmânesinin te'siri olmadı. Hazret-i Hüseyin:

– «Vallahi Ey amcam oğlu! Senin müşfik bir nasihatçı olduğunu biliyorum, ve lâkin gitmeme tasmîm etdim» deyip 60 senesi Zilhıccesinin sekizinci günü Kûfe'ye müteveccihen Mekke'den çıkmıştır.

Abdullah ibn-i Ziyad ise Kûfe'den askerle karşı çıkıp Kerbelâ'da Hüseyin -radiyallahu anh- ile ceng ü

kıtalardan sonra 56 yaşlarına karib olduğu halde şehid olmuşdur.⁶⁸

Hazret-i Hüseyin'in malıyeti otuz iki atlı ve çoluk çocuk da berâber olmak üzere kırk piyade ki, mecmuu yetmiş iki nüfus idiler.

Şifâ-i Şerif'in mucizat faslında Hüseyin -radiyallahu anh-'in «Ettaff» mevkında maktul olacağını Seyyid'ül-Enam aleyhissalatü vesselam Efendimiz Hazretlerinin ihbar buyurduğu beyan edilmiştir⁶⁹ ki, bu mevkıf Fırat nehri sahilinde Kerbelâ deyu ma'rufdur, gûyâ ki «Kerb» ile «Belâ» dan mürekkeb Kerbelâ'dır.

Nitekim: Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem (Hazret-i Hüseyin'e işâretle)

– «*Şu oğlum Kerbelâ denilen arz-ı Irak'da katlolu-nur, her kim orada hazır bulunursa ona yardım etsin*»⁷⁰ buyurmuşlardır.

Yine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurmuşlardır ki:

«Benim yanımda Cibril kaim olup bana haber verdi ki: «Hüseyin Fırat kenarında katl olunacaktır. Cibril devamla: «Sana onun toprağından vereyim mi? dedi. Ben de «Ver» dedim. Cibril elini uzatıp oranın toprağından bana bir avuç verdi, ben kendimi tutamayıp gözlerimin yaşına sahib olamadım.»⁷¹

68 Bkz. Taberi Tarihi

69 el-Kadı iyaz, Kitabü's-Şifa Dimşk. Bilâ tarih 1673

70 Ramûzü'l-Âhâdis 111

71 a.g.e. 333

Hulâsa'da: Ümm-ü Seleme -radiyallahu anha-'dan şöyle bir haber de naklediliyor:

Bir kerre Hasan ve Hüseyin, Resûlullah Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimizin huzurunda oynarken Cebrail aleyhisselâm gelmiş ve Hazret-i Hüseyin'e işaret ederek:

– «Ya Muhammed! -sallallahu aleyhi ve sellem- senden sonra ümmetin senin oğlunu öldürecekler» demiş, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- ağlamış ve çocuğu alıp bağrına basmış ve sonra Cibril:

– Yâ Resûlallah! yanınıza şu toprağı bırakıyorum demiş, Resûl-i Ekrem toprağı alıp koklamış ve:

– Bu toprakta gam, gussa, belâ kokuyor, buyurmuş ve Ümm-i Seleme'ye hitaben:

– Ey Ümm-i Seleme, bu toprak ne zaman kana tehavvül ederse bil ki, o anda oğlum katl olunmuştur, buyurmuş. Ümm-i Seleme der ki:

– Ben bu toprağı bir şişe içine koydum, buna her gün bakmağa devam etdim, o felâket günü hulûl etdiğinde hakikaten toprağın kana tehavvül etdiğine şahid oldum, demiştir.

İbn-i Abbas -radiyallahu anh-'dan rivâyete göre Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuşlardır:

«Allah Teâlâ bana vahyetti ki, Ben Azîmü's-Şân-Zekeriyyâ bin Yahya -aleyhisselâm-'ı öldürdüklerine mukabil o kavimden yetmiş bin kişiyi öldürdüm. Kızın Fatıma'nın oğ-

lunu öldürenlere mukabil de yetmiş bin kişiyi, ondan başka yetmiş bin kişiyi daha öldüreceğim.»⁷²

*

Üftade Kuddise sirruh buyurmuşlardır ki:

«Hasan -radiyallahu anh-'in mesmûm ve Hüseyin -radiyallahu anh-'in mezbuh olmalarının sebebi onların şehadetlerinin kemal-i teayyün ile taayyün etmiş olmasındadır. Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şefaitle onları mesmûm ve mezbûh olmakdan halâs edebilmeğe me'zun olduğu halde, onların bu sebeble ulaşacakları mertebelerindeki kemali gördüğü için bunu yapmadı. Hatta Aleyhissalatü vesselam Efendimiz iki şişeden birini ezvâc-ı mutahharadan birine verip şöyle buyurmuşlardı:

– «*Bunlardan birinin içindeki sarardığı vakit Hasan zehirlenerek şehid olacak, öbürünün içindeki de kızardığı vakit Hüseyin mezbûhan şehid olacaktır.*»

Aynen Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in haber verdiği gibi oldu. Akıl sahibine gerekir ki, evâmîr-i ilâhiyyeye itâat edip teslim ola ve her kötü münafığın ezâsına tehammül ede. Çünkü her nerede olursa olsun, Allah müttekiyi mü'min ile berâberdir. Allah onunla olup belâyı def'edecektir. Çünkü her mübtelânın, sonunda ferâh ve sürûra vâsıl olacağını Cenâb-ı Hak vukuundan önce müşâhede ettiği için bu O'nâ kolaydır.⁷³

Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anh-'in vücudunda 33 mızrak yarası ve 33 kılıç yarası bulunmuştur. Ehl-i Beyt ve

72 Ramûzu'l-Ahadis 157

73 Ruhû'l-Beyan 1/918

etbarından orada kendisiyle berâber seksen yedi kişi vardı. Bunlardan biri kendi oğlu Ali bin Hüseyin el-Ekber bin Ali idi ki hem harb eder ve hem şu beyti okur idi:

Ben Ali'nin oğlu Hüseyin'in oğlu Ali'yim

Beytullah'a yemin olsun ki,

Biz, Nebi'ye insanların en yakınıyız.

Birâderzâdelerinden Abdullah ibn-i Hasan, Kasım bin Hasan; birâderlerinden Abbas bin Ali, Ubeydullah bin Ali, Ca'fer bin Ali, Osman bin Ali, Muhammed bin Ali, -ki en küçükleridir- ve Ca'fer bin Ebî Talib evlâdından Muhammed bin Abdullah bin Ca'fer, Akil bin Ebî Talib evladından Abdullah bin Akil, Abdurrahman bin Akil ve Ca'fer bin Akil gibi zevât da Hz. Hüseyin ile berâber şehid olmuşlardır. Ensar'dan da dört zat beraberce şehid olmuşlardır. Şühedânın bâkîsi sâir evlâd-ı arabdandır. Şehâdetlerinden bir gün sonra defnolunmuşlardır.⁷⁴

Ya'kub bin Süfyan demiştir ki:

«Çiftlikde idim. Beş-on gün olduğu halde yatsı namazını kılıp odada oturdum. Hazret-i Hüseyin bin Ali'nin bahsi açıldı ve cemâatden biri:

– Hazret-i Hüseyin'in aleyhine katline îâne edenlerden ölmezden evvel bir azab ve musibete uğramayan olmadı, demekle; içimizde bir ihtiyar vardı, dedi ki:

– Ben de o vak'ada bulunmuşlardım, bu saate kadar istemediğim hiçbir şey bana isabet etmemişdir!

İhtiyar bu sözü söyleyince kandil söndürmekle, ıslahı için kalkdı, ateş feveran edip ihtiyarı tutdu. İhtiyar kendisini ateşten kurtarmak için Fırat'a atdı ise de ateş sönmeyip hem de yanarak boğulup gitdi.

Câmi'us-Sağıyr'de: «*Hasan bendendir ve Hüseyin Ali'dendir*» hadis-i şerifi; Hazret-i Hasan Efendimiz'de hilm ü teenni hali galib olub, Hazret-i Hüseyin Efendimiz'de ise pederleri gibi şiddet hali galib bulunduğu şeklinde tefsir edilmiştir.

الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

Hadis-i şerifini İmam Süyûti mütevatiren zikretmiştir. Yani: «*Hasan ve Hüseyin, cennet ehlinin gençlerinin efendisidir*» demektir.

Hulasa'da, Ebû Dâvûd Tayâlisî'den naklen deniliyor ki:

Bir Kerre Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazret-i Fatıma -radiyallahu anha-ya, şöyle buyurdular.

«*Sen, baban, şu iki küçük, bir de şu Raid ki bunların babası Ali'dir, hepimiz cennetde bir yerde bulunacağız.*»

İbn'ül-Esir Hüseyin -radiyallahu anh-'ın 25 def'a mâşiyen (yürüyerek) hacc ettiği ve kesiru's-savm ve's-sadaka olduğunu nakletmekdedir.⁷⁵

Ehl-i Irak'dan biri İbn-i Ömer -radiyallahu anh-'e:

– İhramda bulunan kimse sinek öldürürse bir şey lâzım gelir mi? diye sual etmişti. Cevâben İbn-i Ömer:

– Ehl-i Irak sinek kanını sual ediyorlar, onlar Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in kerimesinin oğlunu katletdiler. Halbuki Hazret-i Nebiyy-i Ekrem ise Hasaneyn haklarında:

هُمَارَ يَحَا نَتَانِ مِنَ الدُّنْيَا

buyurmuştu, demiştir.⁷⁶

Müslim'in Hazreti Aîşe -radiyallahu anha-'dan rivâyetine göre Aîşe -radiyallahu anha- diyor ki:

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- bir sabah, üzerinde siyah kıldan mamul nakışlı bir aba olduğu halde çıkmışdı. Derken Fâtıma geldi. Onu bu abanın içerisine aldı. Sonra Ali geldi, onu da aldı, sonra Hasan geldi, onu da aldı, sonra Hüseyin geldi onu da aldı, bu suretle hepsi abanın içine girmiş bulundu, sonra şu ayeti okudu:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

«Ey ehl-i beyt-i Nebi! Allah Teâlâ sizden necâsete benzeyen günahları gidermek ve sizi temamiyle tathir etmek murad eder.»⁷⁷

76 a.g.e. 2/20

77 Ahzab Sûresi / 33. Müslim, Fazaili's-Sahabe, 61 Üsdü'l-Gabe 2/21

İmam Tirmizi'nin Ümm-ü Seleme -radiyallahu anha-
'dan tahrir ettiği bir rivâyet de şöyledir:

«Ehl-i beyt hakkındaki bu âyet-i kerime Resûlullah -sallallahu aleyhi ve selem- Ümm-i Seleme -radiyallahu anhâ-'nın hânesinde iken nâzil oldu. Hz. Resûlullah Fatıma, Hasan ve Hüseyin -radiyallahu anhüm-'ü çağırarak onları bir örtü ile örtmüş, arkasında kalan Ali -radiyallahu anh-'ı de bu örtünün altına almış ve onlara:

«Yâ Rabbi Bunlar benim ehl-i beytimdir, o halde onlardan kiri gider, onları temiz yap» diye duâ etmişti, o esnâda bulunan Ümm-i Seleme -radiyallahu anha-'ya

– *«Şüphesiz sen de hayra müteveccihsin, Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- zevcelerindensin»* buyurdu.⁷⁸

Şeyhzâde, Tefsiri'nde Ehl-i Beyt, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in zevcelerine, evlâdlarına ve torunlarına şamildir. Hazret-i Ali -radiyallahu anh- ve -kerremallahu vec-heh- de bunlardandır, zirâ ehl-i beyt ile muâşeret etmiştir, onların akribasındandır diyor. Ehl-i Beyt hakkında ihtilâf var ise de evlâ olan şudur: Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in evlâdları, zevceleri, Hasen ve Hüseyin -radiyallahu anhüma- da Ehl-i Beyt'e dahildir. Ali -radiyallahu anh- de bunlardandır. Zirâ Peygamber Efendimiz'in kızı ile muâşereti ve Peygamberimize mülâzemeti bunu müstelzimidir.

İmam Şa'bî'den menkuldür ki:

Ben, Haccac yanında iken Kadı Yahya bin Ya'mur, Belh'den kayd ü bend ile getirildi ki Horasan'ın fakihi idi. Haccac ona dedi ki:

– Sen Hasan ile Hüseyin'in Resûlullah'ın zürriyyetinden olduğuna zu'm edermişsin? Kadı Yahya:

«– Evet, öyledir» dedi. Haccac:

– Bunun için bana Kitabullah'dan ya bir delil-i vâzih beyan etmelisin, veyahud seni parça parça keserim deyince Kadı Yahya:

– Ey Haccac! Ben sana Kitabullah'dan olmak üzere vâzih bir delil bulurum, dedi. Haccac:

– Fakat;

فَمَنْ حَا جَكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ
تَعَالَوْنِدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا
وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

«De ki, gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra hepimiz bir (arada olarak) duâ ve niyaz edelim de Allah'ın lâ'netini yalancılardan üstüne okuyalım»⁷⁹ ayetini irad etmemelisin.

Neccaran'dan gelen nasârâ taifesi bâtil itikadlarında ısrar etmeleri üzerine Cenâb-ı Hak mübâheleye (lânete) dâvet olunmalarını emir buyurması üzerine âkîbetlerinden korktuklarından bu teklife yanaşamadılar. Cizyeye râzı oldular. Biri Safer ayında ve diğer biri Receb ayında olmak üzere iki bin hulle ile otuz zırh cizye vermek ve buna

mukabil Resûlullah da onlarla gaza etmemek şartıyla musaleha akdetmişlerdir:

Bu ayet-i celîle, bir kimsenin kızının oğlunun kendi oğlu mesabesinde olduğuna delâlet eder. Zira Risalet Meab -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in mahdûm-ı mükerremleri olmadığı halde Kerime-i Afifeleri Hazret-i Fatıma -radiyallahu anha'nin oğulları Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anhüma-'yı kendi zatına muzaf kılarak نَدَغُ أَبْنَاءَنَا «oğullarımızı çağıralım» buyurmuşdur ki maksad-ı Nebvîleri, Hafîd-i muhteremleri Hazret-i Hasan ve Hazret-i Hüseyin -radiyallahu anhüma-'dır.

İşte Haccac-ı Zalim'in bu delilden başka delil istemesi üzerine Kadı Yahya:

– Sana ben başka bir âyet dahi bulurum deyip Sûre-i En'am'da ki 84 ve 85. âyet-i celîleleri okudu. Sonra:

وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى
وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى
وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ

– Hazret-i İsa'nın pederi kimdir ki, zürriyet-i Nuh'a ilhak buyurulmuşdur? dedi. Haccac başını önüne eğip düşündükten sonra başını kaldırarak:

«– Ben gûyâ ki, bu ayeti Kitabullah'da hiç okumamışım, dedi ve Yahya'nın tahliye-i sebili ile kendisine ikram olunmasını emretti» demiştir.

H.z. BİLÂL-i HABEŞÎ

— radiyallahu anh

Bilâl İbn-i Rebah el-Habeşi -radiyallahu anh-'in kün-yesi Ebû Abdülkerîm, yahud Ebû Abdullah, Ebû Amr'dir.

Hazret-i İmamü'l-Mürselîn-aleyhi salevatullahi ve selâmu Efendimiz'in fî külli-ân ve hıyn müezzini ve hâzinidir.

Köle cinsinden olup sâbıkıyn-i evvelîndendir. Köle iken i'lân-ı İslâm ile müşriklerin ezâ ve işkencelerine sabr u tehammül eden ashâb-ı ibtilâdandır.

Hazret-i Ebû Bekr Sıddıyk, -radiyallahu anh-, kendisini kölelikten kurtarıp azad eylemiştir. Ve ondan sonra Bilâl -radiyallahu anh- Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in hizmetine devam etmiştir. Bedir'de ve bütün meşâhid-i seniyyede bulunmuştur.⁸⁰

Kastalânî, Sahih-i Buhârî'nin Kitab-ı Menakıb şerhinde demiştir ki:

«Bilâl -radiyallahu anh- sâdiku'l-İslâm, tâhiru'l-kâlb, harîsun aleddiyâne idi. Hak Teâlâ rızası yolunda şedîden

ta'zib olunduğu halde sabretti. Kendisine en ziyâde azab eden Ümeyye bin Halef idi. Merkûm, en sonra Bedir gazasında Bilal -radiyallahu anh-in elinde maktûl olduğundan Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh- bu hususda şu beyti inşâd buyurdu:

«Yâ Bilâl! Seni tebrik ederim, Rahman olan Allah senin hayrını müzdâd eylesin sen intikamını aldın!»

Hazret-i Bilâl, şedîdü'l-üdme (pek esmer), nahif pek uzun boylu ve kuru yüzlü imişler. Mekke'de doğmuştur, aslen Habeşistanlıdır. 63 yaşında Şam'da Hicrî 20 tarihinde vefât etmiştir.

En evvel ezan okuyan ve ikâmet getiren bu zat-ı âlî-kadr'dir. Gerçi Ezan Abdullah ibn-i Zeyd el-Ensârî'nin rû'yalarıyla meşrû' buyurulmuşsa da Hazret-i Bilâl daha güzel sesli olduğu için emr-i Nebî ile ezânı Bilâl-i Habeşî -radiyallahu anh- okumuştur.

Hazret-i Bilâl- tulû-ı fecirden evvel seherî bir ezan okuyarak ashabı teheccûde uyandırır ve sabah ezanını vakt-i dühûlunde İbn-i Ümm-i Mektûm -radiyallahu anh- okurdu.

Sefer-i Hümayûn vukûunda Hazret-i Bilâl sefere gider ve Hazret-i İbn-i Ümm-i Mektûm da Medine'de kalırdı.

Sabah ezanında;

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

«Namaz uykudan hayırlıdır» cümlesi Hazret-i Bilâl'in ilâvesidir. Bir sabah ezanında Bilâl-i Habeşî -radiyallahu anh-

onu ilâveten okumuş ve taraf-ı Hazret-i Risâlet penâhi'den tasvîb ve istihsân buyurulmuştur.⁸¹

Hazret-i Bilâl'in Şam'a intikali, irtihâl-i Nebi üzerine esefinden kendisine hitaben şeref - varid olan:

– «*Ey Bilâl! Allah yolunda cihaddan daha efdal bir amel yoktur*» hadis-i celiline mebnî serhadd-i Rûm'da cihâd üzre bulunmak emelinden ileri gelmiştir.

Hazret-i Sultanu'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem-'in Âlem-i İlliyyîn'i teşriflerini müteakib Bilâl -radiyallahu anh-Sûriye semtine gitmek üzere hemen Medine-i Münevvere'den çıkmayı Halife-i Resûlullah olan ve kendi üzre hakk-ı velâsı bulunan Hazret-i Sıddîk'dan isti'zan etdikte Hazret-i Sıddîk mâni' olmalarıyla Hazret-i Bilâl'in:

«– Beni nefsin için satın aldıysan alıkoy. Allah için iştirâ ve âzâd etdinse beni Cenâb-ı Hakk'ın rızasına terk et» demiş oldukları **Buhârî**'de mezkûrdur.⁸²

Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'a and vermiş oldukları cihetle Hazret-i Sıddîk'ın âhır ömürlerine kadar Hazret-i Bilâl Medine-i Münevvere'de kalıp Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'in hilâfetinde izin alarak mücâhidin Şam cihetine gitmiştir ve Şam'da vefât etmiştir.

Hazret-i Ömer'in Sûriye'yi teşriflerinde bir def'a ezan okuyup hem kendi ağlamış ve hem halkı ağlatmıştır.

İbn'ül-Esîr der ki: Bilâl -radiyallahu anh- Hazret-i Fahr-i Kâinât -sallallahu aleyhi ve sellem-'i âlem-i ma'nada görüp

81 Tabakat-i İbn Sa'd

82 Tecrid-i Sarih Terc. 9/398

kendisine «Yâ Bilâl nedir bu cefâ» diye buyurmaları üzerine hemen Medine-i Münevvere'ye avdetle Ravza-i Mutahhara hâkîne yüz sürüp ağlamakda iken Hazret-i Haseneyn -radiyallahu anhüma- Efendilerimiz zuhûr etmekle o hâk-i pâki bırakıp onlara hâk-i pâ-y olmuş ve âl-i Sibtayn-ı mükerremeyn'in emr ü iltimasları üzerine bir ezan okuyarak ehl-i Medine'yi ağlatarak cûş u hurûşa getirmişti. Bilâhare yine Şam'a avdet eylemiştir.⁸³ -radiyallahu teala anh-

H_Z. SA'D İBN-İ REBÎ'

radiyallahu anh

Sa'd ibn-i Rebî' bin Amr el-Hazrecî -radiyallahu anh- Ensar-ı Kiram'dan ve nukaba'dandır. Birinci ve İkinci Akabe'de bulunmuştur. Tahrir ve kitabet ehliyendi. Uhud Harbinde şehid olmuştur.⁸⁴

Hazret-i Sultânü'l-Enbiya -aleyhi ezkat-tehâyâ - Efen-
dimiz Uhud muharebesinde

«— Sa'd ibn-i Rebî'den bana haber getiren olur mu?»
buyurmuşlardır.

Hemen Übeyy bin Kâ'b -radiyallahu anh-: «Ben haber
getiririm» diye şühedâ ve mecrûhiyn aralarına giderek:

— Yâ Sa'd ibn-i Rebî'! diye birkaç kerre nida etdiyse
de ses çıkmayıp tâ ki, «Resûlullah beni sana gönderdi Yâ
Sa'd» deyince:

— Resûlullah'a benden selâm söyle, diye bir zayıf ses
geldi. Hazret-i Übeyy bin Kâ'b baktı ki Sa'd'dir, oniki yerin-
den yaralanmış, hâlet-i nez'a gelmiş yatıyor. Übeyy ibn-i
Kâ'b'a hitaben:

– «Kavmine yani Ensar-i Kiram'a benim tarafımdan söyle ki, Leyle-i Akabe'de Resûlullah'a olan ahidlerini unutmazınlar, gözleri bakar oldukça Resûlullah'a düşman tekarrub edecek olursa indellah ma'zur olamazlar» deyip vefât eyledi.⁸⁵

Kısas-ı Enbiya'da; Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem:-

«— Acaba Sa'd ibn-i Rebî' ne haldedir? Şühedâ arasında mıdır, yoksa yaralılar içinde midir, ona doğru on iki kargı ile hücum olunduğunu gördüm» buyurdu. Onu arayıp bulmak için Muhammed bin Mesleme -radiyallahu anh'ı gönderdi. O dahi şühedânın olduğu mahalle vardı, birkaç kerre:

– Yâ Sa'd ibn-i Rebî' diye çağırırdı, bir ses çıkmadı. Tâ ki, «Resûlullah beni sana gönderdi Yâ Sa'd» deyince bir zayıf sesi «Ben ölümler içindeyim» diye cevâb verdi.

Muhammed bin Mesleme onu şühedâ arasında bulub gördü ki, pek çok kargı ve kılıç ve ok yaralarıyla cismi delik-deşik olmuş ve hâlet-i nez'a gelmiş.

O halde Sa'd ibn-i Rebî gözünü açtı ve Muhammed bin Mesleme'ye hitaben:

«— Resûlullah'a benim selâmımı tebliğ eyle ve söyle ki, cennetin kokusunu duyuyorum. Kavmine benden selâm söyle ki, kirpikleriniz kımıldadıkça Peygamberinize ihlâs hususunda indellah ma'zûr olamazsınız» dedi. Ve der'akab teslîm-i rûh eyledi.

Kibar-ı Ashâb-ı Kîram'dan Sa'd ibn-i Zûrâre'den sonra Ensar'ın ulusu o idi. Muhammed bin Mesleme huzur-ı Nebî'ye gelip Sa'd'ın -selâm ve kelâmını tebliğ edince Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— *Yâ Rabb! Sen Sa'd ibn-i Rebi'den râzı ol!*» diye duâ etti.⁸⁶

«— *Allah Sa'd'e rahmet etsin, Allah'a ve Resûlüne hayyen ve meyyiten hulûs üzre olmuşdur*» buyurdu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz ibtida-i Hicretde Sa'd ibn-i Rebi'i Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahman ibn-i Avf ile muâhat buyurduklarında Sa'd, Abdurrahman'a:

— «Malımın nısfını vereyim» diyerek, muhacir bulunan manevî birâderine uhuvvet-i nesebiyyenin fevkında olarak ibrâz-ı meâsir-i fütûvvet etmek istemiş ise de Abdurrahman ibn-i Avf cevâben:

— «Malını ve ehlini Hak Teâlâ sana mübârek eylesin, siz bana çarşığı, yani alış-veriş yapılan yeri gösterin» buyurmuştur.⁸⁷

يُجِبُونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خَصَاصَةٌ

86 Üsûdül-Gabe 2/349

87 el-Hakayık, Sa'd bin Ebî Vakkas menakıbında da geçmişti

«Muhacirinden evvel Medine'yi ve imanı kendilerine vatan ittihaz edenler yani Ensar ki, hicret eden muhâcir kardeşlerini candan severler, kemâl-i mahabbetlerinden ve Resûlullah'ın kendilerine vermiş oldukları emvalden yani Fey'den kendi nefislerinde ihtiyaç, ızdırab ve teşviş gibi bir şey bulmazlar ve hatırlarına gelmez, muhacirleri kendi nefisleri üzerine tercih ederler⁸⁸ » buyrulmuştur.

Sa'd ibn-i Rebi -radiyallahu anh-in şehâdetinde iki kerimesi ve bir zevcesi ile bir birâderi kalmıştı. Zevcesi huzûr-ı Risalete gelip:

– «Yâ Resûlallah! Bunlar Sa'd'in iki kızıdır. Babaları Uhud'da şehid oldu. Amcaları bunların malını aldı, bir şey bırakmadı. Bunlar ise malsız kocaya gidemezler» demiş olmakla Hazret-i Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

– «Cenâb-ı Hak bu babda elbet bir hüküm beyân eder» buyurmuşlardı. Bunun üzerine mîras ayeti nâzil olmakla Hazret-i Resûlullah -aleyhissalatü vesselâm- kızların amcasına haber gönderip:

«– Sa'd'in iki kızına iki sülûs ve zevcesine bir sümün ita etmesini ve bakiyesini de kendisi almasını emir buyurdular:

«Eğer çocukların hepsi dişi olmak üzere ikiden fazla iseler onlara ölünün terkettiği malın üçte ikisi vardır.»⁸⁹

88 Haşir Sûresi / 9

89 Nisâ Sûresi / 11, Üsdü'l-Gabe 1/349

Sa'd ibn-i Rebî -radiyallahu anh-'in zevcesi Habîbe bint-i Zeyd ibn-i Ebî Züheyr, Sa'd'e buğz ile emrine muhalefet etdikde Sa'd zevcesini darb eyledi. Babası hemen koşup Resûlullah'a şikâyetde bulunmakla Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

Biz de ona kisası tatbik ederiz. (Sa'd'in yüzüne bir tokat vurdururuz) buyurunca, şu âyeti celîle nâzil oldu.

وَالَّتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي
الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ

«Hatunların isyan etmelerinden ve hukûk-ı zevciyyeye riâyet edememelerinden havf ederseniz siz onlara va'z u nasihat edin. Allah'ın emrini ve nehyini hukuk-ı ilâhiyye ve zevciyyenin neden ibâret olduğunu onlara kemâl-i rıfk ve mülâyemetle söyleyin, eğer va'zlarınızı kabul etmezlerse onları yataklarında yalnız olarak terk edin. Onunla müteessir olmaz da itaatsizlikde ısrar ederlerse onları haddini tecâvüz etmemek şartıyla dövün...»⁹⁰

Bunun üzerine Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— Biz bir iş murad ettik, Allah da bir iş murad etti, Allah'ın murad ettiği en hayırlıdır» buyurdu. Üzerlerinden kisası kaldırdı.

Ve böyle darb eyleme gibi şeylerde kisas yokdur.

Bu âyet **Fahri Razi**'nin beyânına nazaran Muhammed bin Mesleme'nin kızı Sa'd'in zevcesi hakkında nâzil olmuştur.

Sa'd İbn-i Rebî bir gazab ile tokat vurunca haremi döşeginden İmtina ile beraber Resûlullah'a şikâyet etmesi üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bir tokada bir tokat kısas olunmasıyle emredince bu âyet nâzil olduğu mervîdir.

Ayetdeki «Nüşuz» kelimesinin manası hatunun zevcine buğz ile emrine muhalefet ve sözünü dinlememekle zevcine tekebbür etmesidir.

HZ. OSMAN BİN MAZ'UN

radiyallahu anh

Osman bin Maz'un -radiyallahu anh- Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in sût birâderidir.

Osman bin Maz'un -radiyallahu anh- Mekke-i Mükerre-me'de şeref-i sohbet ile müşerref olanların ondördüncüsüdür. Ashab-ı Bedir'dendir.

Hicret'den otuz ay sonra Medine'de irtihâl eyledi ki, Muhâcirînden Medine'de ilk vefât eden Sahâbîdir. Bakıy'da defnolunduğunda Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Onun hakkında:

«– Osman benim için ne güzel selefdir!» buyurdular. Fuzalâ-i sahabe'den âbid ve müctehid bir zât idi.⁹¹ -Radiyallahu Teâlâ anh-.

Mişkât'da rivâyet edildi ki, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Hazretlerinin gözlerinden cereyan eden göz yaşları **Osman bin Maz'un** -radiyallahu anh-'in yüzüne döküldü.

İbn'ül-Cevzî **Vefâ** nam kitabında Hazret-i Aîşe-i Sıddıyke -radiyallâhu anha-'dan rivâyet eder ki; Osman bin Maz'un vefât etdikte Resûl-i Ekrem teşrîf edip Osman'ın yüzünden örtüyü kaldırdı, iki gözünün ortasından öptü ve ağladı. Ve Osman yatağından ref' olundukda:

– «*Yâ Osman! Sen dünyaya libas olmadın ve dünya sana libas olmadı!*»⁹² diye buyurdular.

H_z. DİHYETÜ'L-KELBÎ

— radiyallahu anh

Dihye bin Halife bin Ferve el-Kelbî -radiyallâhu anh- süferâ-i Nebeviyyedendir. Uhud gazasında ve ondan sonraki gazalarda bulunmuşdur. Bedir'de bulunamamışdır.

Ruhul-Beyan'da Müslüman oluşu şöyle anlatılır:

Peygamberimiz Kelbî'nin Müslüman olmasını bilhassa arzu ediyordu. Çünkü Dihye'nin eli altında ehl-i beytinden yedi yüz kişi vardı ki, Dihye'nin Müslüman olmasıyla onlar da Müslüman olacaktı. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«— *Yâ Rabbi! Dihye'yi İslâm ile merzuk kıl*» diye duâ etdiler.

Dihyetü'l Kelbî ne zaman ki, Müslüman olmağa karar verdi, Allah Teâlâ o günün sabah namazından sonra Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'e vahyetdi ki:

«— *Yâ Muhammed! Allah sana selâm ediyor ve haber veriyor ki, Dihye şimdi senin huzuruna geliyor.*»

Cahiliyyet devrinde bazı ashabin Dihye'ye karşı bir kırıngnlığı vardı. İktizay-ı beşeriyyet o zaman için Dihye'nin aralarına girmesini istemediler. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bunun farkına varınca onları incitmemek için «Dihye'ye teenni ile davranın» demek istemedi ama, o girince onların soğukluk gösterip Dihye'nin kalbinde bir soğukluk hasıl olmasına da Resûlullah razı olamazdı.

Vaktâ ki, Dihye Mescid'e geldi. O girince Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- ridâsını sırtından çıkarıp Dihye'nin önüne serdi ve mübârek eliyle işâret ederek:

– Dihye, şu ridânın üzerine buyur, dedi.

Dihye, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-in bu keremine tehammül edemeyip ağladı, ridây-ı şerifi yerden kaldırıp başına koydu, yüzüne gözüne sürdü ve dedi ki:

– Yâ Resûlallah İslâm'ın şartları nelerdir? Bana onları arz et. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– Evvela

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

demendir.

Dihye bunu deyince onu yine ağlamak tuttu. Aleyhis-salâtü vesselâm Efendimiz:

– Allah Teâlâ sana İslâm'a dahil olmağı ihsan etdikden sonra bu ağlamak nedir? diye sual etdikde Dihye:

– Yâ Resûlallah, ben bir günâh ve bir de büyük günah işledim. Allah Teâlâ'ya «Bunların keffareti nedir?» diye sual

etmenizi rica ediyorum. Eğer Allah nefsimi katletmemi murad ederse derhal bunu yaparım, eğer bütün malımı tasadduk etmekliğimi emrederse tamamını tasadduk ederim.

Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz:

– *O nedir yâ Dıhye?* dedikde Dıhye:

– Ben vaktiyle Aarab meliklerinden bir adamdım. İleride evlenip kocaya varacaklar diye bana ait yetmiş kızı kendi elimle öldürdüm. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bu söz üzerine hayretde kalınca hemen Cibril indi ve:

– Yâ Muhammed, Allah sana selâm ediyor ve buyuruyor ki, Dıhye'ye söyle: İzzet ve Celâlim hakkı için sen bir kerre

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

deyince senin altmış senelik küfrünü mağfiret etdim. Senin daha bundan sonra altmış yıl ömrün var, kızlarının katli günahını nasıl mağfiret etmem?

Bunun üzerine Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- ağladı ve ashâb-ı kiram da ağladılar. Aleyhissalâtü vessalam Efendimiz:

– *İlâhî, Dıhye'nin günahlarını bir kerre,*

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

demesiyle mağfiret etdin, bir kere şehâdet getirmesiyle afvetdin, sâir mü'minleri birçok şehâdetleri ve sâdık

sözleri ve hâlis amelleriyle nasıl mağfiret etmezsin? diye nâz ü niyaz etdiler.⁹³

Kayser-i Rum olan Hirakl'e Suriye Kıt'asından arz-ı Filistin'de bulunmakta iken Nâme-i Hümayun-ı Nebevi'yi Dihyetü'l-Kelbî -radiyallahu anh- götürüp vermiş ve bir çok ikram görmüştür. Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in Hirakl'e gönderdiği mektubun sureti:

«Ba'de'l-Besmele, Allah'ın Abd'i ve Resûlü olan Muhammed'den Rûm'un azîmi bulunan Hirakl'e:

«Her kim Hidâyet-i Hakk'a ittibâ ederse ona selâm olsun. Emmâ ba'd, Ben seni İslâm'a dâvet ederim. Müslüman ol ki, selâmet bulasın ve sana Cenâb-ı Hak ecrini iki kat olarak i'tâ buyursun. Eğer sen îmandan i'raz ve imtina edersen bütün ekincilerin yani avamm-ı nasârânın vebali senin boynunadır. Ey Ehl-i Kitab, gelin hem bizce hem sizce doğru olan bir söze ki, Hak Teâlâ'dan maa-daya perestiş etmeyelim, ve O'na hiçbir şeyi şerik ve muâdil tutmayalım; Cenâb-ı Hakk-ı bırakıp birbirimizi tanrı tanımayalım. Eğer ehl-i kitab o sözde i'raz ederlerse ey müslimîn deyin ki, «Siz şahid olun biz muvahhid ve Müslümanız.»⁹⁴

Hirakl'in mazhar-ı hidâyet-i Rabbaniyye olamayacağını bildikleri için ona ve sair mülûk-i kefereye:

وَالسَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى

93 Rûhul-Beyân 1/124

94 Tecrid-i Sarih terc. 1/24 vd.

buyurdular. Fakat Habeşistan melikinın hıdayete mazhar olması cihetiyle ona:

سَلَامٌ عَلَيْكَ

diye yazdılar ki, müşarun ileyh nâme-i seadetin vüsulü üzerine huzûr-ı Ca'fer-i Tayyar -radiyallahu anh-'de Müslüman olmuştur.

Dıhyetü'l Kelbî -radiyallahu anh- nûrânî-likâ bir zât-ı yüksek meâlfî-sîmâ imiş ki, Cibril aleyhisselâm'ın onun suretinde huzzûr-ı Risaletе temessül etdiği olurdu. Nitekim Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«Gördüğüm kimselerden Cibril'e en fazla benzeyeni Dıhyetü'l-Kelbî'dir»⁹⁵ buyurmuşlardır.

HZ. SÂLİM MEVLÂ EBÛ HUZEYFE

-radiyallahu anh

Sâlim -radiyallahu anh- Ebû Huzeyfe -radiyallahu anh-'in âzâdlısıdır. Bizzat kendisinin değil de zevceleri Sübeyte bint-i Yesâr el-Ensariyye'nin âzâd-gerdesidir. Fakat Sâlim -radiyallahu anh- Ebû Huzeyfe'ye izâfetle iştihâr etmiştir. Ebû Huzeyfe -radiyallahu anh- onu evlâd edinmiş ve ona kendi birâderzâdesi ve efdal-i eyâmây-ı Kureyş bulunan Fâtıma bint-i Velid bin Utbe'yi tezvîc etmiştir. Künyesi Ebû Abdullah'dır.⁹⁶

Sâlim -radiyallahu anh- Ashâb-ı Bedirdendir. Ve Sahabinin kurra ve fuzalâsından ma'dûddur. Medine-i Münnevve-re'ye Hicret-i Seniyye'den evvel hicret ederek Muhacirîn'e imâmet etmiştir.⁹⁷

خُذُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَرْبَعَةٍ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ مَسْعُودٍ وَمِنْ
سَالِمٍ مَوْلَى أَبِي خُذَيْفَةَ وَمِنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ وَمِنْ
مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ

96 Üsdü'l-Gâbe 2/307, Tabakat 3/85 Tabakat 3/85

97 Tabakat 3/87

Hadis-i Şerifinde ta'dâd buyurulan dört zatdan biri de Sâlim -radiyallahu anh-'dir.⁹⁸

Bir gün Hazret-i Aişe -radiyallahu anha, bir güzel tilâvet işidip dinlemek için oturmuş. Ve Huzûr-ı Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e gelmekte teahhur etmişti. Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem Efendimiz sebab-i teahhurunu sual buyurdukta. «Bir güzel Kur'an istimali kendisini te'hir etmiş olduğunu» haber vermesi üzerine Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri riday-ı şeriflerini alarak çıkmışlar ve Kur'an-ı Hakîmi okuyanın Sâlim olduğunu anlayıp:

– «*Ümmetimin içinde senin gibileri bulunduğuna Allah Teâlâya hamd ederim*»⁹⁹ buyurmuşlardır.

Hazret-i Ömerü'l-Faruk radiyallahu anh, dahi Sâlim -radiyallahu anh-'i çok senâ ederlerdi. Hattâ Ömer -radiyallahu anh- vasiyyetinde:

– «*Eğer Sâlim sağ olsaydı işi şûrâyâ bırakmazdım*» buyurmuşdur ki muradları onun re'yine müracaatla intihab mes'elesini hallederdim demektir.¹⁰⁰

Sâlim -radiyallahu anh- Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle berâber bütün meşâhid-i seniyyede bulunmuş ve sonra Yemame harbinde şehid olmuştur. O muharebede hâmil-i livâ idi.¹⁰¹

Silâh arkadaşları:

98 Buharî, Fazailu'l-Kur'an 8

99 Üsdü'l-Gâbe 2/308

100 Ashâb-ı Kiram 3/86 vd

101 Ashâb-ı Kiram 3/85

«– Seni pek cesur değil gibi görüyoruz, bu livâyı başkasına verelim» dediklerinde Sâlim -radiyallahu anh-:

– Öyle ise ben ne fenâ hamil-i Kur'an'ım! deyip sancakdarlıkta sebât etmişler ve sağ elleri kesilmiş sancağı sola almışlar, solu dahi kesilince:

وَكَايْنٍ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ

«Nice Peygamberler vardır ki, Onlarla beraber mü'min tâbileri harb ettiler»¹⁰² ayet-i kerîmesini okuyarak Livâ-i Şerif'i kucaklamıştır.

Nakş-ı zemin oldukça arkadaşlarına:

«– Ebû Huzeyfe ne oldu- Ve filân ne oldu» diye Ebû Huzeyfe ile başka bir zatı sual edip:

«– Onlar şehid oldular» denilince:

«– Öyle ise beni onların aralarına yatırın» demiş ve o iki, mübârek zâtın aralarında teslim-i rûh etmiştir. -radiyallahu anh-

Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh- mâ-melekini bi-hasebil-velâ, kendi hanımı ve mu'tekası olan Sübeyte hazretlerine göndermiş ise de Sübeyte Hatün:

«– Ben onu sâibe yani hakk-ı velâ kaydında olmayarak itâk etdim» deyip mîrâsını almamıştır. Onun üzerine Faruk -radiyallahu anh- mirâs-ı Sâlimi beytül-male almıştır¹⁰³ -radiyallahu anhüm-

102 Âl-İmrân Sûresi / 146

103 Üsdü'l-Gabe 2/308

H.z. HUZEYFE BİN YEMAN

radıyallahu anh

*H*uzeyfe -radıyallahu anh- sâhib-i sırr-ı Resûlillah olan meşhur Hazret-i Huzeyfe'dir. Babasının ismi «Hısl İbn-i Câbir» dir, «el-Yeman» lâkabıdır.

Vaktiyle bir kan davasından dolayı Ensar'dan Benî Abd'il-Eşhel ile peymandaş olup onların aslı ise Yemen'den olmakla Huzeyfe -radıyallahu anh- de «Yemenî» gibi «el-Yeman» lâkabıyla mulâkkab olmuştur. Fakat İbn-i Kuteybe'nin kavline göre «Yeman» dahî müslim olmuş ve Uhud gazasında hataen müslimîn tarafından katlolunmuştur.

Peygamber Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- Huzeyfe -radıyallahu anh-'i hicret ile nusrat arasında muhayyer buyurup Hazret-i Huzeyfe de Ensar'dan olmağı ihtiyar etmekle Ensar-ı Kiram'dan ma'dûd olmuştur. Bedir'de bulunamamıştır. Uhud gazasında bulunmuş ve Hendek gazvesinde dahi taraf-ı Risâletpenâhîden bir müfreze ile küffarın ahvalini tahkıkya memur olmuştur.

Sâhib-i sırr-ı Resûlullah idi ki, Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- dünyada ne olup biteceğini ona

hafiyyen söylemişler ve zamân-ı Seâdetlerinde münafıkları tanıtmışlardır. Fakat Huzeyfe -radiyallahu anh- mahrem-i esrarlık şiarını muhafaza edip kimseye bildirmemiştir.

Hazret-i Ömeru'l-Faruk -radiyallahu anh- Huzeyfe'nin bulunduğu cenaze namazında bulunup namazını kılar, Huzeyfe'nin bulunmadığı cenazede bulunmazmış.

Hazret-i Ömer zamanında Huzeyfe -radiyallahu anh- İran muharebâtında bulunmuştur.

Emîr-i Ceyş-i Fârûkî olan Nu'man bin Mukarrin hazretlerinin vukû-ı şehâdeti üzerine Hazret-i Huzeyfe -radiyallahu anh- emîr-ul-ceyş olup Hemedan'ın, Şehr-i Rey'ın ve Deynûr'un fethi müşârun ileyh hazretlerinin zamanında olmuştur. Ondan evvel el-Cezire bilâdının fethinde dahi bulunup Nusaybin'de tevattun ve tezevvüc eylemiştir.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- vâlilerine verdiği fermanları, «Filânı size gönderdim ve şöyle hareket etmesini ona emir ve tenbih etdim» diye yazar olduğu halde, Huzeyfe -radiyallahu anh-'i Medâyin'e vali tayin ettiğinde fermanına:

«Sözünü dinleyin ve itaat edin ve istediğini verin» diye yazmışlardır.

Orada varıp menşuru okundukda ahali:

«— Ne isterseniz verelim» demişler.

Huzeyfe -radiyallahu anh- de:

«— İçinizde bulunduğum müddet yiyeceğimi ve merkebimin yemini isterim» deyip başka hiç bir talebde bulunmamıştır.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- muahharan Huzeyfe -radiyallahu anh-'i Medine-i Münevvere'ye taleb etdiklerinde kendileri yol üzerinde bir yere gizlenerek Hazret-i Huzeyfe'yi hufyeten görmüşler ve gönderdikleri hal üzre avdet etmiş bulmalarıyla kucaklayıp:

«Sen benim birâderimsin, ben de senin birâderinim» buyurmuşlardır.¹⁰⁴

Hazret-i Huzeyfe -radiyallahu anh- Hicrî 36 tarihinde Hazret-i Osman radiyallahu anh-'in şehâdetinden kırk gece sonra vefât etmiştir.

İbn-i Kuteybe'nin kavline göre Hazret-i Huzeyfe'nin vefatı Kûfe'de ve alâ kavlin Medâyin'de vuku bulup Hazret-i Osman'ın haber-i mevti onun vefâtı üzerine vasil olmuştur. Hazret-i Huzeyfe -radiyallahu anh- hâl-i ihtizarında şöyle buyurup teslim-i ruh etmişlerdir:

«Allah'ım, biliyorsun ki ben sana kavuşmayı arzuluyorum, bu mülâkatı hakkımda mübarek kıl!»

HZ. EBU'D-DERDÂ

— radiyallahu anh

Ebu'd-Derdâ Uveymir bin Âmir el-Hazrecî -radiyallahu anh- Ensâr-ı Kiramdandır. İslâm'dan evvel tâcir idi. Ve kendinin islâmı, ehl-i beytinden sonra olmuştur. Uhud'dan mâadâ meşahidde bulunmuştur.

Hazret-i Fahu'r-Rusûl -sallallahu aleyhi ve sellem- Ebu'd-Derdâ'yi Selman'ı Farisi -radiyallahu anh- ile muahat buyurmuşlardır.¹⁰⁵

Ebu'd-Derdâ -radiyallahu anh- Ashab-ı güzîn'in efâdilinden ve fukaha ve hukemasından olup hakk-ı sâmilinde:

عَوَيْمِرُ حَكِيمٌ أُمَّتِي
إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ حَكِيمًا وَحَكِيمُ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو الدَّرْدَاءِ

«Uveymir bu ümmetin hakîmidir ve her ümmetin bir hakîmi vardır, ümmetimin hakîmi de Ebu'd-Derdâ Uveymir'dir.» senâ-yı Nebevîleri vâki olmuştur.

Şam'ın muhasarasında bulunmuşlar ve Şam'ın fethinde kadı olmuşlardır. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in zaman-ı hilâfetinde Şam kadısı olduğu halde hicretin otuz ikinci senesinde vefât eylemiştir. Yüz yetmiş dört hadis-i şerif rivâyet etmiştir.

Hasbe'l-beşeriyye mürtekibi olduğu için günahdan dolayı nâsın kendisine sebb ü ta'n eylediği bir kimseye tesadüf ettiğinde. Ebû'd-Derdâ -radiyallahu anh:

— Bu adam bir kuyuya düşmüş olaydı siz onu çıkarmak istemeyecek mi idiniz? buyurduğunda nâs da:

— Evet çıkarırdık, demişler.

«— Öyle ise din kardeşinize sebbetmeyin, sizi bu günah musibetinden vâreste kılan Cenâb-ı Allah'a hamd edin» buyurmuşlardır. Halkın:

— Sen buna buğzetmez misin? suallerine cevabda dahi:

— Ben onun ancak fi'line buğzederim, o fiili terk ettiğinde yine benim birâderimdir, buyurmuşlardır.

Ebu'd - Derdâ Hazretlerinin ba'zı kelimât-ı şerîfeleri:

«— Sen eğer insanlara iyilik eder isen onlar dahi sana iyilik ederler, kemlik edersen yine öyle. Ve eğer onlara iyiliği i'tiyad edip de bir aralık kat'edecek olsan onlar seni bırakmayıp yine kendilerine muhsin etmeye çalışırlar. Ve bir ma'nâyâ göre:

«— Sen nâsa kat'-ı ülfeti mûcib tecavüzî söz edecek olursan onlar da sana öylece mukabele ederler. Sen onları

terk edip de tearruzda bulunmadığın suretde bile hubs-i tabiatları cihetiyle onlar seni bırakmazlar» demektir.

Her iki ma'nâya göre 'mesel' halkın su-i muaşeretini zemm ve nâs ile muhâletatdan nehy hakkındadır. Kezâ bir darb-ı meselinde:

«Nâsın ekserisini şöyle buldum ki, tecrübe edersen buğzedersin» demiştir.

İbnü'l-Esîr'in beyânına göre:

Ebu'd-Derdâ -radıyallahu anh- tümsek burunlu, gözlerinin beyazı biraz humretli olup başlarına bir külah giyer ve üzerine sarık sarıp ucunu iki kürek kemiklerinin arasına uzatırlar imiş. -radıyallahu anh-.

«Derdâ» lafzı, dişleri dökük demek olan «edred» lafzının müennesidir.

HZ. ZEYD BİN ERKAM

radıyallahu anh

Z

zeyd ibn-i Erkam -radıyallahu anh- yetim iken Abdullah ibn-i Revaha -radıyallahu anh-'in taht-ı terbiyesinde yetişmiş ve müşarun ileyh ile beraber Mûte seferinde bulunmuştur.

Zeyd ibn-i Erkam -radıyallahu anh- Ali -radıyallahu anh-'in ashabındandır. Sıffîn'de berâber bulunmuş ve Kûfe'de sakın olmuştur. Küçüklüğü sebebiyle Uhud gazvesinde bulunamayıp ondan mâada on yedi gazvede Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem -Efendimiz hazretleriyle beraber bulunmuştur. Hicrî 68 tarihinde Kûfe'de vefat etmiştir. Yetmiş hadis-i şerif rivâyet etmiştir.¹⁰⁶

Reîsü'l-münafıkıyn olan Abdullah bin Übey bin Selûl'ün kendi hevâdârânına:

لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُوا

«Resûlullah'ın yanında bulunan ashabın fukarasına yiyecek ve saire vermeyin ki, onlar Resûlullah'ın başından dağılsınlar»¹⁰⁷

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ
مِنْهَا الْآذَلَّ وَاللَّهُ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ
الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

«Elbette biz Medine'ye döneriz, her halde kavi olanlar Medine'den zelil olanları çıkarır. (Münafıklar böyle demekle Medine'den muhacirini çıkarmayı kendi aralarında kararlaştırdılar. Ve bununla Ehl-i İman'ı tehdid etmek istediler.) Halbuki izzet kuvvet Allah Teâlâ'ya ve Resûlüne ve mü'minlere mahsusdur! Fakat münâfıklar bilmezler.»¹⁰⁸

Nifak-âmîz bu sözü Zeyd İbn-i Erkam -radiyallahu anh- işidip Sultan-ı Rusûl -sallallahu aleyhi ve sellem'-e arz etmiş iken muhbir-i müşarun-ileyh'in hadâset-i sinni ve reîs-i münafıkînin da me'al-yemin inkârı üzerine bu haber nezd-i Sultan-ı Güzînde ve müsliminde tamamıyla karîn-i tasdik olmadığı halde Sûre-i Münafıkıyn'ın nüzûlüyle Zeyd -radiyallahu anh- vahyen musaddak olmuştur.¹⁰⁹

Zeyd ibn-i Erkam -radiyallahu anh- öyle bir zât-ı sitûde-şeymdir ki, Re's-i Şerîf-i Hüseyin -radiyallahu anh- bir leğen içinde Abdullah bin Ziyad habîsinin önüne konulduğunda

107 Münafıkûn Sûresi / 7

108 Münafıkûn Sûresi / 8

109 Ashab-ı Kiram 5/218

elinde bulunan bir değnekle merkum habîs-i mezkûr, Re's-i Şerif'i dürtüştürmeğe başlayınca:

– «Değneğini çek! Vallahi'l-Azıym senin değnek vaz'etdiğin mahallerde ben Resûlullah'ın mübârek dudaklarını müşâhede etmişimdir!» deyip ağlamıştır.

Abdullah-ı Habis ise:

«– Didelerin pür-girye olsun, vallahi eğer sen bir pîr-i fertût olmamış bulunaydın şimdi boynunu vururdum» demiş, Zeyd -radiyallahu anı- da kalkıp yüksek sesle:

– Ey ma'şer-i Arab! Siz bundan böyle ahrâr değil abîdsiniz! Fatıma'nın oğlunu katledip Mercane'nin oğlunu üzerinize emîr yaptınız; artık o sizin hayırlılarınızı katl ve şerhilerinizi esîr edecektir, âr u mezellete râzı olan berhûdar olmasın!» buyurmuştur. -radiyallahu anı-.

HZ. ÜBEYY BİN KÂ'B

radiyallahu anh

Übeyy bin Kâ'b bin Kays el-Ensari -radiyallahu anh-'in bir künyesi «Ebu'l-Münzir» dir ki, bu künyeyi Hazret-i Fahru'r-Rusûl -sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- vermiştir. Ve diğeri «Ebu't-Tufeyl» dir ki, bunu da oğlu Tufeyl sebebiyle Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- vermiştir.

Akabe'de ve Bedir'de bulunmuş olan ashâb-ı Resûlullah'ın ekâbirindendir. «Seyyidü'l-Ensar» denilirdi. Seyyidü'l-Kurra ve Muallim-i Sahâbe idiler. Tercümânu'l-Kur'an Abdullah İbn-i Abbas -radiyallahu anh- hıfızlarını Übeyy bin Kâ'b -radiyallahu anh-'e dinletmişlerdir.

Seyyidü'l-Enâm -aleyhisselâtü vesselâm- Efendimiz Hazretleri Cenâb-ı Übeyy'e hitaben: «**Beyyine**» sûresini sana okuyup dinletmemi Rabbim bana emretti buyurmuş ve Hazret-i Übeyy -radiyallahu anh- bu iltifât-ı âlî üzerine vecd-i ihtiac ile ağlamıştır.

Vahiy kâtiblerinden olup asr-ı risâlette fetvâları zâhir olan fukahâ-i ashabdandır.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- müşarun-ileyhi «Sey-yidü'l-müslimîn» diye yâd ederlerdi. Hicrî 14 tarihine kadar teravih namazı evlerde münferiden kılınıyordu. Şevket-i İslâmiyye o vaktin halinçe en azıym olan Rum ve İran devletlerini lerze-nâk etmeğe başlamış olduğuna teşekküren o sene Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Mescid-i Şerif'de kandil yakdırarak teravih namazının cemaatle edasına Übeyy bin Ka'b -radiyallahu anh-i memur eylemişlerdir. «En iyi okuyanımız Übeyy'dir ve hükm ü kazaca mâhirimiz Ali'dir»¹¹⁰ buyururlardı. Hadis-i **Buhari'de** Kur'an ahzedilmesi emredilen dört Sahabîden biridir.¹¹¹

Târîh-ı vefatı muhtelefün fih olup Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında Hicret-i seniyyenin on dokuz veya yirminci veya yirmi ikinci senesidir.

Seadet asrında Kur'an-ı Azıymü's-Şânın ilk altı hâfızından biri idi. Onlar da: **Übeyy bin Kâ'b, Zeyd ibn-i Sabit, Muaz bin Cebel, Ebu'd-Derdâ, Sa'd bin Ubeyd ve Ebû Zeyd** -radiyallahu anhüm-'dür.¹¹²

110 Üsdü'l-Gabe 1/61 vd.

111 Fazailü'l-Kur'an 8

112 Ashab-ı kîram 4/324 - 352

H.z. REBÎA BİN ÜMEYYE el-CUMEHIY

— radiyallahu anh

Rebia bin Ümeyye -radiyallahu anh- ashab'ın gür seslilerinden olup Arafe günü Haccetü'l-Veda'da Cebelü'r-Rahme kurbünde Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in îrâd buyurdıkları hutbe-i seniyyesini halka işittirmek için Nâka-i Resûlullah'ın boynu altında durup Emr-i Resûlullah ile huzzâra tebliğ eder olmuştur.¹¹³

يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلْ تَذَرُونَ فِي أَيِّ أَشْهُرٍ أَنْتُمْ وَفِي
أَيِّ يَوْمٍ أَنْتُمْ وَفِي أَيِّ بَلَدٍ أَنْتُمْ؟ فِي يَوْمٍ حَرَامٍ. أَلَا
وَأَنَّ دِمَائَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ
كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ
هَذَا لِي يَوْمٍ تَلْقَوْنَهُ. أَلَا لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ

إِلَّا بِطِيبِ نَفْسٍ مِنْهُ أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ
 تَحْتَ قَدِّ مَتَى مَوْضُوعٌ وَدِمَاءُ الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعَةٌ
 وَإِنَّ أَوَّلَ دَمٍ وَضِعَ دَمَ رِبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ بِنْتُ عَبْدِ
 الْمُطَّلِبِ كَانَ مُسْتَرْضِعًا فِي بَيْتِ سَعْدٍ فَقَتَلَتْهُ هَذِهِ
 نِيلٌ أَلَا وَإِنَّ كُلَّ رَبَّاكَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَإِنَّ
 أَوَّلَ رَبَّا ضَعُ رِبَاعِمَى عَبَّاسٍ لَكُمْ رُؤُسُ أَمْوَالِكُمْ
 لَا تَنْظِلُمُونَ وَلَا تَنْظَلُمُونَ. أَلَا وَإِنَّ الزَّمَانَ قَدْ اسْتَدَارَ
 كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، أَلَسَنَّةُ
 اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا أَلَا لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي. كَفَّارًا يَضْرِبُ
 بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ أَلَا وَإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يَسَّ أَنْ
 يَعْبُدَهُ الْمُضِلُّونَ وَلَكِنَّ فِي التَّحْرِيشِ بَيْنَكُمْ اتَّقُوا
 لِلَّهِ فِي النِّسَاءِ فَإِنَّهُنَّ عِنْدَكُمْ عَوَابٍ لَا يَمْلِكُنَّ
 لِأَنْفُسِهِنَّ شَيْئًا وَإِنَّ لَهُنَّ عَلَيْكُمْ حَقًّا وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ
 حَقًّا أَلَا لَا يُوطِئَنَّ فُرْشَكُمْ أَحَدًا غَيْرَكُمْ وَإِنْ خِفْتُمْ
 نُسُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ
 وَاصْرَبُوهُنَّ صَرْبًا غَيْرَ مُبْرِحٍ وَلَهُنَّ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ
 بِالْمَعْرُوفِ نَازِلًا أَخَذَ تَمُوهُنَّ بِأَمَانَةِ اللَّهِ تَعَالَى

وَأَسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ الْوَمَنْ كَانَتْ
عِنْدَهُ أَمَانَةٌ فَلْيُؤَدِّهَا إِلَى مَنْ أُيْتِمِنَتْ عَلَيْهَا ثُمَّ يَسْطِ
يَدَهُ فَقَالَ: أَلَا هَلْ بَلَغْتُ؟ أَلَا هَلْبَلَّغْتُ؟ لِيُبَلِّغَ الشَّاهِدُ
الْغَائِبَ قُرْبَ مُبْلَغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ.

Hutbe-i Seniyye:

«Allah Teâlâ Hazretlerine Hamd ü senâdan sonra:

«— Ey nâs hangi ayda ve hangi belde de olduğunuzu biliyor musunuz? Bir şehir-i haramda ve bir yevm-i haramda ve belde-i haramda, yani şehir-i Zilhıccede ve yevm-i Arafede ve Mekke-i Mükerreme'de bulunmakdasınız ki sair vakitde ve sair yerde mübah olan şeyler bile burada mübah değildir. Âgâh olunuz ki, sizin kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız dahi bugünkü gününüz, bu ayınız ve bu belde-niz gibi ilâ-yevm'il-kıyâme size haramdır. Âgâh olun ki bir mü'minin malı kendinin rızasından başka bir tarîk ile helâl olmaz. Haberiniz olsun ki, ben bütün ef'âl-i câhiliyyeyi ve vakt-i cahiliyyeden kalma kan ve diyet davalarını ayaklarımın altına aldım, yani ilga ve ibtal etdim. En evvel ibtal ettiğim dem kendi amucazadem olan Rebîa bin Haris bin Abd'il-Muttalib'in demidir ki, Benî Sa'd aşiretinde süt ana aramakta iken Hüzeyl halkı onu bigâyri-hakkın katletmişlerdir. Duymuş olunuz ki, zaman-ı cahiliyyede olan faizler bütün mülgâdır. En evvel ilga ve ibtal edeceğim faiz amcam Abbas'ın alacağı faizdir. Re's-i mâliniz hakkınızdır. Ne ondan ziyâdesini taleb ederek borçlulara zulmediniz, ne de hakkınızın mâdûnunu alarak mazlûm olunuz. Tertib-i

meşhûr nesk-ı asline avdet ederek zaman şimdi hey'et-i makturesi üzerine deverandadır.» 114

Sene on iki aydır. Benden sonra kâfircesine ahval-i cahiliyyenize avdet ederek birbirinizi katletmeyin. Ma'lumunuz olsun ki şeytan kendisine ibâdet olunmaktan yani Ma'bûdun-bil-hakk bırakılıp da Tağut'a tapılmaktan ümidini kesmiştir! Fakat aranızda sâiy bil-fesaddır, sizi bundan sonra putperest edemezse de birbirinize düşman ve hılâfgîr ederek ittihad ve terakkinize mani' olabilir.

Kadınlar hakkında Allah'dan ittika edip onları hoş tutun, çünkü onlar indinizde esirler gibidirler, nefisleri için hiç bir şeye malik olamazlar. 115 Halbuki sizin onlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Firâşınıza sizden başka kimseyi ayak bastırmassınlar. Yani ırz ve namuslarını muhafaza edib gıyabınızda size hıyânet ve nâmuslarına ihanet etmesinler. Eğer onların size isyan ve muhalefet üzere olmalarından korkarsanız kendilerine va'z u nasihat edin ve icabına göre yanınıza kabul etmemek cezâsıyla ve daha ziyâde lüzumuna mebni

114 Burası bir âdet- i cahiliyyenin ibtalini nâtıktır. Araplar Câhiliyyede muharebeden memnu' oldukları eşhûr-u hurum'un hürmetini tebdil ile kavga ve yağmaya devam için her iki senede bir Haccı bir ay sonraya te'hîr ile seneyi on üç ay itibar ederlerdi. Bu hesap üzere zilhicce ayı yirmibeş senede ancak mevzi-ı aslisine râci' olabildi. Haccet'ül-Veda senesi mevzi-ı aslisine gelmiş ve tertib-i şûhur doğru olmuş olduğu cihetle bir daha öyle yapılmamak için böyle buyuruldu. Sûre-i Berâe'de «Nesî» işte budur.

115 Örf-i cahiliyyede kadınlar mirasdan mahrûm idi. Zevci vefat eden bir kadın mâl-i mevrûs gibi vereseye intikal edip varislerinden herhangi bir erkek ona bir bez parçası atarsa o kadın onun hisse-i irsiyyesi olur ve onu dilerse kendisi -nikah düşsün düşmesin- bilâ mihir tezevvüc eder, dilerse başkasına tezvîc edib mihrini kendisi alırdı. Yine dilerse savsaklayıp kadından kat kat fidey alırdı. Kadınların rahat ve hürriyetleri ve mirasdan hisse almaları İslâmiyet sayesinde olmuştur.

incitmeyecek derecede darb ile kendilerini te'dib eyleyin. Kadr-i ma'rûfları vechile rızık ve kisveleri haklarıdır, siz onları ancak emânetullah ile yani şeriat üzre ahz ü tezevvüc ettiniz. Ve kendileriyle ictimâa ancak emr-i ilâhî ile me'zûn olundunuz. Her kimin yedinde emanet var ise onu sâhibine te'diye etsin.

Sonra mübârek Yed-i Mübârek-i Müeyyedlerini açarak iki def'a:

– Tebliğ edebildim mi? diye istifsardan sonra:

– Bulunanlar bulunmayanlara tebliğ etsinler, olur ki tebliğ olunan bizzat hâzır ve sâmi bulunandan daha hüşyâr ve gûşdâr olur» buyurmuşlardır.

HZ. CERÎR-i BECELÎ

— radiyallahu anh

Cerir bin Abdullah bin Câbir el-Becelî -radiyallahu anh-'in künyesi «Ebû Amr» dır. Mensûb olduğu Becile kabilesi Yemen aşîretlerindendir.

Cerir -radiyallahu anh- Yemen'in eşrafından uzun boylu nurani yüzlü bir zat olup Hicret-i seniyyenin onuncu senesi Ramazan ayında yüz elli kişi ile Medine-i Münevvere'ye gelip şeref-i İslâm ile müşerref olmuşlardır.

Cerîr'nin vürûdundan evvel Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz ashâbına haber verip:

«— Size şu taraftan hayırlı bir kimse geliyor ki, yüzünde mesha-i melek yani melek nişânesi vardır» buyurmuşlardı.

Geldiğinde ve İslâm'a mazhar olduğunda mazhar-ı ikram-ı Nebvî olmuşlardır. Ve hakk-ı sâmillerinde.

«— Size bir kavmin şerifi geldiği vakitte ona ikram ve ihtiram edin» buyurmuşlardır.

Hâce-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri ona ahkâm-ı şer'iyyeyi ta'lim ve Zül-halesa denilen puthanenin hedm ü tahribini tenbih ile Yemen'e gönderdi.

Hazret-i Cerir dahi mevcûd mâriyyetiyle varıp puthaneyi yıkdı ve içindeki putu ve dikili kurban taşlarını kırdı ve orada cahiliyyet usûlü üzre darb-ı ezlam eder,¹¹⁶ bir kimse var idi, onu müslim edip ezlâm-ını kendisine kırdırdı. Sonra yine Medine-i Münevvere'ye geldi. O puthaneye tapanlar **Sahîh-i Buhârî**'de musarrah olduğu üzre başlıca Has'am ve Becile aşiretleriydi.

Cerir -radiyallahu anh- onların sebab-i necat ve seadetleri olmuş, şu nazm ile medh edilmiştir:

«Cerir olmasaydı Becîle kabîlesi helâk olurdu.»

Muahharan Sultan-ı Rusûl -sallallahu aleyhi ve sellem- Cerir Becelî -radiyallahu anh-ı Yemen'in rüesâsından «Zül-Kilâ" ile «Zû Amri'l-Hımyerî" ye gönderdiler, o dahi varıp dîn-i İslâm'a davet etmekle ikisi de imana geldiler.

Hazret-i Ömeru'l Faruk -radiyallahu anh-'in zamân-ı hilâfetinde Cerîr-i Becelî -radiyallahu anh- İran muharebatında çok yararlıkta bulunmuştur.¹¹⁷ Kalb-i pâki gibi vech-i mübâreki de hûb u tâbnâk olduğu için Ömer -radiyallahu anh-:

«Cerir bu ümmetin Yûsuf'udur» buyurmuşlardır.

İbn-i Kuteybe der ki;

Cerir -radiyallahu anh-, Hazret-i Ali -radiyallahu anh- muharebâtında bî-taraf bulunup Cezîre nevâhiysinde ikamet etti ve 54 Hicrî tarihinde vefat eyledi. -radiyallahu anh-

116 Ezlâm, kumar oklarıdır ki, birine emir ve diğerine nehiy yazılarak bir tarafa konulur ve bir işe mübaşeret edecek adam onlarla kur'a çekildi. Bunu onlar taksimleşmekte dahi icrâ ederlerdi.

117 Üsdü'l-Gabe 1/333 vd.

H_Z. SAÎD BİN ÂS

— radiyallahu anh

Said ibnü'l-As bin Said bin As el-Ümevî -radiyallahu anh-'in babası As, Bedir Harbinde kâfiren katl olunmuştur. Dedesi Said dahi büyük oğlu Uhayme'ye izafetle «Ebû Uhayme» diye maruf olup civanmerd bir kimseydi. Cahiliyye devrinde Mekke içinde o kadar mer'ıyyü'l-hâtır idi ki hurmeten hiç kimse onun sardığı sarık şeklinde sarık sarmazdı ve kendisine Zü't-tâc tesmiye olunurdu. Taif'de câhiliyyet üzere vefât etmiştir.

Ebû Uhayme, Beni Ümeyye ricâlinden olup beş oğlu vardı. Uhayme, As, Eban, Amr, Hâlid'dir. Uhayme dahî cahiliyyet vaktinde bir muharebede katlolunmuştur.

Diğer üç oğlu - ki Said bin As -radiyallahu anh-'in amcalarıdır. Şeref-i İslâm ile müşerref olmuşlardır. Amr ile Hâlid evvelce iman etmişler; fakat Eban evvelce kardeşlerini İslâmiyyetlerinden dolayı takib etmiş ise de bilâhere bir rahi-bin ikazıyla Sultânü'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem-'e mütabeatla mü'min ve muvahhid olmuştur.

Eban, Hayber Vak'asında bulunmuş, Bahreyn valiliği etmiş, Hicrî 15 tarihinde hilâfet-i Ömer -radiyallahu anh-devrinde Suriye vekayinde vefât etmiştir.

Said İbni As -radiyallahu anh- Hicret-i Nebevi senesinde doğmuştur. Osman -radiyallahu anh- zamanında Kur'an-ı Kerim-i yazanlardan olmuştur. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- onu Velid bin Utbe'den sonra Kûfe valisi tayin etmiş, Taberistan ve Cürcan'ı bu zat fethetmiştir.

Hazret-i Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'den ve Hazret-i Ömer, Osman, Aîşe -radiyallahu anhüm-den ehâdis-i şerife rivâyet etmiştir.

Osman -radiyallahu anh- vak'asından sonra ihtiyar-ı uzlet edip Cemel ve Sıffin vak'alarında bulunmamıştır.

Muaviye zamanında Medine-i Münevvere'de valilik etmiş ve hatta Hazret-i Hasan -radiyallahu anh-'in cenaze namazını kıldırmıştır.

Kendisi Kesir'ul-cûd bir zat olup birisi bir şey isteyip de it'aya muktedir olamaz ise, **الْجُودُ مِنَ الْمَوْجُودِ** kaidesine¹¹⁸ bakmayıp vakt-i yesârında vereceğine borçlu olmak üzere sened verirdi.

Her Cuma ihvanını toplayıp it'am eder ve onlara atıyyeler verir ve hıl'atlar giydirdi. Kûfe'de valiiken her Cuma gecesi azadlı kölesini camiye gönderip namaz kılanların önlerine altun çıkınlar, koydurur ve bundan dolayı Cuma geceleri Kûfe mescidinde çok cemaat bulunurdu. Hicretin 59'uncu tarihinde vefât etmiştir. Vefatında oğullarına:

118 Cömerdlik, elde mevcut olandan yapılır, demektir.

«— Benim vasiyyetimi hanginiz kabûl edecek? demiş. Büyük oğlu.

— Ben kabûl ederim, demiş.

— Borcum da bunun içinde olacak deyince oğlu.

— Ne kadar borcun var? demiş, Said bin As.

— Seksen bin deyince oğlu:

— Bu kadar borcu neden etdin? demiş, o da:

— Oğlum bir kerimin sülme (gedik) haletini seddettim. Bir de bir adam gelip kemâl-i hayası cihetiyle zarûretini bana ifadeye muktedir olamayacağını anlayarak söyletmeden onun da hacetini yerine getirdim demiştir.¹¹⁹

Said bin As-radiyallahu anh'in amcası Hâlid bin Said bin As, Eban bin Said'in birâderi kudemay-ı müslimînden olup iki kere Habeşistan'a sonra da Medine-i Münevvere'ye hicret etmiştir.

Bir rüyası islâmına sebep olmuştur: Rüyasında kendini cehennem kenarında görüp babası ateşe atmak istediği halde Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem Hâlid bin Said'i belinden kavrayarak kurtarmış. Bu rüyasını Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-'e hikâye edince Hazret-i Sıddîk -radiyallahu anh-:

— Bu rüya hakdır, senin baban cehennemîdir, Resûlullah'dan sen müstefiz olacaksın diye tefsir ve teşvik etmekle Hâlid gelib huzur-ı humayun-u Resûlullah'da Müslüman olmuşdu.

Babası Ebû Uhayme Müslümanlara şiddetli adaveti olduğundan Hâlid, Müslüman olduktan sonra babasının gözüne görünmemiştir. Babası onu buldurup başında bir değnek parçalayınca kadar dövdükten sonra kardeşleriyle ihtilat etmemek üzere salıverdi ve;

– Sana bundan böyle bir habbe infak etmem dedi. Halid bin Said -radiyallahu anh- de:

– Sen bana infak etmez isen Hak Celle ve Alâ Hazretleri bana geçineceğimi verir, buyurdu.

Halid'in Habeşistan'a ikinci hicreti esnasında babası hastalanınca Halid'e:

– Eğer ben hastalığımдан kurtulursam artık İbn-i Ebî Kebşe'nin¹²⁰ ilâhî ma'bud olmaz! demiş Hazret-i Hâlid de:

– Yâ Rab, onu bu marazından kaldırmalı diye duâ buyurmuştur. Ve o marazından babası kurtulamayıp öldü.

Hâlid -radiyallahu anh-'in Habeşistan'dan Medine-i Münevvere'ye avdeti Hazret-i Ca'fer -radiyallahu anh- ile birlikte olmuştur.

Sultan'ul-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- ile berâber Feth-i Mekke'de ve Huneyn, Taif ve Tebûk gazvelerinde bulunmuştur.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onu Yemen'in ve bilhassa Müzhic kabilesinin zekât tahsildarlığına memur buyurmuşlardır.

İrtihal-i Nebevî'ye kadar orada kalıp sonra Medine-i Münevvere'ye gelmiş, birâderleri Eban ve Amr ile berâ-

120 Resûlullah Efendimiz'i murad ediyor.

ber Sıddıyk-ı Ekber -radiyallahu anh-'e Benî Haşim'in bey'atlarından sonra bey'at etmişlerdir.

Ebû Bekir -radiyallahu anh- Halid bin Said'i Suriye üzerine sevk ettiği fırkanın birine emir tayin etmiştir.

Hazret-i Halid'in vefâtı Hilâfet-i Ömer radiyallahu anh-zamanında vuku bulmuştur.¹²¹

İbn-i Kuteybe'nin kavlince müşarun-ileyh Yermuk harbinde şehid olmuştur. Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- onu Benî Zebid sadakâtına me'mur buyurmuş olduklarından Amr ibn-i Ma'dî-Kerb-i Zebîdî'nin Samsame isminde meşhur kılıncı da ona intikal etmiş Mehdiyy-i Abbasî tarafından satın alınıncaya kadar bu kılıncı Âl-i Said ibn-i As'da kalmıştır.

HZ. ADİYY BİN HÂTEM

radıyallahu anh

*A*diyy bin Hâtem -radıyallahu anh-'in soyu ve silsile-i nesebi, cûd ü sehâ ile meşhur ve elsine-i nâsda mâruf olan Hatem-i Tayy'de mûntehî olur. Bu silsilenin beşinci ve kıymetli bir halkasını da fesahat ve belâğatıyla meşhur olan İmrü'l-Kays teşkil eder. Adıyy bin Hâtem hicretin yedinci yılında kabilesi namına sefaretle Medine'ye gelmiş ve kabilesi halkının an-cemâatin Müslüman olduklarını Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e arz etmişti.

Huzûr-ı Seâdet'e girdiğinde Fahr-i Kâinat-sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz üstünde oturmakta bulundukları bir minderî asalet ve necabetine hürmet ederek Adıyy bin Hatem'e sunmuş ve onu üstüne oturtmuştur.

Cedd-i A'lâsı gibi kendisinin de cömerdliği hakkında pek çok nevâdir menkıbeler menkûldür. «Cevad ibnü'l-Cevad» yani Cömerd oğlu cömerd diye tavsif olunur. Kabilesi halkı ile berâber Adıyy bin Hatem'in İslâmiyyeti çok kuvvetli ve pek samimi idi. İrtihal-i Nebeviyye'yi müteakib kabâil-i Arab irtidat etdikleri halde Adıyy bin Hatem'in kabilesinden hiçbir ferdin böyle çirkin bir hareketi görülmemiştir.

Herkes Hazret-i Peygambere verdikleri vergiyi Halife Ebû Bekir -radiyallahu anh-'den esirgerken, zekâtını hisab edip Hazret-i Ebû Bekir'in huzuruna takdim eden zat Adıyy bin Hâtem olmuştur. Kavmi de kendisini takib etmiştir.

Medâyin'in fethinde bulunmuştur. Hazret-i Ali -Muaviye hadisesinde Seyyidünâ Aliyy'ül-Murteza Hazretlerinin maiyyetinde ahz-i mevki etmiştir. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'den altmış altı hadis-i şerif rivâyet etmiştir. Muammerin-i ashabdan olup 120 sene yaşadığı Hulâsa'da mazbûtdur. **Şârih Kastalani** 180 yaşında vefat ettiğine dair bir rivâyet de bildiriyor. İbn-i Sa'd Tabakat'ında Hicretin 68'inci yılında vefât etmiştir diyor.¹²²

Rivâyet edilir ki, Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- Miracda cehenneme muttalî kılındı da orada bir sığınakda ateş azabı görmeyen bir adam gördü. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-:

– Bu adama ne oluyor ki, bu sığınakta duruyor ve ateşle muazzeb olmuyor? diye sordukda Cibril -aleyhisselâm- dedi ki:

– Bu adam Hâtem-i Tayy'dır, Allah onu cûd ü sehâsı dolayısıyla cehennem azabına düçâr etmedi.¹²³

Hüdayi Hazretleri hikâye eder ki:

Beni Esed ve Kays kabilelerinden birkaç kimse Nu'man'ı

122 Tecrid-i Şarih terc. 5/151

123 Rûhül-Beyan 1/310

aramak üzere bineklerine binip çıkmışlardı. O sırada cûd ü sehâsiyla meşhur Hâtem'e rast geldiler. Dediler ki:

– Biz biraz önce senin hayırlarını öven bir cemâatin yanından geliyoruz. Onlar sana bir mektub da gönderdiler. Hâtem:

– O nedir? dedi. Esed Kabilesine mensûb olanlar Hâtem'in malûm sehaveti hakkında bir şiir inşad etdiler. Ve dediler ki:

– Biz Hâtem'in atını istemekten utanıyoruz. Hâtem dedi ki:

– İşte alınız. Onu aldıkları sırada cariyе kısırağın alnına bir bez parçası bağladı, onlar gözden kaybolunca anası da onu takib etmeğe koyuldu. Onlar onu ellerinden geri almak istiyorlardı. Hâtem bağırdı:

– Kısarakla berâber sizi takib edenler de sizindir!

Onlar da kısırağı, cariyeyi ve anasını alıb gıtdiler.¹²⁴

Hâtem-i Tayy'ın kerem ve sehada misli yoktur. Yağız aygır Arab cinsi bir atı da sür'atle koşmakda emsalsizdi. Rum melikine bunu haber verdiler. O melik vezirlerine dedi ki :

– O Arab atını Hâtem'den isterim. Eğer kerem gösterir de atı bana verirse bilirim ki, onun şöhreti gibi kendinde de ululuk vardır. Ve eğer vermezse onda kerem seha yokmuş. O melik, Tayy kabilesine zeki ve bilgili birini gönderdi. On kişiyi de Ona yoldaş etti. Kış mevsimi yerler donmuştu.

Varıp Hâtem'in menziline müsafir oldular. O gece onlara ziyafet ve ikram ile o atı da boğazladı ve müsafirlerine de avucuyla ihsan eyledi. Ertesi gün o elçi «Rum padişahının kendisinden şöhret bulan yağız atını istediğini söyleyince Hatem bîhuzûr olarak ıstırab içinde kaldı. Elini ısırarak:

«— Niçin bu haberi bana gelince söylemedin? Evvel haber verseydin atı sana verip seni mesrûr gönderirdim» dedi ve atı kendilerine ikram olarak boğazladığını söyledi. «Çünkü sarayında bu atımdan başka boğazlanacak bir şey yoktu dedi.» Ben, misafirin gönlünü mahrum bırakmağı mürüvvet görmem» dedi. «Ve âlemde atımın şöhretini istemem, kendi şöhretimi isterim» dedi. Sonra Rum padişahı böylece atı boğazladığını işidince onu çok tahsîn etti.

Yemen'de o zaman da bir hâkim vardı. O da gayet sehavetli ve cömertti. Yanına gelenlere akçe saçardı. Yanında kimse Hâtem-i Tayy'ın adını yâd edemezdi. Ondan ziyâde gazablanırdı. Onu benim yanımda ne anarsınız? O ne saltanata ve memlekete ve ne de hazineye malikdir. Ancak sahrâ-nişîn bir Arâbîdir, der idi.

O hâkim bir gün padişahâne bir meclis topladı. O meclîsde nasılsa biri Hâtem'e duâ ve medheyledi. O hâkim de hasedinden Hâtem'e buğz ve kin tuttu. Onu öldürmeğe bir adam gönderdi. «Mâdem ki Hâtem benim zamanımda hayatdadır, o hayatda oldukça benim nâmım âlemde şöhret bulmaz» dedi. Hâtem'i öldürmek için gönderdiği o adam Tayy Kabilesinin olduğu yere vardı. Yolda önüne bir genç rast geldi. Onu mahabbetle karşıladı. Sanki öteden beri ahbab imiş gibi. Meğer o, Hâtem imiş.

Bostan'da Şeyh Sa'dî öldürecek olan adama «Belâcûy» diyordu. Yani belâ isteyici demektir. O Belâcuy o Hâtem'i sevdi. O gece Hâtem Belâcuyu müsafir edip ziyafet verdi. Ve «Hizmetinizde kusûr eyledim» diye özürler diledi. «Birkaç gün daha yanımızda eğlen ki şeref-i hizmetinizle müşerref olayım» diye seher vakti Belâcuy müsafirine yalvardı. Belâcuy Hâtem'e:

– Burada eğlenmeğe muktedir değilim. Çünkü ileride mühim bir maslahatım var, dedi. Hâtem:

«– Eğer o mühimmini bana söylersen ben de her ne suretle olursa olsun o işinin olmasına sa'y ü gayret edeyim» dedi. Belâcuy dedi ki:

«– Ey Civan, sözüme dikkat et, seni bir sır saklayıcı biliyorum, eğer sırrımı ifşa etmezsen sana söylerim» dedi. Ve:

– Bu memleketde Hâtem isminde bir kimse biliyor mu-sun? İyi huylu imiş, onun başını Yemen Padişahı istemiş ve beni onun helâkine göndermiştir. Fakat bilmem ki, arada ne kin ve intikam vardır? Bana onun mekânını göster kâfidir. Ben senden onun katli için yardım istemem, dedi. Hâtem bu sözü işitince güldü ve dedi ki:

– Hâtem dediğin benim, işte başım hemen kılınçla vur, başımı kes, tâ ki muradına eresin ve gün açılmadan çabuk git ki, benim kavm ü kabilemden sana zarar erişmeye ve mahrûm olmayasın, dedi.

Belâcuy Hâtem'den bu sözü işidince ağlamağa başladı. Hâtem'in bu kadar teslimiyyetini ve fedâiliğini görüp, istiğrab edip feryat eyledi, dehşet ve hayretinden

yere düştü. Yine ayağa sıçradı. Kâh Hatem'in önünde yer öptü, kâh Hâtem'in elini ayağını öptü.

Belâcûy belinden kılıcını yere bıraktı, teaccübünden elini bağrına koydu. Hâtem'in başını vermesine, fedâiliğine mütehayyir oldu. Belâcûy dedi ki:

– Eğer ben senin vücuduna bir def'a vurur isem er değil avrâtım. Senin vücud-ı şerifine kıymak namerdliktir, dedi. Ve Hâtem'in iki gözünü öptü, ve bağrına basdı ondan sonra Yemen yoluna geri döndü.

Padişah Belâcûy'un yüzünden işi göremediğini anladı.

– Gel göreyim, ne haber getirdin? Yoksa Hâtem sana hamle mi eyledi de, za'fından takat getiremedin, aslı nedir? dedi.

Belâcûy Padişahın huzurunda hürmetle oturdu. Vukû-ı hali olduğu gibi anlattı.

«– Onu her vechile kendimden ziyâde gördüm, onun kerem ve ihsanı belimi iki kat etdi, fazl ü ihsan şemşiriyle beni helâk eyledi» dedi.

Padişah da Hâtem-i Tayy kabilesine duâ eyledi ve onu tahsin eyledi. Bir kese dolu akçe ağzı mühürlü hediye gönderdi. «Hâtem'e lâyıktır, zahir ve bâtını ma'mur, medh u senâya ve âleme dâstan olmağa lâyıktır» dedi.¹²⁵

Tayy kabilesinden bazı esirler Resûlullah (s.a.v.)'e getirildiğinde, içlerinden bir câriye şöyle dedi:

– Ey Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- görürsün ki ne haldeyim, beni kurtarmanı ve bana bunların satışmamasını senden rica ediyorum. Şüphesiz ben, kavmimin efendisinin kızıyım ve benim babam kendisine sığınanları korur, yardım dileyene yardım eder, açları doyurur, yemek yedirir, selâmı yayar ve kendisinden bir şey isteyen ihtiyaç sahibini kat'ıyyen reddetmezdi. Ben Hâtem-i Tayy'ın kızıyım. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ona dedi ki:

«– Ey cariye, bunlar hakikî mü'minlerin sıfatıdır, ne olur baban da Müslüman olsaydı! Ona acıyoruz.» Ve o adamlara da dedi ki:

– Ondan elinizi çekiniz, onun babası güzel ahlâkı seven bir kimsedir, mekârim-i ahlâkı Allah Teâlâ da sever.¹²⁶

Hâtem'in kızı dedi ki:

– Benim hakkımda kerem ve lûtf ile beni âzâd eyle, zirâ benim efendim de ehl-i keremdir.

Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in emriyle bağını çözüp âzâd eylediler. Diğerlerine kılınç vuracaklardı. Hâtem'in kızı dedi ki:

– Ben yalnız olarak hapis ve kayıddan halâs olmağı mürüvvet görmem. Yârânım, dostlarım hapiste bağlı bulunsun da ben hür olayım, bu bana yakışmaz, ben de onlarla olmalıyım, gerek diri, gerek ölü dedi. Bu sözü ağlayarak söyledi. Onun sesi Hazret-i Resûl'ün kulağına erişti. Derhal o kızı, bakıyye mahbus olan kavmi de lutf ve afv-i Peygamberiyye'ye mazhar olarak cümlesi âzâd edildi.¹²⁷

126 Rûhu'l-Beyan 1/310

127 Şeyh Sa'dî, Bostan

HZ. SÜRÂKA BİN MÂLİK

radiyallahu anh

Sürâka bin Mâlik bin Cuğşum el-Kinânî el-Müdlîcî -radiyallahu anh-'ın künyesi Ebû Süfyân'dır. Mekke'nin şimal-i garbîsinde Kudeyd nâm mahalde sakin olurdu. İslâm olduktan sonra Medine ehlinden ma'dûd olmuştur.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Mekke'den hicret ettiklerinde Kureyş tâifesi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'i ele geçirenlere yüz deve va'd eylemiş olmalarıyla Süraka onun tamaina düşerek atına binip Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in peşine düşmüş, gelip yetiştiğinde atının ayakları yere çöküp kalmış ve:

«- Yâ Muhammed! -sallallahu aleyhi ve sellem- Bildim ki bu senin işindir, duâ et kurtulayım, vallahi geriden gelenlere seni bildirmem!» diye yalvararak duây-ı Seyyidü'l-Enam -sallallahu aleyhi ve sellem- ile kurtulup geriye dönmüş ve Hazret-i Sultan-ı Güzîn -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir de emannâme almış, Kureyş'in geriden gelen arayıcılarına:

- Ben buraları aradım, kimseyi göremedim, başka taraflara bakalım diye onları geri döndürmüştür.

Sonradan Ebû Cehil onun bu ketmine vâkıf olarak kendisini levm ü itâba başlayınca Ebû Cehl'e hitaben şu beyitleri söylemiştir:

«— Ey Ebâ Hakem (Ebû Cehil)! Atımın ayakları yere batdığındaki halimi sen görmüş olaydın bilirdin ve şekk etmezdin ki Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- bi'l bürhan peygamberdir. Artık ona kim mukavemet edebilir? Sen kavmini ona taarruzdan men'etmelisin. Ben zannedirim ki, O'nun meâlim-i emri yani şeâir-i dini ve nişâne-i mübîni bir gün olup zâhir olacaktır. Bir suretle ki, bütün halk kendisine muharib ve muâdi değil, musâlim ve musâfi bulunmağı arzû edecektir.»

Feth-i Mekke'den, Huneyn ve Taif seferinden avdet-i Hümayûn vuku bulduktan sonra Süraka, evvelce almış olduğu emannâmeyi müstashıben Ciirrâne'de Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerine mülâkî olarak şerefyâb-ı İslâm ve mazhar-ı iltifât-ı Seyyidi'l-Enâm olmuştur.¹²⁸

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- ona:

— *Yâ Süraka! Nasılsın? Kisra'nın bileziklerini takınacağın ve tacını giyeceğin ve kemerini kuşanacağın vakit?* diye buyurmuşlardır.

Vaktâ ki Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'in zamân-ı hilâfetinde İran fetholunarak Kisra'nın emvâli kâmilten iğtinam edilerek Medine-i Münevvere'ye getirildi. İşte o sırada Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Kisra'nın bileziklerini Süraka'ya taktı.

Râvî der ki, Süraka'nın kolları kılıklı idi. Hazret-i Ömer, Kısra'nın bileziklerini ona verdiğinde:

– Yâ Sürâka! Kollarını kaldırıp! «Allahu Ekber, hamdolsun Allah'a ki bunları Kısra bin Hüzmüz'den -ki ben rabb'ün-nâs'ım derdi, -selbedip Benî Mûdlic'den bir bedeviye takındırdı» de, buyurdu ve mu'cize-i Nebeviyye zâhir oldu.

Süraka 24 Hicrî tarihinde Osman -radiyallahu anh-'in evail-i hilâfetine, bir başka kavle nazaran Hazret-i Osman'dan sonra vefat etmiştir.¹²⁹

Sûre-i Maide'deki,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبَدَّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ

«Ey müminler! Eğer hakikati zuhûr ederse sizi mah-zûn edecek şeylerden sormayın.»¹³⁰ âyet-i kerîmesinin tefsirinde sebep-i nüzul-i ayet ve hacc ayetinin nüzulünde «Muktedir olanınız haccetsin»¹³¹ buyuruldukda Sürâka -radiyallahu anh-:

– Yâ Resûlallah, her sene mi? diye vâkî olan suali üzere zikrolunmuştur. Kütüb-i Usul'de bu sualin Akra' bin Hâbis tarafından vâkî' olduğu da rivayet olunmuştur.

Fahr-i Râzi, Kaadî Beyzavî ve Haazin'in beyanlarına nazaran âyetin nüzulüne sebep bazı ashabin Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den lüzûmsuz şeyler sual etmeleri olmuştur. Çünkü Resûlullah -sallallahu aleyhi ve

¹²⁹ a.e. 1/333

¹³⁰ Maide Sûresi / 101

¹³¹ Âl-i İmran / 97

sellem- Minber'de hutbe îrad ederken ashabdan birçok sual sorulunca Resûlullah gazab ederek:

«— Bugün her ne soracaksanız sorun hepsine cevap vereceğim!» buyurması üzerine nesebine ta'n edilen Abdullah bin Huzafe ayağa kalktı:

— Babam kimdir yâ Resulallah?! dedi. Resûlullah -salallahu Teâlâ aleyhi ve sellem:

— Huzafe'dir, dedi. Babası ölmüş bir kimse kalktı:

— Babam nerededir? dedi. Resûlullah:

— Cehennem ateşindedir, buyurdu. Diğer bir kimse kalktı:

— Haccın her sene farz olup olmadığından sual etdi. Resûlullah sükût buyurdu. Birkaç kerre tekrar edince Resûlullah:

«— Ben size her sene hacc farz oldu demiş olsaydım her sene farz olurdu. Ben sizi terkettiğim ahkâm ile iktifa edin ve beni bırakın. Sizden evvel gelen milletler çok sual etmekle helâk oldular. Binaenaleyh ben size emrettiğim şeyi muktedir olduğunuz kadar yerine getirin ve nehy ettiğim şeyden ictinâb edin.» buyurunca: Ömer -radiyallahu anh- ayağa kalkarak:

«— Rabb yönünden Allah Teâlâ'ya ve din yönünden din-i İslâm'a ve Nebi yönünden Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'e razı olduk» demesi üzerine!

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ

«– Sizden evvel geçen kavim bazı şeyden muhakkak sual etdiler, sonra sual ettikleri şeylere kâfir oldular, iman etmediler¹³² ayetinin nazil olduğu mervîdir.

Fahr-i Razî ve Haazin’in beyanları vechile Sâlih -aleyhisselâm-’ın kavmi, taştan deve çıkmasını istediler ve deve çıkarsa î mân edeceklerine söz verdiler. Mûcize olarak taşdan deve çıktı. İman etmedikleri gibi deveyi öldürdüler ve kendileri de helâk oldular.

Musa -aleyhisselâm-’ın kavmi:

فَقَالُوا أَرَنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ

«– Yâ Mûsâ Allah’ı bize alenen göster!» dediler. Onların bu zulümleri sebebiyle onları sâika tutuverdi, bu sözleri kendilerine azab oldu.¹³³

Sure-i Bakara’da beyan olunduğu vechile

إِذْ قَالُوا لِنَبِيِّ لَهُمْ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

Benî İsrail, peygamberlerine, bize bir melik tayin et, bizi başına toplasın, biz mukaatele edeceğiz, dediler»¹³⁴ Sonra o Nebi Talût’un pâdişah tayin olunduğunu beyân edince de sözlerinden döndüler, mukaatele etmek istemediler.

Keza İsa -aleyhisselâm-’ın kavmi semâdan mâide gelirse î mân edeceklerini beyan etdiler. Mâide nazil olunca î mân

132 Maide Sûresi / 102

133 Nisâ Sûresi / 153

134 Bakara Sûresi / 247

etmediler. İşte istediklerine îmân etmediklerinden bunların cümlesinin kendi sualleri kendilerine azab oldu.

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً
مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عَيْدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ
وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا
عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا
أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ

«Meryem oğlu İsâ dedi ki: Allah'ım, Rabbimiz! Bize, evvelimize ve âhırimize bir bayram ve senin tarafından da bir âyet olmak üzere semâdan bir sofradır indir ve bizi rızıklandır. Çünkü Sen rızık verenlerin en hayırlısıdır.

Allah dedi ki, ben onu size indireceğim, fakat bunlardan sonra artık kim küfreder, nankörlük ederse ona âlemlerden hiçbirine etmediğim şekilde bir azâb edeceğim.»¹³⁵

İşte Vâcib Teâlâ Hazretleri lüzûmsuz şeyleri suâlden nehy ettikten sonra lüzûmsuz şeyden sual etmek geçmiş ümmetlerin âdetleri olduğunu beyân ile Ümmet-i Muhammed'in de lüzûmsuz şeyleri suale devâm ve ısrar ederlerse helâk olacaklarına işâretle tehdîd olunmuştur. Binâenaleyh vazifesi olmayan şeyden insanın sualden hazer etmesi lâzımdır.

HZ. HUBEYB İBN-İ ADİYY

radıyallahu anh

Hubeyb bin Adıyy bin Malik el-Ensari -radıyallahu anh- de Uhud vak'asından sonra Mekke müşriklerine esir düşerek Mekke'de asılarak şehid edilmiştir.

Ensar-ı Kiram'ın Evsîlerinden ve Ashab-ı Bedirdendir. Allah yolunda asılarak can verenlerin birincisi bu zatdır. Hıyn-i salbinde iki rek'at namaz kılmış:

«Her taraftan birçok halk ve çoluk çocuk başına toplanıp kendisinin salbi için bir uzun ağaç gövdesine takrib olunub ve kendisi kayd ü bend içinde olduğundan herkes bî-perva elinden geldiği kadar ızhar-ı adavet ve buğzeder olduklarını beyan ile Cenab-ı Hakk'a hem çektiği mihnet ve meşakkatden ve hem de hal-i gurbet üzere bulunmasından dolayı arz u istikâ ederek düşmanların etdikleri ezâ ve işkenceleri ve hususuyla etlerini yarmak yönünden reva gördükleri azablar üzerine ümidi kalmayıb Cenab-ı Zü'l-Arşî'l-Mecid'den sabr istid'â ettiğini ve kendisinin bu felâketi fî-sebilillâh olmak cihetiyle bi-inâyetillâhi Teâlâ me'cur olacağını, küfr ü irtidad teklifinde bulunmuşlarsa da ölüm kendisince ondan ehven

olduğunu ve o aralık gözleri dolu ise de yaş akıtmadığını ve er geç öleceği cihetle kendisinin ölümden çekinmediğini ve ancak âhîretin nâr-ı hararetinden hazer üzre bulunduğunu ve binaenaleyh düşmana ser-fürû etmeyeceğini, sabırsızlık göstermeyeceğini, mercii Cenâb-ı Mevlâ olduğunu ve müslim olarak katl ü idâm olunmak halinde kendisinin ölümü her ne suretde vaki olursa olsun kayd etmeyeceğini» ifâde eden beyitler söylemiştir. -radiyallahu Teala anh-¹³⁶

HZ. HİCR BİN ADİYY

— radiyallahu anh

H

ıcr bin Adiyy bin Muaviye el-Kindî -radiyallahu anh-'in künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Adiyyü'l-Edir'in oğlu Hıcrü'l-Hayr ki, kendisi kemâl-i hayr ve fazîleti cihetiyle «El Hayr» diye tavsîf olunmuştur. Babası Adiyy de vakt-i cahiliyyede bir muharebeden firar ederken arkasından paralandığı için «Edber» lâkabını almıştır.

Hıcr ibn-i Adiyy -radiyallahu anh- fuzalâ-yı sahabeden olup Ali -radiyallahu anh-'in yârânının a'yânından idi. Kaddisiyye muharebesinde Hazret-i Ali ile Cemel ve Sıffîn ve Nehrevân vak'alarında bulunmuştur.

Ziyad bin Ebîh, Irak valiliğinde gılzat ve sû-i sîrete başladıkda Hazret-i Hıcr ona mutavaat etmeyip meselâ hutbelerde Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'a dua ve Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'e sebbetmeğe devam eylediğinde Hazret-i Hıcr, sükût etmeyip redd ve mukabele eder olmuş. Ve Hazret-i Ali -radiyallahu anh- ashabından bir cemaat dahi Hazret-i Hıcr'e ittiba eylemişdi. Gerçi Hazret-i Hıcr ve ashabının bu meslek-i hak-güyânelerine

devamlarını Muğiyre bin Şu'be'nin valiliği zamanında da Hazret-i Hicr'e hürmeten Muğiyre müsâmaha eylerdi. Vaktâ ki, Kûfe valiliğine Ziyad memûr olunca şiddet-i siyasetini artırdı. Fakat Hazret-i Hicr ve ashâbına bir şey yapamıyordu. Ve hattâ bir gün Ziyad namazı te'hîr ettiğinden Hazret-i Hicr ve etbâi tarafından taşlanmışlarken yine birşey diyemeyip onları Muaviye bin Ebû Süfyan'a yazdı. Muaviye de Hazret-i Hicr'i etbâıyla beraber Şam'a isteyip Şam kurbünde Azrâ nam mahalde onları elleri bağlı olarak cümleten katl ve i'dam eylemiştir. Hazret-i Hicr -radiyallahu anh- katl olunacağı sırada iki rek'at namaz kılmış ve: «Şayed başka türlü zan olunmayacağını bileydim bu iki rek'atı itâle ederdim» demiştir.

«Bend-i âhenimi çözmayerek ve kanlarımı gasletmeye rek defnedin, ben Muaviye'ye cadde üzerinde kavuşurum» diye vasiyet de etmiştir.

Kabr-i Şerifi Azra'da ma'rufdur. Mücâbu'd-da' ve idiler. İnde'l-katl iki rek'at namaz kılması İbn-i Sîrîn'den sual olundukta:

– O iki rek'atı Hubeyb ile Hicr kılmışlardı, ikisi de fâzıldır demiştir.

Hazret-i Aîşe -radiyallahu anha- Hicr bin Adiyy -radiyallahu anh-'den dolayı Muaviye'ye pek çok söz ve serzenişte bulunmuştur. Hattâ Muaviye'nin Hicr'i Şam'a istediğini işittiğinde Haris bin Hişam'ın oğlu Abdurrahman'ı Hazreti Hicr'e şefâat için Şam'a göndermişti. Lâkin Abdurrahman bin Hâris Hazret-i Hicr-i maktul bulunca Muaviye'ye:

– Hıcr'i habs ü tescin etmek kâfi değil miydi? İdamına kadar gitdin, Ebû Süfyan'ın hılmini sen nereye kaçırdın? demiş, Muaviye de cevaben:

– Kavmimden senin gibiler kayb olalı benim de hılmim kayboldu, diye rûy-i i'tiraz ızhar eylemiştir.

Muaviye'nin Medine-i Münevvere'ye vürûdunda Hazret-i Aişe -radiyallahu anha-'nın ona ilk sözü:

– Hıcr'i niçin katletdin? diye uzun uzadıya kelâmı üzerine Muaviye:

– Bırak şu Hıcr'i, mürâfaamız Allah'a kalsın, diye sözü kesdirmiştir.¹³⁷

Er-Rebî bin Ziyad el-Hârisî ki, Muaviye'nin Horasan valisi idi. Hıcr -radiyallahu anh-'in katlini işittiğinde Hak Teâlâ'ya duâ edip:

– Yâ Rab! Rebî için senin nezdinde bir hayır varsa rûhumu hemen kabz eyle, artık yaşatma, demiş ve filhal vefât eylemiştir.

Hasan Basrî -ravvahallahu ruhahu ve kuddise sirruhu- hazretleri Hıcr -radiyallahu anh-'in ve ashabının katli hakkında buyurmuş ki:

– Muaviye'de dört hal bulunmuştur. Onlardan biri dahi bulunsa helâk ve hûsran verici olmakda kâfiydi:

1. Bu ümmete kılınc çekip içlerinde ashab bakıyyesi

ve fazilet sahibi zatlar olduğu halde onlar ile müşâvere etmeyerek emr ü nehyini deruhde edişi.

2. Şarab içen, libas-ı harîr giyen ve tanbur çalan oğlu Yezid'i kendinden sonra istihlâf edişi,

3. Hazret-i Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-

الْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ

«Çocuk döşeğe âiddir, zina eden recmedilecektir» buyurmuş iken Ziyad bin Ebih'i nesebine ilhak edişi,

4. Hazret-i Hıcr ve ashabını katl edişidir.¹³⁸

HZ. SÜHEYL BİN AMR

— radiyallahu anh

 slâm tarihinin mühim bir dönüm noktası olan Hudeybiye Musâlehanâmesi'ni imzalayan Süheyl bin Amr'ın tarihî siması:

Süheyl bin Amr Kureyşî ve Amirî'dir. Kureyş'in en beliğ ve hakim katiblerinden ma'dûddur. Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olmuş ve Resul-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri tarafından kendisine Huneyn ganîmetinden bir hisse verilmişti.

Müşarun ileyh Mekke'de kâfir iken Resûl-i Ekrem aleyhinde hutbe îrad ederdi. Bedir Muharebesi'nde de Kureyş ile birlikte gelerek esir düşmüştü. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- bu fırsattan istifade ederek Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

— Yâ Resûlallah, müsaade ediniz de aleyhinize söylediği sözlerin cezâsı olarak Süheyl'in iki ön dişlerini sökeyim, aleyhinizde bir daha hutbe dahi söyleyemesin demiş, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

— Yâ Ömer Süheyl'i bırak, belki o bir gün gelir bir hutbe irad eder de senin takdir ve şükranını kazanır, buyurmuştu.

Hakikaten Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in bu sözleri irtihal-i Nebevî'yi müteâkib Arabların irtidâdı sırasında tahakkuk etti. Bir herc ü merc sırasında Kureys'in iman ve iradesi de Mekke'de sarsılmağa başlamıştı. Hattâ Mekke valisi Attab bin Üseyyid de ihtifaya mecbûr olmuşdu. Halkın iradesi sarsıldığı böyle dağdağalı bir zamanda imân ve kanâatine tamamiyle bağlı olan Süheyl-radiyallahu anh- mühim bir halk kitlesi karşısında belîğ bir hutbe irad eyledi. Hulâsaten şunları söyledi:

«Ey Kureys cemaati! Sakın siz iman edenlerin sonu, irtidâd edenlerin de önü olmayınız, Vallahi bu İslâm dini güneş ile ayın tulûundan gurubuna kadar tabii seyri gibi beşerîyyeti tenvîr ederek imtidad ve devam edip gidecekdir.»

Ebû Bekr'is-Sıddîk -radiyallahu anh- İrtihal-ı Nebevî'deki nutk-ı âlileri gibi uzun bir nutuk irad ile Attab bin Üseyyid'i meydana çıkarmış ve Kureys'i İslâm üzerine sebat ettirmiştir.¹³⁹

Mekke'nin fethi sırasında Müslüman olan Kureysîler arasında Süheyl bin Amr derecesinde metanet gösteren hiçbir kimse bulunmamıştır.

Üsdü'l-Gâbe müellifi der ki: İslâmı müteahhır olan Kureys küberâsı içinden savm u salât, sadaka ve emr-i ahîrete dair kendisine mühim olan şeye ikbal cihetiyle bu zatdan ziyâdesi yokdur.¹⁴⁰

139 Üsdü'l-Gabe 2/480

140 2/481

Aynı zamanda Süheyl -radiyallahu anh- Kur'an-ı Hakîm'in mukaddes huzurunda rakıyku'l-kalb idi. Kur'an-ı Kerim'in tilâveti sırasında rengi sararır kemâl-i teessürle ağlardı.

Vaktiyle Hudeybiye'de Hazret-i Sultanu'l-Enbiyâ -sallallahu aleyhi ve sellem- ile Kureyş tarafından musaleha için bu Süheyl bin Amr gelmişti. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in emriyle sulhnâmeyi Ali -radiyallahu anh- yazmağa memûr olmuştu. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz «Bismillâhirrahmanirrahim» diye yaz» buyurduklarında Süheyl:

– Ben bu «Besmele»yi bilmem, beynimizde maruf olan: «Bismikâllahümme» yazılsın, demiş ve emr-i Nebî ile yazılmış ve keza «Muhammed Resûlullah» ibaresi yazıldığına da itiraz ederek:

– Eğer senin Resûlullah olduğunu tasdik etsek seninle muhârebe ve mücâdele etmezdik demiş, Resûlullah «Muhammed İbn-i Abdullah, diye yazılsın beis yok» buyurunca Ali -radiyallahu anh-:

– Ben «**Resûlullah**» lâfzını bozamam demekle Resûl-i Ekrem Efendimiz lâf-ı «Resûlullah»ı ıslah ile:

«– Yâ Ali bunun misli senin başına gelecektir» buyurmuşlardı.

Bu kelâm-ı âlînin mucize olduğu otuz sene sonra zahir olmuşdur ki, Sıffin'de hakem kararnamesini İbn-i Abbas -radiyallahu anh-:

«Bismillâhirrahmanirrahim,» Emiru'l-mü'minîn Ali diye yazdıklarında Amr İbn-i'l-Âs itiraz ile:

«— O sizin emirinizdir, bizim emirimiz değildir» diye «Emirü'l-mü'minîn» tabirini yazdırmamıştı.

Ali -radiyallahu anh- Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in böyle buyurdıklarını hatırlayıp Amr ibni'l-As'a söyleyince Amr ibni'l-As da:

—Sübhanellah, bizi Müslüman olduğumuz halde küffara mı benzetiyorsun? demiştir.

Süheyl'in bir itirazı da Musâleha şartları yazıldığında oğlu Ebû Cendel'in kendisine redd ve teslimi husûsunda olmuştur ki, Ebû Cendel babası Süheyl'den evvel Müslüman olduğundan babası Süheyl onu habsetmiş ve zencire bağlamıştı. Hudeybiye müsâlehası esnasında nasılsa Ebû Cendel haptiden kurtulup ve zencirini sürüyerek ve tekbiir getirerek Müslümanların içine çıkagelmışdi. Babası Süheyl daha o sırada Kureyş tarafından musâleha akdine me'muren gelmiş bulunmakla oğlu Ebû Cendel'i orada yakasından kavrayıp yere çarparak; ahidnâme iktizasınca evvelâ sizden bunun reddini isteyeceğim, diye oğlunun kendisine redd ve teslimini talep etmişti. Çünkü yazılan ahidnâmede sulhnâme şerâitinden biri de, Kureyş'den bir kimse Muhammedîlere giderse müslim dahi olsa reddolunmak şart kılınmıştı. Her ne kadar Müslümanlar tarafından:

— Musâleha daha şimdi karargîr olduğundan bu arada kaçıp kurtulan müstesna olmak lâzım gelir denilmişse de Süheyl bin Amr, akd-i sulha müstekillen memur olmakla, «Eğer oğlu redd edilmezse sulhnâmeyi keenlem-yekûn hükmünde add edeceğini» kat'iyen beyân etmiş olduğundan nakz-ı ahdden ihtirazen oğlu Ebû Cendel babasına teslim edilmişti. Ve her ne kadar Ebû Cendel yüksek sesle:

– Ey ma’şer-i müslimîn! ben müşrikîne teslim olunup dîninin uğrunda azab ve işkenceye mi dûçâr edileceğim? diye feryad etdiyse de:

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz tarafından:

«– *Yâ Ebâ Cendel! Sabır ve Cenâb-ı Hak’dan mükâfat taleb eyle. Hak Celle ve Alâ karîben seni ve senin gibi zu-afây-ı müslimîni bu beliyreden halâs eder. Biz nakz-ı ahd etmiş olmayalım*» diye kendisini tesellî buyurmuştur.

Bilâhare Ebû Cendel de babasının kayd ü bendinden kurtulmuştur. Sonra babası ile berâber Hilâfet-i Hazret-i Farûk’ta Suriye’ye geçip cihâd ile itmâm-ı hayat etmişlerdir.

Süheyl -radiyallahu anh- Bedir’de ve Uhud’da ve Hendek’de Hakk’a karşı muannid olarak bulunduğuma nedâmet ve Hudeybiye sulhunda Hazret-i Resûlullah’a karşı olan muhâverâtım hatırıma geldikçe hayâ ediyorum der imiş. -radiyallahu anh-.

Üsdü’l-Gâbe’de zikr olunduğu üzere Hilâfet-i Hazret-i Faruk -radiyallahu anh-’de bir gün bazı zevat halifenin kapısına gelip girmeğe izin istemişlerdi. Eşrâf-ı Mekke’den Ebû Süfyan, Haris bin Hişam, Süheyl bin Amr ve daha bazı zevat ile berâber Hazret-i Suheyb, Ammar ve Bilâl -radiyallahu anhüm- gibi Ashab-ı Bedr de içlerinde bulunmuştu.

Ammar, Bilâl ve Suheyb -radiyallahu anh-e izin çıkıp onlar halife huzuruna dahil oldular, Ebû Süfyan ve ashâbı sonraya kaldılar. Ebû Süfyan bu hale münfail olarak:

– Hiç böyle bir gün görmedim, şu makûle kölelere izin verilsin de bize iltifat olunmayarak burada kalalım demişti.

Süheyl -radiyallahu anh- pek âkıl olup o da içlerinde olduğu halde o vakit dedi ki:

– Ey kavm ve aşîret! ben sizin vechinizde olan hali vallahi müşâhede etmekteyim. Siz eğer darılacaksanız kendinize darılın. İslâm'a onlar çağrıldı, siz de çağrıldınız, onlar sūr'at etti, siz betâet etdiniz. Vallahi onların sizi sebkat etmiş oldukları fazileti sizin fevt etmeniz şimdi koşmuş olduğumuz kapıya dahil olmakda müsabakayı fevt etmenizden şiddetli idi. Görüyorsunuz, bunlar size tekaddüm etdiler. Onları bu babda sebkat ve takaddüme sizin için bir tarik yoktur, ancak cihada bakın da ona mülâzemet edin, belki Cenâb-ı Hak sizi şehâdet ile merzûk kılar.»

Sonra Süheyl -radiyallahu anh- eteğini silkerek kalkıp o aralık dâru'l-cihâd olan Suriye'ye gelmiştir. Vefatı Hicrî 18 tarihinde Amvas taununda vuku bulmuştur.¹⁴¹

Buhârî-Şerh-i Tecrid'in kaydına nazaran: Hazreti Ömer -radiyallahu anh-'in hilâfeti zamanında Süheyl -radiyallahu anh- bütün akrabasıyla Şam fethine iştirak etmiş, hemen cümlesi bu gazalarda şehid olmuştur. Vefâtından sonra kızı Hind ile oğlu Utbe'nin kızı Fâhite ber-hayat olup Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- tarafından Fahite Haris bin Hişam'ın oğlu Abdurrahman'a tevziç edilmiştir. -radiyallahu anh-¹⁴²

141 1/48; el-Hakayık, 2/191

142 Tecrid-i Sarih terc. 8/167

HZ. SA'D İBN-İ MUAZ

radiyallahu anh

Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- Evsîlerin reisi, ehl-i Bedir'den, Ensarın ekâbirinden olup Muhacirîn arasında Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh- ne makamda idiyse Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- de Ensar arasında o makamın sahibiydi.

Sa'd ibn-i Muaz bin Nu'man el-Evsî -radiyallahu anh-'in künyesi «Ebû Amr» dır. Validesi Kebşe binti Rafi -radiyallahu anhüma-'dır, sahabiyâtdandır.¹⁴³

Hız. Sa'd'ın Müslüman olması şöyle gerçekleşmişti:

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in muallim olarak gönderdiği Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh- Medine'ye vüsûlünde ehl-i İslâm'ın adedi kırka baliğ olmuştu. Es'ad bin Zûrâre ile muallimleri Mus'ab -radiyallahu anh- cümlesi Cuma günleri Medine haricine çıkıp bir mahalde cemâatle namaz kılmağa başladılar. Fakat Es'ad bin Zûrâre'nin teyzezâdesi ve Evs Kabîlesi'nin reisi Sa'd

İbn-i Muaz ile yine rüesâdan Üseyyid bin Hudayr henüz Müslüman olmamışlardı.

Bir gün Üseyyid bin Hudayr elinde bir harbe olduğu halde Es'ad ile Mus'ab hanelerinde konuşurlarken onların üzerine geldi:

«— Garazınız nedir? Birtakım zuafâyı aldatıp azdırıyorsunuz?» diye hiddet ve şiddet gösterdi.

Mus'ab -radiyallahu anh- ona nazikâne:

«— Hele bir dur, otur, sözümüzü dinle, maksadımızı anla» demekle Üseyyid oturdu. Mus'ab -radiyallahu anh- ona Din-i İslâm'ı tarif ile bir mikdar Kur'an okudu. Belâgat-ı Kur'aniyye kalbine tesir etmekle:

— Ne güzel şey! dedi. «Bu dine girmek için ne yapmalı?» diye sordu.

Mus'ab bin Ümeyr -radiyallahu anh- ona Din-i İslâm'ı telkin etti. O dahi şeref-i İslâm ile müşerref oldu. Ve:

«— Ben varayım, size birini göndereyim. Eğer o dahi imana gelirse artık bu beldede iman etmedik kimse kalmaz» deyip gitdi. Ve Sa'd İbn-i Muaz'ı gönderdi.

Sa'd İbn-i Muaz da oraya pür-hiddet çıkageldi. Ve:

— Yâ Es'ad! Eğer seninle aramızda karâbet olmasaydı böyle kabilemiz içine soktuğunuz çirkin işlere sabr edemezdim, diye tekdîr ve tehdid eyledi.

Mus'ab -radiyallahu anh- ona da:

«— Hele biraz durunuz, oturunuz, dinleyiniz, anladığınızda eğer beğenirseniz kabûl ediniz, beğenmezseniz biz de tek-liften vazgeçeriz» diye sûret-i nâzikânede söyledi.

Sa'd ibn-i Muaz onun sözlerine dikkatle kulak verdi. Mus'ab -radiyallahu anh- Dîn-i İslâm'ın ne demek olduğunu anlattı. Bir miktar Kur'an-ı Kerim tilâvet etdi. Kur'an-ı Kerim okunurken Sa'd ibn-i Muaz'ın yüzünde îman emâreleri belirdi. Hemen:

– Siz bu dine girerken ne yapıyorsunuz? diye sordu.

Mus'ab -radiyallahu anh- de Din-i İslâm'ı telkin etti. Sa'd ibn-i Muaz da hulûs-ı kalb ile kelime-i şehâdeti getirdi ve Müslüman oldu.

Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- Müslüman olduktan sonra hemen kalkıp kendi kavmi olan Beni Abdü'l-Eşhel taifesinin yanına gitti. Onlara:

– Ey cemâat, beni nasıl biliyorsunuz? diye sordu. Onlar da:

– Sen bizim ulumuz, ve efdalimizsin! dediler. Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- de:

– Öyle ise siz de Cenâb-ı Allah'a ve Resûlüne imân etmelisiniz, eğer iman etmezseniz bundan böyle sizin hiç biriniz ile görüşmem dedî. Beni Abdî'l-Eşhel aşireti içinde o gün Müslüman olmadık kimse kalmadı. Erkek kadın hep Müslüman oldular.¹⁴⁴

Beni Abdî'l-Eşhel kavmi öyle mübârek bir kavimdir ki, asla içlerinde bir münafık çıkmamıştır. Cümlesi hâlis ve muhlis birer Müslüman idiler.

144 Ashab-ı Kîram, 5/271-274. Yalnız içlerinden Asram denilen Amr bin Sabit Müslüman olmamıştı. Bu zat da Uhud günü Müslüman olmuştur.

Hazreç kabilesiyle Evs kabilesi arasında islâmiyet kuvvet bulup çoğaldığından evvelce aralarındaki adâvet zail olarak barışdılar. Vahdet-i İslâmiyye kuvvet buldu.

Hazreti Sa'd -radiyallahu anh- Bedir ve Uhud gazalarında bulunmuş bir bahadır, celâdet, cesâret ve hitâbetde Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- meşrebindeydi. Bedir günü Sa'd İbn-i Muaz -radiyallahu anh-'in harbe teşvik yollu âteşin hitabesinden Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri pek memnûn olmuşlardır. Hazreti Sa'd hitâbesinde:

«— Yâ Resûlallah! Biz sana inandık, taraf-ı Bâri'den bize getirdiğin Kur'an'ın hak olduğuna itikad ve itimad ettik ve sana itaat ve ittiba' etmek üzere ahd ü misak eyledik, nasıl diler isen o suretle hareket et. Bize emr et biz seninle berâberiz. Seni gönderen Allah hakkı için eğer denize girer isen seninle berâber gireriz, hiç birimiz geri kalmayız, biz düşmana karşı varmakdan çekinmeyiz, muharebe vaktinde geri dönmeyiz yâ Resûlallah! Biz harbde sebat etmesini sadakat göstermesini biliriz, düşmanla karşılaştığımızda Cenâb-ı Hak'dan umarız ki, Ensar camiasının elinden seni memnun ve mesrur edecek şehâmet harikaları gösterecektir. Hemen alâ- bereketillâh bizimle berâber düşman üzerine azimet buyurunuz» deyince Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

— Öyle ise haydi Allah'ın bereket ve seâdetine doğru yürüyünüz. Size müjde ederim ki, Allah Teâlâ Hazretleri «Bize bu iki taifenin gayr-i muayyen birisini kat-i suretde va'd etmiştir»¹⁴⁵ Binaenaleyh zafer muhakkaktır. Vallahi

ben sanki o Kureyş kavminin harb meydanında düşüb telef olacakları yerleri görüyor gibiyim, buyurmuşlardır.¹⁴⁶

Ahzâb yani Hendek Gazvesinde küffâr-ı Kureyş'den Hibban bin Arika'nın attığı bir okla ekhulinden-şiryan-ı azudisinden- yaralandı. İbn-i Arika oku atarken Arab adeti üzere:

– Al sana, benim de İbn-i Arika olduğumu bill demişdi. Hazret-i Sa'd da, veya bir rivayetde Fahr-i Âlem Efendimiz -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

«Allah yüzünü cehennemde terletsin» buyurmuştur.

Yahudiler, ehl-i İslâm ile aralarında olan ahdi nakz etdirip, küffar-ı Kureyş'i Medine üzerine hücum etdirerek asakir-i İslâmiyyeyi mahsur ve muztarr bir hale düşürmüşlerdi.

Benî Kureyza Yahudileri, Hendek harbini müteakıb asâkir-i İslâm'ın muharasında tazyika maruz kalınca bilâ-kayd ü şart teslim olmuşlardır. Benî Kureyza Yahudilerinin evvelki ihanetlerine karşı yapılacak muamelenin tayini hususunda «Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh-'in hakem olmasını «Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz tensib buyurdular.

Sa'd -radiyallahu anh-'ı bir ata bindirip huzûr-ı Nebevi'ye getirdiler. Resûlullah «-sallallahu aleyhi ve sellem-» Efendimiz orada bulunanlara:

– «Seyyidiniz için kalkınız» buyurdular.

Sa'd -radiyallahu anh- de, «Erkeklerinin katli, mallarının taksim, karılarının ve çocuklarının da esir olmasına» hükmetti.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Hazret-i Sa'd'ın bu hükmünden dolayı:

«— Kasem olsun ki, sen Allah'ın yedi kat semavatı üzerindeki hükmüne muvafık hüküm verdin, bunun böyle olacağını seher vakti melek gelip bana heber verdi» buyurmuşlardır.¹⁴⁷

Rivâyete nazaran Hazret-i Sa'd'ın kolunda ok yarası iyi olmağa başlamışsa da Benî Kureyza hakkındaki hakemliği kendisine teveccüh ettiği günden evvelki gecede Cenâb-ı Hakk'a şöyle dua eylemişti:

«— İlâhî sen bilirsin ki, Resûlünü tekzip eden ve Habi-bini vatanından çıkaran kavm üzerine harb u cihâd etmek istediğim kadar isteyen başka hiç bir kimse yoktur. Şayed Kureyş ile başka bir harbimiz daha kaldıysa senin yolunda cihâd etmek üzere beni ibka et, eğer aramızda harb kalmamış ise bu yaramıdeş de bu yüzden bana şehâdet nasib et! Bir de İlâhî, Benî Kureyza'dan intikam ile dideleri rüşen etmedikçe ruhumu kabzetme!» diye duâsı makbûl-i Bârigâh-ı Hudâ olmuştur.

Sa'd İbn-i Muaz -radiyallahu anh- hasta yatarken bir keçi yanından geçip tırnağıyla yarasına dokunmuş, yarası kanayarak bir daha kanı durdurmağa imkân kalmayarak rûh-u pür-fütûhları a'lây-ı illiyyin'e uçarak şehiden irtihâl eylemiştir.

Yaralandıktan sonra bir ay kadar yaşamışlardı. Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de her gün sabah ve akşam hasta iken Sa'd'ın yanına giderek hatırını tatyib ve dîlşâd eylerdi. Hazret-i Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh-'ın irtihâlinden sonra Cebrail -aleyhis-selâm- gelip:

«— Yâ Muhammed! -sallallahu aleyhi ve sellem- Bu abd-i salih kimdir ki, ruhunun yükselmesi için semanın kapıları açıldı ve kudûmundan dolayı Arş-ı Rahman titredi demesi üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz eteklerini sürüyerek acele Sa'd'ın yanına gitmişler, fakat onu irtihâl etmiş bulmuşlardır.

Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh-'ın ölümünde o güne kadar yeryüzüne hiç inmemiş olan yetmiş bin melek inerek cenazesinde hazır bulunmuşlardır. **Şerh**'de Cebrâil -aley-hisselâm- da bulunduğu rivâyet edilmiştir.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz yakından sık sık yoklamak için Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh-'e bir çadır kurdurmuşdu. Çadırının yanında Benî Gifar'dan bazı kimselerin çadırı vardı. Gifariler, çadırlarında otururken bir de bakmışlar ki, kendilerine doğru kan akıp geliyor. Meğer Sa'd'ın yarasından akmakta olan kan imiş. Hazret-i Sa'd'ın kanı durmadığından Hak yoluna, din uğruna fedây-ı can ederek şehid olmuştur.

Validesinin Hazret-i Sa'd'ın şehâdetinde mersiye-i figani üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«Meyyit hakkında niyaha eden her kadın mehasinini ta'dad edib yalan söyler. Sa'd ibn-i Muaz'ın nevha-geri olan

kadın müstesnadır ki, o ne günâ medh u mersiye ederse yalan söylemiş olmaz» buyurmuşlardır.

Buhari'de: Enes bin Malik -radiyallahu anh-'den rivâyet ediliyor ki:

«Dûmetü'l-Cendel¹⁴⁸ hakimi, sündüsten yani ince ipekden dikilmiş bir kumaşdan cübbeyi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimize hediye eylemişti. Halbûki Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz halis ipekten dikilmiş elbiseyi erkekler için giymek haram olduğu için giymekden nehyederdi.

Bu ipekli cübbeyi gören ashabın cübbenin güzelliğine teaccüb etmeleri üzerine buyurdular ki:

– Muhammed'in -sallallahu aleyhi ve sellem- hayatı yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, Sa'd ibn-i Muaz'ın cennetdeki mendili bu ipekli kumaşdan çok güzeldir.

Dûmetü'l-Cendel meliki Ükeydir bin Abdülmelik'in hediye ettiği sündüs ipekden dikilmiş cübbeyi Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz kabûl etmemişse de Ukeydir müteessir olduğundan bir rivâyetde Ali -radiyallahu anh-'e vermiş, o da dört parçaya ayırmış ve her birini dört Fatıma'ya vermişti. Onlar da:

• Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in validesi Fatıma, zevce-i muhteremeleri Fatıma -radiyallahu anha- Hazret-i Hamza radiyallahu anh-'in kızı Fâtıma ve biri de Ümmühânî denilen Fâtıma bint-i Abdilmuttalib'dir.

¹⁴⁸ Dûmetü'l-Cendel, Medine ile Şam arasında Medine'ye 10, Şam'a 8 merhale yakınlıkta bir kasaba olup bugün harap haldedir.

Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- 37 yaşında olduğu halde Medîne-i Münevvere'de şehîden vefât etmiş ve Cennet-i Bakıy'da defnedilmiştir. -radiyallahu anh-

Günye'de Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh:

«Namazdan fariğ oluncaya kadar umur-ı dünyadan bir şey hatırıma getirerek namaz kılmak benden kat'ıyyen vaki olmamıştır» dediği kaydedilir.

HZ. AMR BİN SABİT

radiyallahu anh

Ensar'dan Eşhel oğullarından Asıram namıyla meşhur olan Amr bin Sabit Uhud cengi günü gelip Müslüman oldu ve harbe girip şehid oldu.

Onun Müslüman olması da Berâ -radiyallahu anh-'den rivâyete göre şöyle gerçekleşmişti:

Uhud harbinde yüzü demir zırh ile örtülü bir kişi geldi de:

– Yâ Resûlallah, hemen harb edeyim de sonra mı Müslüman olayım? diye sordu. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

– *Müslüman ol, sonra harb et*, buyurdu. O da Müslüman oldu, sonra harb etti, şehid oldu. Bunun üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurdu:

– *Az işledi, fakat çok kazandı.*

Buhârî Şârihi, Uhud harbinde şehid düşen bu kahramanın Eşhel oğullarından Amr bin Sabit olduğunu söylemiştir.

Bu aziz şehid Cenâb-ı Allah'a bir kerre olsun secde etmeden cennete girmişdir. Ebû Hüreyre -radiyallahu anhu bu garibeyi bilmece şeklinde sorarak:

Haydi bana bir kişi bildiriniz ki, o adam bir kerre olsun namaz kılmadan ve Hakk'a secde etmeden cennete girmiş olsun?» diye sormuş. Bilinmeyince:

«— Ha işte o Amr ibn-i Sabit idi,» der imiş.¹⁴⁹

H_Z. HAMZA

— radiyallahu anh

Seyyidü's-şühedâ Hazreti Hamza -radiyallahu anh- Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretlerinin amcasıdır. Künyesi «Ebû Umare, Ebû Ya'lâ»dır. Validesi de Hâle bint-i Vüheyb bin Abd-i Menâf'dır.

Hâle, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in valide-i muhteremeleri Cenâb-ı Âmine'nin amcazâdesiydi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizi emzirmiş olan Ebû Leheb'in azadlısı Süveybe Hazreti Hamza -radiyallahu anh-'i de irda' etmiş olmakla Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle süt kardeşi bulunuyordu. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizden iki yaş, ve bir rivâyete göre dört yaş büyüktü. Bi'set-i Muhammediye -sallallahu aleyhi ve sellem-'in ikinci senesi Müslüman olmuştur.

Müşârun ileyh Kureyş arasında hamâset ve şecâatıyla meşhur bulunduğundan Hazret-i Hamza -radiyallahu anh-'in Müslüman olması hiç şübhesiz İslâmiyyet için büyük bir kuvvet ve mesned idi.¹⁵⁰

Hazreti Hamza -radiyallahu anh-'in Müslüman olması şöyle olmuştur:

Hatemü'l- Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir gün Safâ'da otururken Ebû Cehil oradan geçip Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e sebbeyledi. Hazreti Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir şey demeyip sükût buyurmuş ise de Abdullah bin Cüd'ân'ın câriyesi Ebû Cehil'in söylediklerini işitmişti. Amm-i Resûl Hazret-i Hamza -radiyallahu anh- o gün avdan gelip evine giderken ber-mu'tad tavaf için silâhları üzerinde olduğu halde Harem-i Şerif'e gitti. O sırada Abdullah'ın cariyesi, Ebû Cehl'in Resûl-i Ekrem'e sebbetdiğini Hazret-i Hamza'ya haber verdi. Hazret-i Hamza henüz imâna gelmemiş ise de birâderzâdesi hakkında fena söz söylendiğini işidince hamiyyet-i karâbet damarları galeyana gelerek mecma-ı Kureys'e vardı:

«— Benim birâderzâdemi sebbeden ve hatırını inciden sen misin?» diyerek boynundaki ok yayı ile Ebû Cehl'in başını yarıdı. Orada bulunan adamları Hazret-i Hamza'nın üzerine hücûm edecek oldular. Az kaldı ki büyük bir arbede çıkayazdı. Fakat Ebû Cehil:

— Dokunmayınız, Hamza'nın hakkı vardır; zirâ ben onun birâderzâdesi hakkında sahiyhan fena sözler söyledim diye mani oldu. İnsaf ve hakkaniyet sureti gösterdi. Hazret-i Hamza'yı başından savdı ve kendi yâranına:

«— Aman ona ilişmeyiniz, varıp hiddetle Müslüman olur ve onunla Muhammedîler kuvvet bulur» diye nasihat verdi. Ebû Cehil bu düşünce ile Hazret-i Hamza'yı Muhammedîlik gayretine düşürmemek için başını yarmış iken ondan intikam almak sevdâsına düşmemişdi.

Hazret-i Hamza ise İslâm'a pek müstaid olduğu halde Huzûr-ı Muhammedi'ye -sallallahu aleyhi ve sellem- vardı. Ebû Cehil ile olan mâcerayı hikâye ederek tesliyet verdi. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de «Ancak kendisinin îmân etmesiyle müteselli ve memnun olacağını» beyan buyurunca Hazret-i Hamza derhal kelime-i şehâdeti getirip şeref-i İslâm ile müşerref oldu. Hazret-i Hamza -radiyallahu anh- şeref-i İslâm ile müşerref olunca fimâ'ba'd Resûl-i Ekrem'i himâye edeceğini Kureyş'e ilân etti. Ve bu meâlde güzel bir kaside söyledi. Onun iman etmesiyle din-i İslâm kuvvet buldu. Ehl-i İslâm da fevkalâde memnûn oldu. Bu durum küffar-ı Kureyş'e pek ziyâde güç geldi.

Hazret-i Hamza -radiyallahu anh- Medine'ye hicret etmiş. Bedir Harbinde fevkalâde yararlıklar göstermiştir. Kureyş rüesâsından Tuayme bin Adiyy Hazret-i Hamza tarafından öldürülmüştür.¹⁵¹ Uhud Harbinde de ibraz ettiği kahramanlıklarla Kureyş'in en nâmdar bahâdırlarından otuz kadarını tepelemiş ve kendisi de yirmiden fazla yara almıştır.

Nihayet Cübeyr bin Mut'ım'in kölesi Vahşî tarafından atılan bir zenci mızrağıyla şehid edilmiştir. -radiyallahu anh-

İslâm Tarihinde her ne zaman Uhud gazvesi yad olunsa Uhud'daki şühedâ kafilisinin alemdarı olarak «Seyyidü's-Şühedâ Hazret-i Hamza» -radiyallahu anh- hatıra gelir.

Buhari Sahihi'nde Uhud harbine dair olan babda Hazret-i Hamza -radiyallahu anh-'in fâcia-i şehâdeti bizzat Vahşî lisanından beyan olunmakta olduğundan

tarihin her vechile şâyânı ehemmiyet olan bu vak'asını hulâsaten nakliyoruz:

«Vahşi Humus'da ikâmet ettiği sırada ashabdan Ubeydullah bin Adiyy ile yine ashabdan Amr ibn-i Ümeyye, Hazret-i Hamza'nın şehâdetini sormak üzere Vahşi'nin yanına gelmişler.

Ubeydullah, Vahşi'ye diyor ki:

– Bize Hazret-i Hamza'nın katlinden haber verir misin? diye sordum. Vahşi.

«– Evet haber veririm» dedi. Şöyle anlattı:

– Hamza evvelce Bedir Muharebesinde Tuayme bin Adiyy'i katletmişti. Tuayme'nin kardeşi oğlu Cübeyr bin Mut'im benim efendimdi. Bu adam bana:

«– Eğer Hamza'yı öldürür isen seni azad ederim,» diye va'd eyledi. Uhud günü Kureyş harbe hareket ettiğinde ben de beraber çıktım. Harb başlayıp kızıştığında ben bir taş arkasında siperlenerek Hamza'yı tarassut ediyordum. Kureyş tarafından namdâr olan Sibâ, çıkıp mübâreze istediğinde Hamza çıkmış ve bir hamlede Sibâ'ı yok etmişti. Sonra Hamza yanıma yaklaştı. Ben hemen mızrağımı attım, mızrağımı Hamza'nın iki göğsü arasına kondurdum, arkadan çıktı ve şehid oldu. Kureyş Mekke'ye döndüğünde onlarla beraber ben de Mekke'ye avdet ettim. Hudeybiye Musalehasından sonra Mekke'de Müslümanlık intişar etmeğe başlayınca korktum. Taif'e kaçtım, sonra Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke'yi fethettiğinde Taifiler an-cemâatin Müslüman olduklarını arz etmek üzere Mekke'ye bir hey'et-i meb'ûse gönderdiler. Beni de o hey'et meyânında intihab etdiler ve bana:

«— Sakın korkma, şeref-i İslâm ile müşerref olan elçilere Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'den bir zarar gelmez» demişlerdi. Bu hey'etle berâber gittim, Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in huzuruna çıktığımda beni görünce:

«— *Sen Vahşi misin?*» buyurdu. Ben de:

«— *Evet Vahşi'yim,*» dedim. Resûlullah:

«— Hamza'yı sen mi katletdin?» diye sordu. Ben de:

— Bu iş size haber verildiği gibi oldu, dedim. Resûl-i Ekrem:

«— *Bana yüzünü göstermeyebilir misin?*» buyurdu. Ben de huzûr-ı Seâdetden çıktım ve bir daha görünmedim.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- irtihal buyurduğunda Museylimetü'l-Kezzab vak'ası çıkmıştı. Kendi kendime:

— Ben de Müseylime'ye karşı çıkayım, belki öldürürüm de Hazret-i Hamza hakkındaki irtikâb etdiğim cinâyetin mukabil mükâfatı olur, dedim. Ve sevk olunan orduya karıştım. Gittim. Müseylime vak'ası malûm olduğu üzre cereyan etdi. Nihâyet günün birinde başının, kül renginde deve tüyüne benzeyen saçları darmadağın birisinin duvar deliğinde bulunduğunu gördüm. Harbemi bunun üzerine attım ve iki göğsü arasına kondurdum, harbe bunun ketifeyni arasından çıktı. Müteakıben ensardan birisi yani Abdullah ibni Zeyd, Müseylime'nin üzerine atılıp başına kılınçla vurdu. Evin içinde bir cariye:

«— Eyvah, Emiru'l-Mü'minîn'i (Müseylime'yi) siyah bir köle öldürdü, diye feryad eyledi.»

Amr ibn-i Ümeyye'nin oğlu Cafer der ki:

– Bir ara ben Abdullah bin Adiyy bin Hıyâr¹⁵² ile Humus'a vardığımızda Abdullah bana!

«– Vahşi'yi görmek ister misin?» dedi. Ben de:

«– Evet» dedim. O sırada Vahşi Humus'da oturuyordu. Vahşi'nin nerede olduğunu sorduk:

«– Şu köşkün gölgesindeki Vahşi'dir» diye gösterildi. O büyük bir yağ tulumu gibi semiz kızıl gözlü bir kişi idi. Yanına gittik. Biraz irkilip selâm verdik. Selâmımızı aldı. Ubeydullah'ın o sırada sarığı yüzüne başına dolaşmış bulunduğundan Vahşi onun yalnız gözleriyle ayaklarını görüyordu. Ubeydullah ona:

«– Ey Vahşi, beni tanıyor musun?» diye sordu. Vahşi, Ubeydullah'ı şöyle iki gözü ile süzdükten sonra cevâp verdi:

– Hayır, vallahi tanımadım, yalnız bildiğim bir şey varsa şudur: Adiyy bin Hıyar, Ebu'l-lys kızı Ümm-i Kıtâl denilen bir kadınla evlenmişti. Ben de bir süt ana arayıp bulmuş ve bu çocuğu anasıyla berâber bir süt anaya götürmüştüm. Senin ayakların o çocuğun ayakları gibi olduğu için ayaklarına dikkatle baktım. **Buhari Şarihi** «Bu iki görüş arasında yarım asırlık bir zaman fasılası bulunduğunu kayd ediyor.¹⁵³

İbn-i Abbas -radiyallahu anhüma'-dan:

«Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Vahşi'yi İslâm'a davet etmek için birini gönderdi. O da Resûlullah'a haber gönderdi ki:

¹⁵² Adiyy bin Hıyar Ubeydullah'ın babasıdır.

¹⁵³ Tecrid-i Sarih tercemesi 10/205 v.d.

– Yâ Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- sen «Bir kimseyi öldüren yahud Allah'a şirk koşan, yahud zina eden kıyamet günü iki kat azaba uğrar ve cehennemde hor ve hakir olarak ebediyyen kalır» diye söylemiş iken beni nasıl İslâm'a dâvet ediyorsun? Ben ki, bunların hepsini yaptım. Hiç benim için bir kurtuluş yolu olur mu ki?

Bunun üzerine Allah Teâlâ

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ
اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ

«Ancak tevbe eden ve iman edip de salih amel işleyen kimse müstesnâdır, çünkü bunların kötülüklerini Allah iyiliğe çevirir»¹⁵⁴ âyetini inzâl etti. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu âyeti Vahşi ve arkadaşlarına gönderdi. Vahşi dedi ki:

– Bu benim boynumda bir bağıdır. Ben ona tâkat getiremem. Bundan başka var mıdır? Allah Teâlâ:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ

«Allah Azze ve Celle kendisine şirk koşulmasını kat'ıyyen mağfiret etmeyecektir, bundan başka günahlardan dilediklerini mağfiret edebilir»¹⁵⁵ âyetini inzâl buyurdu. Resûlullah Vahşi'ye bunu da gönderdi. Vahşi diyor ki:

¹⁵⁴ Furkan Sûresi / 70

¹⁵⁵ Nisâ Sûresi / 48

«— Ben şübheye düşdüm, mağfiret ediliş edilmeyeceğimi bilmiyordum. Bundan başka ümid kapısı var mıdır?» dedim. Allah Teâlâ:

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا
مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ
الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

De ki: «Ey nefislerine zulmetmek husûsunda ileri giden kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Allah bütün günahları afveder, muhakkak O Gafur ve Rahim'dir.»¹⁵⁶

Resûl-i Ekrem Vahşi'ye bu âyeti de gönderdi. Vahşi:

— Bu ne güzel, dedi. Geldi ve arkadaşlarıyla berâber Müslüman oldu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanındaki Müslümanlar:

— Yâ Resûlallah, bu sadece Vahşi'ye mi mahsûsdur, yoksa bütün Müslümanlara mı?

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«— Bütün Müslümanlara» diye buyurdular.¹⁵⁷

*

Buhârî'nin rivayetinde Hudeybiye Musalehasının şartına göre Mekke'ye gelecek sene girilecek ve ancak üç

156 Zümer Sûresi / 53

157 Rûhu'l-Beyan

gün ikâmet edilecekti. Ertesi sene Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Mekke'ye dahil oldu. Üç gün sonra Mekke müşrikleri Hazret-i Ali'ye gelip:

– Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in müddeti bitti, Peygamberine söyle, Mekke'den çıksınlar, dedi. Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de ashabıyla birlikte Mekke'den çıktı.

Bu sırada Hazret-i Hamza radiyallahu anh-'in kızı Resûl-i Ekrem'e:

«– Yâ Ammî, Yâ Ammîl.» diye feryâd ederek arkalarına takılmıştı. Ali -radiyallahu anh- onu mahfede bulunan Fatıma -radiyallahu anhâ-ya;

«– Amucanın kızını al» deyip mahfeye yükledi. Medine'ye varılınca Ali, Ca'fer, Zeyd -radiyallahu anhüm- nizâ'ettiler. Hazret-i Ali:

«– Hamza'nın kızı benim amucamın kızıdır, onun terbiyesine ben herkesden ziyâde hak sahibiyim, diyordu. Hazret-i Ca'fer de:

«– O benim amucamın kızıdır, teyzesi de taht-ı nikâhımdadır, terbiyesi bana düşer. demişti.

Zeyd ibn-i Harise de:

«– O benim kardeşimin kızıdır, bana herkesden yakın, diyordu. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-e mes'-ele arz edilince Hamza'nın kızının teyzesine aid olduğuna hükmederek:

«– Teyze hîdâne husûsunda ana mesabesinde» buyurdu. Hazret-i Ali'yi:

«— *Sen bana neseble, mahabbetle bağlısın, ben de sana muttasılım*» diye taltif buyurdu. Hazret-i Ca'fer'i de taltif ederek:

«— *Sen de hılkaten ve ahlâkan bana benzersin*» buyurdu. Zeyd ibn-i Hariseye de:

«— *Sen bizim kardeşimiz, dostumuzsun*» diye şeref verdi.¹⁵⁸

HZ. MUS'AB BİN ÜMEYR

radiyallahu anh

Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Hicret'den evvel müşârun ileyhi Akabe-i Ülâ'da bey'at eden on iki zat ile ta'lim-i din ve Kur'an için Medine-i Münevvere'ye irsal buyurmuşdu. Es'ad bin Zürâre Hazretlerinin evinde misafir idi. Üseyyid bin Hudayr ve Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anhüma- hazarâtı müşârun ileyh'in delâletiyle Müslüman olmuşlardır. Hicret-i Seniyye'den evvel Medine-i Münevvere'de ilk Cuma namazını Mus'ab bin Ümeyr -radiyallahu anh- kıldırıştır.

Berâ ibn-i Âzib -radiyallahu anh- der ki:

Bizimle Medine-i Münevvere'ye ibtidâ hicret eden Mus'ab bin Ümeyr -radiyallahu anh- olup ondan sonra Ammar bin Yasir, Sa'd ibni Ebî Vakkas, Abdullah ibn-i Mes'ud, Bilâl-i Habeşî -radiyallahu anh-'dir. Bilâhere yirmi râkib ile Ömer ibnü'l-Hattab -radiyallahu anhüm- hazarâtıdır.

Yevm-i Uhud'da yirmibir yerinden yaralanmışdır. İbn-i Kum'etü'l-Leysî tarafından şehid edilmiştir. Kırk yaşında ve daha ziyâde idi. Müşârun ileyh:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ

âyet-i celîlesinde¹⁵⁹ senâ buyurulan zevât-ı kiramdandır. Müşârun ileyh şehid olunca bayrağı Hazreti-Ali -radiyallahu anh- almıştır.

Habbab bin Eret -radiyallahu anh-'den şöyle rivâyet edilmiştir:

«Biz Rızâ-ı Bârî'yi kasdederek Nebi -aleyhissalatü vesselam- ile Medine'ye hicret ettik. Artık ecir ve mükâfatımız Cenâb-ı Hakk'a vâcib oldu. Dostlarımızdan kendilerine hicret semeresi olan bu meyveyi devşirenler olduğu gibi, yoldaşlarımızdan bu ecir ve nimetden hiç bir şey tatmadan âhîrete gidenler de vardır ki, Mus'ab bin Umeyr bunlardan birisidir. Mus'ab Uhud günü şehid olmuştu da biz onu saracak bir kefen bulamamışdık. Yalınız şehidin bir kaftanını bulmuştuk. Bu aziz şehidi ona sarmağa çalışmışdık. Başını bürürken ayakları açılıyordu, ayaklarını kapatırken başı açığa çıkıyordu. Bu yoksulluk karşısında Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- bize şehidin başını örtmemizi ve ayaklarının üstüne «izhir» denilen kokulu ottan koymamızı emreyledi.

Şarih **Aynî**, hadis-i şerifdeki «Bürde»ye «Alaca yün kaftan» diyor. **Kutbî** de «Yaşlı kadınların giydikleri çizgili bir sevdirdi» dediklerine göre, Mus'ab bin Umeyr'in

bir kocakarı libası giyecek kadar fakr u ihtiyaç içinde geçen ferağatkâr hâyatını daha belâğatla ifade ediyor. Bu hadis-i şerif uslûb-i beyan itibariyle yüksek bir pây-e edebiyeyi haizdir.¹⁶⁰

Hadisde hicret sırasında ashab-ı Nebî -aleyhisselam- gönüllerinde hakim olan kudsî ve melekî halet-i rûhiyye ve ilk hicret-i seniyyelerinde hicretin tuhfe-i in'âmını tatmadan Cenâb-ı Hakk'a intikal eden ferağatkâr bir zümre-i İlâhiyenin zühdi hayatları ve sonra İslâmiyyetin devr-i ikbâlini idrak eden bahtiyarların, o seâdet günlerinin semere-i mükâfatından nasıl kana kana müstefid oldukları veciz ve belîğ bir surette tasvir edilmiştir.

Habbab -radiyallahu anh-'in bu belîğ lisanı ile herhangi cihetden bakılsa bize millî ve ictimai pek büyük fazilet ve intibah dersi telkin eden bu Habbab hadisi millî ve ictimai kıymetlerine göre daha âlî mevzulara sermaye-i ilham edilmelidir.

Mus'ab bin Umeyr -radiyallahu anh-'in ne derece yüksek bir sîma-yı fazilet olduğunu daha yakından anlayabilmek için bir de Aşere-i Mübeşşere'den Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anh-'in yine Buhârî'nin bu babında tahrir ettiği şu hadis-i mutalea edelim.

Buhârî'nin, Abdurrahman bin Avf'ın oğlu İbrahim'den rivâyetine göre İbrahim diyor ki:

Babamın oruçlu bulunduğu bir gün önüne bir iftar sofrası getirilmişdi. Mükellef iftar sofrasını şöyle bırakıp bana dedi ki:

«Mus'ab bin Umeyr Uhud günü şehid edildi. Halbuki Mus'ab benden çok hayırlı idi. Bu mübârek şehid kefeni yerine bir kaftana sarılmış da, bununla başı örtülse ayakları açılıyordu, ayakları örtülse başı açılıyordu. İbrahim diyor ki, öyle zannediyorum ki babam sözüne şöyle devam etti: Yine Uhud'da Hamza da şehid oldu, o da benden hayırlı idi. Onu da kefenleyecek bir hırkadan başka bir şey bulunamadı. Bunlar zühdî bir hayat içinde Hak evine gittikten sonra dünyanın bunca nimetleri karşıma seriliyor. «Ahiret için kazandığımız hasenâtımız ta'cil edilip de dünyada verilmiş olmasın?» deyip o şehidin yüksek derecelerine vüsûlü teahhur ettiğine müteessir olarak ağlamağa başladı. Hattâ iftar yemeğini terketti.»

Abdurrahman bin Avf -radiyallahu anh- ki İslâm'a sekizinci olarak ilk dahil olan kudema-ı sahabeden bir zat idi. Yine böyle iken «Mus'ab bin Umeyr benden hayırlı idi» diyor.

Mervîdir ki Mus'ab -radiyallahu anh- şehid olunca sancağı melâikeden biri Mus'ab sûretine girerek almış, Hazret-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz müşarûn-ileyh'in şehâdetinden henüz haberdar olmadıklarından alemdara hitaben:

تَقَدَّمَ يَا مُضْعَبُ

Yani «İleri git yâ Mus'ab!» buyurunca melek dönüp Vech-i Seadete nazar etdiğinde alemdârın melek ve Hazret-i Mus'ab'ın şehid olduklarını anlamışlardır.

Ubeyd bin Ümeyr -radiyallahu anh-'den mervîdir ki, Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri şehid olarak yere düşmüş bulunan Hazret-i Mus'ab'ın yanında tevakkuf buyurup:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ

âyet-i celîlesini¹⁶¹ kıraatden sonra buyurdular ki:

«— *Ve Resûlullah dahi şehâdet eder ki, siz yevm-i kıyâmetde nezd-i Hak'da şühedâ-i kiramsınız!*» Ba'dehu halka dönerek buyurdular ki:

«— *Ey nâs, gelin bunları ziyâret edin ve kendilerine selâm verin. Nefsim yed-i kudretinde olan Cenâb-ı Hakk'a kasem ederim ki, yevm-i kıyâmete kadar her kim bunlara selâm verirse bunlar da redd-i selâm- ederler.*»¹⁶²

161 Azhab Sûresi / 23

162 Üsdü'l-Gâbe 5/184

HZ. ENES BİN NADR

radiyallahu anh

Enes bin Malik -radiyallahu anh-'den gelen rivâyete göre müşârun ileyh demiştir ki:

Amcam Enes bin Nadr -radiyallahu anh- Bedir Harbi'ne iştirak edememişti, uzakta bulunmuşdu. Bu yüzden:

«— Yâ Resûlallah! Müşriklerle muharebe ettiğin ilk gazâda bulunamadım. Eğer Allah beni müşriklerle harb meydanında hazır bulundurursa oynayacağım kahramanlık oyunlarını Allah muhakkak herkese gösterecektir.» demişti.

Uhud günü hulûl edip de Müslümanlar münhezim olunca İbn-i Nadr:

— «Yâ Rab, şunların yani Müslümanların irtikâb ettikleri bozgunluktan dolayı sana i'tizar ederim. Şunların yani müşriklerin de Resûlullah'a karşı irtikâb ettikleri cinâyetten sana ilticâ ederim» dedi, sonra müşriklere doğru ilerledi.

Bu sırada İbn-i Nadr'a Sa'd İbn-i Muaz -radiyallahu anh- rast geldi. Sa'd'e dedi ki:

«— Ey Sa'd ibn-i Muâz! cennet istiyorum. Ve Allah'a yemin olsun ki, ben cennet kokusunu Uhud'da buluyorum»

Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh- İbn-i Nadr'ın şehâdet menkibelerini hulâsa ederek Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem-'e

— Yâ Resûlallah! İbn-i Nadr düşmanlara karşı öyle ci-hâd etti ki, ben onun gösterdiği hârikaları tasvire muktedir değilim, dedi.

Enes bin Malik -radiyallahu anh- Sa'd ibn-i Muaz -radiyallahu anh-'i te'yid ederek demiştir ki, «Biz ibn-i Nadr'ı şehid olarak bulduğumuzda onun bedeninde kılınc darbesi, mızrak vurması ve ok ile musab olarak seksen şu kadar yara bulduk. Müşrikler bu mücahide müsle yani burnunu, kulaklarını ve sair azâsını birer birer kesmek suretiyle o kadar işkence etmişlerdi ki, bu aziz şehidi hiç kimse tanıyamadı da yalnız kız kardeşi olan halam, parmaklarının ucuyla tanıyabildi. -radiyallahu anhüm-

*

Yine Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- demiştir ki, zannedersem şu âyet-i kerîme Enes bin Nadr ile benzerleri hakkında nâzil olmuştur.

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ
مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

«Mü'minlerden bir kısım erler vardır ki, onlar Alla-h'a verdikleri ahd'e bağlı kaldılar. Onlardan kimi şehid

olarak ahdini ödedi, kimi de ödemeği bekliyor ve onlar ahidlerini hiçbir surette deęiřdirmediler.»¹⁶³

Yine Enes bin Mâlik -radiyallahu anh- demişdir ki, İbn-i Nadr'ın kızkardeşi ki «Rubeyya» adıyla anılır, bir kere bir kadının ön dişlerini kırmıştı da onlar diyetini istemişti. İbn-i Nadr da afvını dilemişti. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de kısas ile emretmişti. Bunun üzerine Enes bin Nadr dedi ki:

«— Yâ Resulallah, seni hak ile müeyyed bir Peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ve Allah'ın inâyetini umarak derim ki, Rubeyya'nın dişi kırılmaz.»

Hakikaten dâvâcılar en son diyete razı olup kısası bıraktılar. Bunun üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— Allah'ın kullarından öyle bir kişi vardır ki, o Allah'a yemin etse mutlaka Allah onun yeminini yerine getirir»¹⁶⁴ buyurdu.

Enes bin Nadr el-Hazrecî el-Ensari -radiyallahu anh- Enes bin Mâlik -radiyallahu anh-'in amucalarıdır. Mervîdir ki, Enes bin Nadr Bedir'de bulunamadı da Uhud'da bulundu. İblis «Muhammed öldü!» diye bağıınca Enes bin Nadr yanındaki birkaç nefer ile Ömer -radiyallahu anh-'e uğrayıp dedi ki:

— Burada ne donup kaldınız? Onlar dediler ki:

¹⁶³ Ahzab Sûresi / 23

¹⁶⁴ Tecrid-i Sarih terc. 8/279

– Resûlullah öldürölmüş. Enes bin Nadr:

– Peki Resûlullah öldükten sonra hayatı siz ne yapacaksınız? Kalkın Resûlullah ne için öldüyse siz de onun için ölün, dedi ve cemelân edip harbe girişti, maktûl olarak bulunduğunda vücudunda seksen şu kadar yara vardı. -radiyallahu anh-¹⁶⁵

HZ. CA'FER BİN EBÎ TÂLİB

— radiyallahu anh

@

a'fer bin Ebî Tâlib -radiyallahu anh-'in künyesi «Ebû Abdullâh»'dır. Hazreti Ali -radiyallahu anh-'den on yaş büyükdür. Diğer birâderi Ukayl de Hazreti Ca'fer -radiyallahu anh-'den on yaş büyüktür. Hazreti Ca'fer -radiyallahu anh-muhacirîn-i evvelînden olup müslimînin otuz ikincisidir. Ca'fer ile Ali -radiyallahu anhüma- müslim oldukları için babaları Ebû Talib'in vefatında vâris olamamışlardır.

Hazret-i Ca'fer'in Habeşistan'a hicretinde Necaşî, huzûr-ı Hazret-i Ca'fer'de İslâm olmuştur. Feth-i Hayber günü Hazret-i Ca'fer'in Medine-i Münevvere'ye hicreti aynı zamana müsâdif olmakla -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

«— Hayber'in fethine mi, yoksa Ca'fer'in kudûmüne mi, hangisine sevineceğimi bilemiyorum.» buyurdular.¹⁶⁶ Hazret-i Ca'fer'in alınlarından öptüler ve kucakladılar ve ona Medine-i Münevvere'de Mescid-i Nebevî yanında bir hâne tahsîs buyurdular. Ca'fer bin Ebî Tâlib sahib-i hicreteyn, zülcenâhayn'dir.

Abdullah ibn-i Ca'fer'den rivâyeten -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

– *Ca'fer, hilkaten ve ahlâkan bana en fazla benzeyendir. Fakat sen ey Abdullah, babana daha fazla benzersin*» buyurmuşdur.¹⁶⁷ Yine:

– *«Ümmetimin en semâhatlisi ve canayakını Ca'fer'dir»* buyurmuşdur.¹⁶⁸

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz onu: «Ebu'l-Mesâkin» yani «Fukara babası» diye yad buyururlardı. Sehavetde «Cevâd ibn-i Cevâd» diye marûfdur. Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'in re'yince Hazret-i Resûlullah'dan sonra Hazret-i Ca'fer-i Tayyâr'dan efdal kimse yok idi.

Esmâ bint-i Umeys zevce-i muhteremeleri olup, Habeşistan'a birlikte hicretle «Abdullah» orada doğmuşdur. Avn, Muhammed isminde diğer mahdûm-ı mükerrerleri de vardır.

Esmâ bint-i Ümeys'in -radiyallahu anha- Habeşistan'a hicretten avdetinde Hazret-i Ömer ile muhaveresi:

Esma, Hazret-i Ca'fer -radiyallahu anhûma- yanında iken Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- kızı Hafsa'nın odasına girdi. Hazret-i Ömer Esma'yı görünce Hafsa'ya:

– Bu kadın kimdir? diye sordu. Hafsa:

– Umeys kızı Esmâ'dır, dedi. Hazret-i Ömer:

¹⁶⁷ Râmûz, Üsdü'l-Gabe 1/342

¹⁶⁸ el-Câmi'us-Sağır.

–Aaa, bu kadın Habeşli Esmâ mıdır, vay bu kadın deniz yolcusu Esmâ mıdır? diye tekrar tekrar lâtife etti. Esmâ da «evet» diye tasdik etti.

Hazret-i Ömer de:

– Medine'ye hicret faziletinde biz sizi geçtik, biz Resûlullah'a sizden daha lââyık ve daha yakın bulunuyoruz, demesi üzerine Esmâ titizlenerek şöyle müdafaada bulundu:

– Hayır, siz hiç öyle değilsiniz, vallahi Resûlullah ile hicret eden sizlerin açlarını doyurdu, câhilleri okutdu, biz ise Habeşistan'da, Resûlullah'a uzaklarda Müslümanlara adâvet ve kin ile dolu bir muhitde azâb ve ıztırâb içinde bulunuyorduk. Bütün bu mezâhimi biz Allah'ın ve Resûlullah'ın rızâsı uğrunda ıktihâm ettik. Ey Ömer! Allah adına yeminler olsun ki, bütün bu dediklerini gidip Resûlullah'a arz edinceye kadar ne bir lokma yemek yiyeceğim, ne de bir yudum su içeceğim. Ey Ömer! Biz uzak illerde korku içinde yaşıyorduk, sizin Peygamber sayesinde seâdet içinde yaşadığınız gibi değil. Bu hakikatleri şimdi gidip Resûlullah'a arz edeceğim, soracağım. Ey Ömer! Ben ne yalan söylerim, ne de dilim yalan söylemeye tenezzül eder.» Bu sırada Hafsa'nın odasına Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz geldi. Esmâ:

– Yâ Resûlallah! «Ömer şöyle şöyle dedi...» diye hikâye etti. Resûlallah:

«— *Sen ona ne cevab verdin?*» diye sordu.

«— Ben de şöyle şöyle cevap verdim» diye müdafaasını anlattı.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«— Bu hususda Ömer bana sizden daha lâîk ve yakın değildir. Hakikat şudur ki: Ömer ve Ömer'le hicret eden arkadaşları için Medîne'ye bir hicret sevabı vardır. Ey gemi yoldaşları, emin olunuz ki sizin için iki hicret fazileti vardır. Birisi Medîne'ye, öbürü Resûlullah'a.»

Esmâ -radiyallahu anhâ- der ki, «Bu vak'a ile Resûlullah'ın sefine yârânı hakkındaki bu âlî şehâdeti üzerine bir de gördüm ki, Ebû Muse'l-Eş'arî ve bütün yoldaşlarımız birbiri ardınca takım takım ziyâretime gelerek bu hâdiseyi sevinçle benden soruyorlardı. Bir derecede dünya malından arzû edilen hiçbir şey Resûlullah'ın Habeş yârânı hakkındaki bu âli şehâdeti derecesinde onların gönüllerini çok ferahlı etmez ve o kadar yüksek tesiri olmazdı.

Hazret-i Esmâ, zevc-i evveli Hazret-i Ca'fer Tayyâr'ın vukû-ı şehâdetinden sonra Hazret-i Ebû Bekr Sıddîk -radiyallahü anh-'e zevce olmuş ve Muhammed bin Ebî Bekir'i doğurmuşlardır.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ca'fer bin Ebî Tâlib hakkında:

— *Cafer bin Ebî Talib'i iki kanadıyla berâber meleklerle birlikde cennetde uçarken gördüm.*¹⁶⁹

— *Bu gece cennete girmişdim. Oraya nazar ettiğimde gördüm ki, Ca'fer meleklerle birlikde uçuyor. Hamza da bir köşkte yaslanmış oturuyor.*¹⁷⁰

— *Benden önce hiçbir Peygamber yokdur ki, her birine yedi refik-ı necib vezîr verilmiş olmasın, bana da ondört*

169 Üsdü'l-Gabe 1/344. Bu kanatlar kuşun iki kanadları gibi değildir, çünkü insanın sûretî daha şerefli olduğu için Kuvvet-i Rûhaniyye ile uçuyor, demektir.

170 a.e. 2/22

tâne verilmiştir. Bunlar: Hamza, Ca'fer, Ali, Hasan, Hüseyin, Ebû Bekir, Ömer, Abdullah ibn-i Mes'ud, Ebû Zerr, Mıkdad, Huzeyfe, Ammâr, Bilâl ve Suheyb'dirler.

«Her Peygamber'e yedi necib ve refik verilmiştir, bana ise bunlardan on dört tane verilmiştir, bunlar: Ali, Hasan Hüseyin, Ca'fer, Ebû Bekir, Ömer, Mus'ab bin Umeyr, Bilâl, Selman, Ammar, Abdullah ibn-i Mes'ud, Mıkdad ve Huzeyfe dirler.»

Hadis-i şerif'de buyrulmuştur.

«Allah indinde şehidin yedi hasleti vardır:

1- Kanının ilk aktığı ân mağfiret olunur ve cennetteki yerini görür,

2- Ona iman elbisesi giydirilir,

3- Evvelâ iki ve sonra yetmiş huri ile tezviç edilir,

4- Kabir azabından kurtarılır,

5- Başına vekar tacı konulur ki, onun bir yâkutu dünya ve mâfihâdan kıymetlidir,

7- Zürriyyetinden yetmiş erkeğe ve yetmiş kadına şefâat eder.¹⁷¹

H.z. ABDULLAH İBN-i REVÂHA

radiyallahu anh

Abdullah ibn-i Revâha -radiyallahu anh- Hazrecî-lerden ve Akabe bey'atında bulunan nukabâdan yüksek bir sîmâdır. Bu derece kadimü'l-İslâm olan Abdullah ibn-i Revâha ibn-i Sa'lebe, Hicret-i Seniyye'ye ve şeref-i kudûm-ı Nebeviyye'ye dair Hassan bin Sâbit -radiyallahu anh- ile berâber kasîdeler söylemişlerdir. Mescid-i Kubâ'nın inşâsında hem bedenlen çalışıyor, hem de inşâd ettiği şiirlerle çalışanların yorgunluklarını tahfif ediyordu.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in mukarrabîni sırasına girmek şerefini ihraz eden bu şair-i Nebevî sırasıyla Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazalarında hazır bulunmuş ve sonunda Mu'te harbinde şehîd olmuştu.¹⁷² Muhâcirler ile Ensar arasında uhuvvet akdedildiğinde Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Abdullah ibn-i Revâha ile Mıkdad bin Esved'i birbirine kardeş etmişti.

172 Tabakat 3/612 vd.

Ebû Hüreyre -radiyallahu anh-'den mervîdir ki:

Ebû Hüreyre bir kerre dostlarına menkıbeler anlatırken Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i de yâdederek Resûl-i Ekrem Efendimiz'in Abdullah ibn-i Revâha beytler inşâd ettiği sırada şiirinin güzelliğini takdir ederek «*Şübhesiz kardeşiniz bâtil söz söylemez*» buyurduğunu haber vermiştir.

«Tanyeri ağarıp Fecr-i Sadık yükseldiği sırada,

Resûlullah Kur'an okuyarak aramızda bulunuyor.

O bize dalâletden sonra hidâyet yolunu göstermiştir,

Gönüllerimiz ona tereddütsüz inanmıştır.

O Nebiyy-i Emin her ne tebliğ etdiyse muhakkak vâkidir.

Müşrikler yataklarını istiskal ederken O Nebiyy-i Zîşân

Yanını firaş-ı seadetinden uzaklaştırarak gecelerdi.»

Nazmen:

«Seherde Fecr-i Sadık yükselip nûr açtığı bir zaman,

Resûlullah okur ahabına tertil ile Kur'an,

Halâs etdi dalâletden, hidâyet etdi İslâm'a,

İnandı gönümüz bildirdiği bil-cümle ahkâma.

Onun irşâd u terğibiyle girdik dîn-i meftûra,
Çıkardı zulmet-i küfr ü dalâletden bizi nura,
Fîrâşından çıkıp eyler idi Mevlâ'yı istikbal,
Gece müşrikleri madca'ları eyler iken istikbal.»

Şehid-i dîn şair İbn-i Revâha Hazretleri son beytiyle:

تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا
وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ

âyet-i kerime'sine telmih etmiştir. «Mü'min-i kâmilleri geceleri yanlarını rahat yataklarından uzaklaştırır. Onlar Cenâb-ı Hakk'ın celâl-i azametinden korkarak, bî-nihâye rahmetinden ümidlenerek Rabblerine duâ ederler ve bizim kendilerini merzuk ettiğimiz nimetlerden infak ederler.»¹⁷³

Abdullah İbn-i Revâha -radiyallahu anh-'in Mu'te seferine çıkarken başlayıp şehâdet zamanına kadar bütün merâhıl-i seferiyyede söylediği sûzişli eş'ârı **Siret-i İbn-i Hişam'da** tamamiyle kaydedilmiştir. Kudret-i edebiyyesinin kemâlini şehid düşdüğü Mu'te seferindeki şiirlerinde göstermiştir, denilebilir. Bu şiirlerinin hepsinde şehâdete can atdığı vâzihan görülür. -radiyallahu Teâlâ anh-

H_Z. ZEYD İBN-İ HÂRİSE

radiyallahu anh

H

azret-i Zeyd -radiyallahu anh- Ahzâb suresinde¹⁷⁴ ism-i âlîsi sarâhaten zikrolunan sahâbî-i celîldir. Üsâme -radiyallahu anh-'in babasıdır.

Zeyd'in validesi cahiliyyet zamanında mensûb olduğu Benî Ma'n ailesini ziyârete giderken sekiz yaşında oğlu Zeyd bir sūvâri tarafından esir edilip, Mekke'ye getirilmiş, Hakim bin Haram tarafından halası Hadîcetü'l-Kübra radiyallahu anha- için iştirâ edilmiş ve Hazret-i müşârun ileyhâ dahi Zeyd'i Hazret-i Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e hibe eylemişti.

Babası Hârisetü'l-Kelbî de «Zeyd'e ağladım ve ne olduğunu bilemedim, ümid olunur, sağ mıdır, yoksa eceli gelmiş midir? Güneş tulû' ederken bana onu hatırlatır. Gurb zamani da Zeyd'in tezekkürü bana âriz olur, rûzgârlar da onun zikrini tehyîc eder, onun üzerine benim huzn ü havfim ne kadar mümteddîr!» diye beyitler söyleyerek

ağlamakda iken Zeyd'in nezd-i Risâletpenahîde olduğunu kendi kabilesinden hac mevsiminde ziyârete gelenlerden işitince Mekke'ye gelip Hâne-i Seadet-i Nebevî'de oğlu «Zeyd» ile buluşmuş idi.

Hazret-i Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de «Zeyd'i babasına gitmek veyahud kendi yanlarında kalmak» husûsunda tahyîr buyurduklarında Zeyd:

«— *Yâ Resûlallah, sizin üzerinize kimseyi tercih edemem, benim anam da babam da sensin*» demiş. Bunun üzerine Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de Zeyd'i bir taş üstüne çıkarak Arap örfüne göre:

— *Huzzâr-ı Kiram! şahid olunuz ki Zeyd benim oğlumdur* buyurmuş ve bu sûretle Zeyd nezd-i Risâlette kalmış, -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de kendisini «veled-i manevî» ittihas buyurmuşdur.

Zeyd ibn-i Hârise -radiyallahu anh- en evvel iman edenlerin üçüncüsüdür. Bedir Harbinde bulunup müjde haberini Medine'ye götürmüştür.

-Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri tarafından «*Bizim birâderimiz ve azadlığımızsın*» taltîf-i aziymine mazhar olmuştur.

Zeyd ibn-i Harise -radiyallahu anh- Bedir'den itibaren Mu'te harbinde şehid oluncaya kadar bütün gazâlarda bulunmuştur. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz, gazâdan geri kaldığı zamanlarda muhakkak Zeyd'i Medine'de vekil bırakmış bulunurdu. Süvâri müfrezeleri üzerine emir-kumandan tayin olunmuştur. Nitekim

Mu'te Harbinde Hazret-i Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde -radiyallahu anhüm- hazarâtı gibi nücebâ-yı ashâb-ı kiram onun livası altında bulunmuşlardır.¹⁷⁵

Zeyd -radiyallahu anh-'in Mu'te Harbinde şehâdeti üzerine Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Şam tarafına sevk olunmak üzere Zeyd'in oğlu Üsame -radiyallahu anhüma-'yı emir olarak tayin buyurduklarında Üsame'ye hitaben:

«— Babanın şehid olduğu yere git, düşmanları atlara çığnet!» buyurmuşlardır.

Ümerâ-yı askeriye arasında taksim-i ganâimde dahi diğerlerine fâik idi.

Hazret-i Zeyd'in evvelki zevcesi Üsame'nin validesi olan Ümm-i Eymen -radiyallahu anhâ- Resûlû's-Sakaleyn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in peder-i vâlâ-güherleri Hazret-i Abdullah'ın cariyesi olup valide-i muhteremeleri Hazreti Âmine'nin vefâtından evvel yalnız dâyelik ve vefâtından sonra Sultan-ı Kevneyn'e hem dâyelik hem de validelik şerefini ihraz etmiş ve hakk-ı âlîlerinde: «Ümm-i Eymen anam'dan sonra benim anamdır» diye senâ ve taltif-i Nebevî vaki olmuştur.

Hazret-i Ümm-i Eymen bir gece karûrede müterâkim bevl-i şerif-i Nebevî'yi su zannederek içmiş ve: «Karnın hiç ağrımayacak» müjde-i Nebevîsine mazhar olmuştur.

Ve Ümm-i Eymen'in evvelki zevci Abd-i Habeşî'nin vefatı üzerine dul kaldığından:

¹⁷⁵ Üsdü'l-Gabe 2/281 vd.

«— Her kimi ehl-i cennetden bir hatun tezevvüc etmek mesrûr kılsa Ümm-i Eymen'i tezevvüc etsin» buyurmuşlar ve bu sûretle Zeyd İbn-i Harîse'ye tezvic buyurmuşlardır.

Hazret-i Zeyd -radiyallahu anh-'in diğer zevcesi Zeyneb bint-i Caşş -radiyallahu anha-'dır. Zeyneb -radiyallahu anhâ- Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in halazâdesidir ki, bilâhare Ümmü'l-mü'minîn olmuş, -Sallallahu Teâlâ aleyhi ve sellem- Efendimiz'in zevceleri arasına girmiştir.

Sûre-i Ahzâb tefsirlerinde Zeyd -radiyallahu anh- hakkında tafsîlat vardır.¹⁷⁶ Kur'an-ı Kerim'de yegâne ismi zikredilen sahabîdir. -radiyallahu Teâlâ anh-

H_Z. HÂRİCE BİN ZEYD

radiyallahu anh

H

ârice bin Zeyd bin Ebû Züheyr el-Ensârî el-Hazrecî -radiyallahu anh- ashab-ı Bedir ve Akabe'den olup Ensar-ı Kiram'ın kibar ve mütehayyizânından idi. Hazret-i Ebû Bekr Sıddîk -radiyallahu anh- hıyn-i muhâceretinde bir rivâyete göre Hârice bin Zeyd -radiyallahu anh- hânesine mûsâfir olmuştur. Bir rivâyetde Hubeyb bin Es'af'ın hanesine mûsafir olmuştur.

Muhâcirîn ile Ensâr arasında müâhât icrâ buyrulduğu sırada Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hârice bin Zeyd'i Hazret-i Ebû Bekr Sıddîk -radiyallahu anh- ile kardeş ilân etmişlerdir.

Hazreti Sıddîk -radiyallahu anh- Hârice bin Zeyd -radiyallahu anh-'e kerimesi Habibe'yi tezevvüc ile damad olmuştur.

Ebû Bekr Sıddîk -radiyallahu anh- maraz-ı mevtlerinde Habibe hâmile bulunduğundan:

«— Zannederim ki, bint-i Hârice'nin karnındaki çocuk kızdır» buyurmuş ve vefatından sonra Ümm-i Gülsüm bint-i Ebû Bekir doğmuştur.

Hârice bin Zeyd -radiyallahu an- Uhud gazvesinde şehid olup birâderzâdesi Saîd ibn-i Rebi ile birlikte bir kabre konulmuştur. O vak'ada şühedâ hep öyle ikişer üçer defnolunmuşlardır.¹⁷⁷ -radiyallahu anhüm-

H_Z. ÜSÂME BİN ZEYD

— radiyallahu anh

*H*azret-i Üsâme bin Zeyd bin Hârisetü'l-Kelbî -radiyallahu anh- Ümm-i Eymen -radiyallahu anha-'nın oğludur. Eymen onun ilk oğludur, Üsâme'nin li'ümm (yalnız ana bir) kardeşidir.

Ümm-i Eymen'in evvelki zevci ve Eymen'in babası Ubeydu'l-Habeşî'dir. Ubeydü'l-Habeşî'den sonra Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Hazret-i Hadice -radiyallahu anha-nin kendilerine bahş ettiği Zeyd ibn-i Hârise nam kölesine Ümm-i Eymen'i tezvic buyurmuşlar.

Üsâme -radiyallahu anh-i Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz pek severlerdi. Hadis-i şerifte: «*Üsâme, bana insanların en sevgilisidir*» buyurmuşlardır. Nezd-i Resûlullah'da Üsâme'nin rif'at-i menziline mebnî ashâb arasında Hazret-i Resûlullah'ın mahbûbu diye yâd olunur.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- oğlu Abdullah'a iki bin dirhem i'tâ buyurmuş olduğu halde Üsâme -radiyallahu anh-'e beş bin dirhem i'tâ buyurduğunda Abdullah ibn-i Ömer

itiraz ederek, Hazret-i Nebiyy-i Ekrem ile şu kadar gazada berâber bulunmuş iken Üsâme'yi bana tercih etdiniz» demesi üzerine Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-: «Üsâme, Hazret-i Resûlullah'a senden ve pederi Zeyd dahi senin pederinden daha sevgilidir» diye tevazuan buyurmuşlardır.

Buhârî'de mezkûrdur ki, Hazret-i Seyyidü'l-Enâm -aleyhissalâtü vesselâm- Efendimiz, Hazret-i Hasan ve Üsâme'yi berâber alarak birini bir dizlerine ve diğerini öbür dizlerine oturarak: «*Yâ Rabbi! Sen bunlardan râzî ol; zira ben bunları seviyorum*» buyururlardı.

Hacc-ı Veda'da Arafat'tan Müzdelife'ye inerlerken Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz kusva nâm develerine binerek Hazret-i Üsâme'yi terkisine almışlar idi. Ve müteaddid def'alar da terkisine almışlardı.

Hicretin on birinci senesinde Belka cihetine techîz buyurdıkları asker üzerine Hazret-i Üsâme -radiyallahu anh-i serdâr etmişlerdi ki, Şeyhayn-ı Mükerrremeyn yani Ebû Bekir ve Ömer -radiyallahu anhüma- ile Hazret-i Sa'd ve Ebû Ubeyde -radiyallahu anhüma- da o askerin içinde mayyetinde bulunmuşlardı. O vakit Üsâme -radiyallahu anh- henüz onsekiz yaşında pek genç bir delikanlıydı.¹⁷⁸

Kendileri levni siyah ve yassı burunluydu. Hicrî 58 tarihinde Medine-i Münevvere kurbünde **Cüraf** nam mahalde vefât etmişlerdir.

Ehl-i Beyt'den ma'dûd oldukları halde Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'in harblerinde bulunmamıştı. Buna sebep

de kıtal-i müslimînde bulunmaktan sakınmak şeklinde içtihâdıydı. Bilâhare Hazret-i Ali -radiyallahu anh-'a bilvasıta müracaatla mazeretini beyân etmişse de Ali -radiyallahu anh- mazeretini kabûl etmemiştir.¹⁷⁹

128 hadis-i şerif rivâyet etmiştir. -radiyallahu anh-

HZ. EBÛ DÜCÂNE

— radiyallahu anh

Ebû Dücâne -radiyallahu anh -ismi Simak ibn-i Hareşetü'l-Hazrecî'dir. Ensar-ı Kiram'ın bahadırlarındandır. Hakkında:

«Ebû Dücâne'nin sesi bir bölük askerdir» diye sitayiş-i Nebeviyye vâkı olmuşdur. Uhud harbinde ve cemi meşâhidde bulunmuştur.

Sultanu'l-Enbiya -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Uhud Harbinde:

«Korkaklıkda âr ileri varmakta şeref ve itibâr vardır, insan ise korkaklık ile kaderden kurtulamaz» beyt-i dilîrânesi yazılmış olan kılınca Ebû Dücâne Hazretlerine vermiştir.

Hazret-i Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz bu seyf-i şerifi selledip:

— Hakkını edâ etmek üzere bu kılınca kim alır? diye ashaba göstermişlerdi.

«— Ben... Ben...» diye birçok el uzatıldı ise de Nebiyy-i Ekrem Efendimiz iltifat buyurmayıp sözleri tekrar buyurmakla Ebû Dücâne Hazretleri:

– Yâ Resûlallah, bu kılıncın hakkı nedir? diye sual etti. Resûlallah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

– **Eğilip bükölünceye kadar düşmana vurmaktır!** buyurunca:

– O şart ile ben alırım demiş, Hazret-i Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de bu seyf-i şerifi Ebû Dücâne'ye vermişti.

Ebû Dücâne -radiyallahu anh- kılıncı alıp başına bir kırmızı sarık sararak:

أَنَا الَّذِي عَاهَدَنِي خَلِيلِي - وَنَحْنُ بِالسَّفْحِ لَدَى
التَّحِيلِ أَنْ لَا أَقُومَ الدَّهْرَ فِي الْكَيْوَلِ - أَضْرِبُ بِسَيْفِ
اللَّهِ وَالرَّسُولِ

«– Ben ol merdim ki, yâr-ı vefa-şiarımla nezd-i nahli-sandaki sefh-ı cebelde bulunduğumuz sırada keyyulde yani sufûf-i harbin gerisinde bulunmamak üzere ahidleşmişimdir. Allah'ın ve Resûlullah'ın seyfiyle harb ederim» ürcûzesini okuyarak Uhud Harbinde meydana çıkmış ve çalimlı çalimlı yürümeğe başlamıştır. Aleyhissalatü vesselâm Efendimiz Hazretleri Ebû Dücâne'nin bu yürüyüşüne;

«Onu Hak Teâlâ Hazretleri bu makamların gayride sevmez» buyurmuşlardır.

Ebû Dücâne Hazretleri o gün hücum ile müşrikînin saflarını ve başlarını yararak öte tarafa, yani arkada müşrik askerlerini teşyi için def çalan Hind ve diğer kadınların yanına kadar varmıştır. Tenezzül edip onları vurmamış ve

geri dönmüştür. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e a'dâ tarafından ok ve taş atarak takım takım hücûm ettikleri esnada Ebû Dücâne Hazretleri kendisini siper ederek pek çok yerinden mecrûh olmuştur. Başına sardığı kırmızı sarığı Ebû Dücâne'nin meşheresi yani alâmet-i fârîka-i bahâdırânesi olmakla Hazret-i müşârun-ileyh «ZÜ'l-Meşhere» ünvanını almış ve bazan onu giydiği muharebelerde لَا تَبْقَى وَلَا تَذَرُ fehvasınca ateş kesilmiştir.¹⁸⁰

Hazret-i Sultan-ı Rusûl -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Uhud Harbinden avdetinde Hazreti Ali -radiyallahu anh- seyflerini Hazret-i Fatıma -radiyallahu anhâ-ya verirken mübahiyâne:

«— Şu memdûh kılıncı al da kanını sil» dediğini Resul-i Ekrem Efendimiz işiterek:

— Bugün sen cidden iyi kıtal etmiş olduğun gibi Simak bin Harâşe yâni Ebû Dücâne, Sehl ibn-i Hunayf ve Harîs bin Simme dahi cidden iyi kıtal etmişlerdir.» Yani «Hakk-ı harbi itâ eder vechile sâdikâne ve cansiperâne cenk etmişlerdir» diye sitayiş buyurmuşlardır.

Ebû Dücâne -radiyallahu anh-'in Yemame vak'asında şehâdeti şöyle olmuştur:

Müseylimetu'l-Kezzâb ve avanesinin son müdafaa olarak toplandığı bahçe kapısının açılması için Ebû Dücâne -radiyallahu anh- «Beni bahçe duvarından içeri atın» diye

kendisini bahçe duvarından içeri attırdı. Ayağı kırıldığı halde harb edip kapıyı mü'minlere açmış ve kendisi de fedâ-yı cân ile şehîd olmuştur.

Ehl-i İslâm'ın şühedâsı da iki bine ulaşmıştı. Üçyüz altmış kadar Muhacirînden, bir o kadar da Ensar ve Ta-biinden ve yetmişden ziyade kurra (hafızlar) hep şehid olmuşlardı.¹⁸¹ Kibar-ı ashabdan maruf Salim -radiyallahu anh- ve muharebede âlemdar bulunan Zeyd ibnû'l-Hattab ve Hazret-i Zübeyr'in birâderi Sâib ibnû'l-Avvam ve hatîb-i Nebevî Sabit bin Kays el-Ensari ve Ebû Huzeyfe bin Utbe -rıdvanullahi aleyhim- dahi şehid olmuşlardı.

Müseylimetü'l-Kezzâb zaman-ı seâdet-i Nebevî'de Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e bir mektûb gönderip arzı yarı yarıya bölüşmelerini tavsiye etmiş, -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de cevabında: «*Arzın Cenâb-ı Allah'a aid olduğunu, onu kime isterse ona bahş edeceğini*» beyan buyurmuşdu. Ebû Bekr Sıddıyk -radiyallahu anh-'in hılâfetinde Müseylime zaman-ı Sea-detden beri beslediği bu fikrini meydana koyarak nübüvvet iddiasıyla başına kırk bin kadar mürted cem'etmişti.

Halid bin Velid -radiyallahu anh- ile Şurahbil bin Hasene Yemame üzerine memûr edilerek tarafeyn arasında şiddetli bir muharebe başlamışsa da Müseylimetü'l-Kezzâb gerileyerek duvarla çevrili bahçeye girmiş ve müdafaa suretiyle kıtale başlamışlardı. Bu muharebede yirmi binden ziyâde maktûl olmuş ve Museylimetü'l-Kezzâb da Vahşi tarafından katledilmiş ve bakıyyesi de kılıncdan geçirilmiştir.

HZ. SABİT BİN KAYS

radiyallahu anh

Enes bin Malik -radiyallâhu anh-'den oğlu Mûsa vasıtasıyla rivâyete göre:

Yemame vak'ası günü Enes -radiyallahu anh- «Ensar'ın hatibi ve Hazrecîlerin alemdarı olan» Sabit bin Kays'ın yanına gelmiş ve harb saflarında bozgunluk başladığını anlatmak istemişti. Halbuki Sabit o sırada uyluğunu açmış, hânût denilen ve ölüye sürülen bir nevi koku sürünüyor ve bu sûretle şehid olmağa hazırlanıyordu. Enes:

«— Yâ Amca!¹⁸² Seni ne tutuyor ki harb saflarına gelmiyorsun? diye seslendi. O da:

— Ey kardeşim oğlu, şimdi geliyorum, dedi. Bir taraftan da hânût sürünüyordu, kokudan sonra Sabit iki kat beyaz elbise giyerek kefenlendi, sonra harb safına gelip yer aldı. Enes, hadisin bu bölümünde askerin bir kısmının inhizamını

¹⁸² Enes'in «Amca!» diye seslenmesi aralarında karabet olduğundan değildir. Belki ikisi de Hazrec kabilesinden olup Sald'in Enes'den daha yaşlı olmasındandır.

anlatmıştır. Sabit de «Karışmazdan evvel şöyle açılın, düşmanı görelim de nihâyet çarpışalım,» dedi ve devamla: «Biz Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimizle birlikte harbederken öyle bozgunluk yaparak harb etmezdik, harb safı yerinden oynamazdı, akrânınız size kaçmayı ne fena âdet edindirmiş! diyerek bozguncuları payladı.

Sabit -radiyallahu anh-'in şecâat ve hamâseti ve kefene bürünerek nasıl şehâdete hazırlandığı hadiste yazıldığı gibi şehid olduktan sonra da ulvî ve ruhânî hayatına dair bir menkıbesini **Taberî** şöyle rivâyet etmiştir:

Sabit -radiyallahu anh- şehid düştüğünde üzerinde kıymetli bir zırh varmış, bu zırh çalınmış.

Birisi rüyasında Sabit bin Kays -radiyallahu anh-'i görür. Bu aziz şehid:

– Zırhım, filân yerdeki ocakda bir çömlek vardır, o çömlek içinde saklıdır; onu oradan aldır der ve zırhın bedelinden sarf ve isti'mâli hususunda birtakım vasiyyetlerde bulunur. Rû'yânın sahibi arkadaşlarıyla beraber gidip zırhlı ararlar, orada bulurlar ve şehidin vasiyyetini yerine getirirler.

Tirmizî der ki, Sabit rüya sahibine sakın bunun rüya olduğunu söyleme ve Ebû Bekr'e şunu bildir ki, üzerimde filân kimsenin şu kadar kuruş alacağı vardır, kölelerimden filan ve filan âzaddır, demiş. Ebû Bekir -radiyallahu anh- şehidin bu vasiyyetini yerine getirmiştir.

İşte öldükten sonra vasiyyeti yerine getirilen Sabit'den başka hiç bir kimse bilinmiyor.

Vâkidî de şunu ilâve etmiştir: Rüya gören, Ebû Huzeyfe'nin kölesi Salim'dir. Bu düşünüyü Yemame harbinden

dönüp Medine'ye giderken yolda görmüştür. Âzâd edilmesini vasiyyet ettiği kölelerinin adı Sa'd ve Sâlim'dir. İşte Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«– *Yâ Sabit, sen ehl-i cennetsin, hayırla yaşar, hayırla ölürsün*» tebşîr-i Nebevîsi şehâdeti ile tecellî etmiştir.¹⁸³

HZ. HALİD BİN VELİD

— radiyallahu anh

Halid

alid bin Velid -radiyallahu anh- Hicretin sekizinci senesi Mekke'den Amr ibni-As ve Kâbe-i Muazzama'nın perdedârı bulunan Osman bin Ebî Talha ile birlikte Medine-i Münevvere'ye gelip şeref-i İslâm ile müşerref olmuşlardır.

Hazret-i Fâhru'l-Mürselîn -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e göründüklerinde ashab-ı güzîn'e hitaben: «*Mekke size kendi güzidelerini atdı*» buyurmuştur.

Müslümanlarla Rumlar arasında vuku bulan muharebelerin başlangıcı olan «Mûte»¹⁸⁴ harbindeki yüz bin kişilik düşman ordusuna karşı üç bin kişilik bir kuvvet hazırlanmıştı. Tarihde ber-tafsil beyan olunduğu üzere, evvelâ Zeyd bin Hârise sonra Ca'fer bin Ebî Tâlib ve sonra da Abdullah ibn-i Revaha -radiyallahu anhüm- şecâatla ve harikalarla harbetdikten sonra şehid olmuşlardı. Sonra Livâ-i Şerif'i Halid bin Velid -radiyallahu anh- alıp asakir-i İslâm'ı pek

184 Şam diyarında Kuds'e iki konak mesafede Belka'ya tabir mahaldir.

mâhîrâne muntazam bir şekilde ta'biye ve tertib ederek seher vakti bağıteten pek şiddetli hücum ile düşman ordusu bozulmuşdu.

Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- demiştir ki, «Mu'te günü elimde dokuz kılınc parçalandı. Yalnız ağzı enli Yemâni bir kılınc vardı, elimde o mukavemet etti.

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri Mu'te Harbi safahatını gözü önünde gibi görüyor ve şöyle buyuruyordu:

«— İşte sancağı Zeyd aldı, şehid oldu, şimdi sancağı Cafer bin Ebî Talib aldı, o da şehid oldu, bu defa bayrağı Abdullah ibn-i Revaha aldı, o da şehid oldu.»

Üçü için de «cennete girdi» buyurmuştur.

Bu haberi verirken mübârek iki gözü yaş döküyordu. En sonra:

«Sancağı Allah'ın kılınclarından bir kılınc aldı, nihâyet Allah mücâhidlere fetih müyesser kıldı» buyurdu.

Bu Seyf-i İlâhiden murad-i Nebevî, Hâlid bin Velid idi.

Hâlid bin Velid -radiyallahu anh- Feth-i Mekke'de Humeyn gazvesinde Tâif muhasarasında Vak'a-i Yemame'de bulunmuştur.

Bilahare Irak'ın ve Suriye havalisinin fethinde Şam, Busra, Humus, Yermuk, harbinde pek mühim hizmeti bulunmuş, muvaffakiyyet ve zaferler de kazanmıştır. Ebû Bekir Sıddîk -radiyallahu anh-

«— Kadınlar Hâlid gibi bir er doğurmakdan acizdir» buyurmuştur.

Busra'nın fethinde **Tarih**'de tafsîlen beyân olduğu üzere şafak atmış ve güneşin ziyası asakir-i İslâmiyyenin nâsiye-i bahadırânelerine aksetmiş, iki taraf dehşetli bir halde ölüme hazırlanmış idiler. Asakir-i İslâmiyye Hâlid bin Velid -radiyallahu anh-'in imametîyle sabah namazını kılmışlardı. Seyfullah atına binerek askerlere hitaben:

«Askerler! Rumların hayatı sevdiği kadar ölüme mahabbet ettiğinizi bilirim. İşte bir elimde Seyf-i Meslûl-ü Şeriat, pîşgâhımda Livâ-yı Muhammedî duruyor. Sizi İ'lâ-yı Kelimetullah'a dâvet ediyorum. Bugün mücâhidlerin ruhânî sesleri düşmanların kulaklarını dehşetle dolduracaktır. Daha henüz yaraları kapanmamış vücudumun ra'şeleri kalbimin mukaddes darabâtı bu ma'rekeye atılmaktan beni asla men'edemez. Haydi sizi göreyim din arslanları, Peygamberimiz'in Sıdk-ı Nübüvvetini, Dinimizin ulviyyetini fedâkarâne bir surette âlem-i beşeriyyete gösterelim. Ölümünden korkmanın hayata hiç faidesi yoktur. Maksudımız cennetin bahçeleri ve dünyanın âlî kâşâneleri değil ancak Rızâullahdır. Yürüyünüz, varsın bu sahralar İsm-i Celâl ile inlesin!!!»

Yine askerlere hitaben:

«Bugün âlem-i İslâmiyyet sizlerin kılınçlarınıza bakıyor. Eminim ki, Resûlullah'ı gören gözler ölümünden korkmaz.

Celâdet-i Nebeviyyeyi düşününüz, işte ben önce canımı fedaya gidiyorum, bir muvahhid tasavvur etmem ki arkamdan gelmesin!!»

Hazret-i Seyfullah'ın gönüllere tesir eden bu müessir nutku kulûb-i müslimîni o derece kuvvetlendirdi ki, yüreklerinin en hafî köşelerinden nebean eden bârân-ı şecâat ve katarât-ı îmandan âlâm-ı harbi ve ekdâr-ı bî-nihâye-i hayatı unuttular. Hazret-i Hâlid'in saf semaya benzeyen vech-i munîrinde envâr-ı şecâat ve hamâset parlamaktaydı. Guzât-ı Kiram bir lâhûtî girye ile hücumla hazırlandılar.

Seyfullah'ın ateşe atılır derecede din uğrunda canını tehlikeye saldığını gören Guzât-ı Kiramın her birisi birer şerâre-i şehâmet kesilerek düşman üzerine şiddetle hücum etdiler.

Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- Hâlid bin Velid -radiyallahu anh-i seraskerlikden azl ile yerine Aşere-i Mübeşşere'den Ebû Ubeyde -radiyallahu anh-i tayin etmesi üzerine huzardan birisi kıyam ile dedi ki:

– Yâ Emire'l-Mü'minin, âlem-i İslâm'a bu kadar hizmeti sebk eden Hâlid'i niçin azlediyorsun? Hazret-i Ömer dedi ki:

– Ben kendisini seraskerlikden azleyledimse hizmetden, bahadırılıktan değil! Hâlid'in son derece ibraz eylediği hıdemât-ı hasenesi bence müsellemdir, buyurdular.

Müteâkıben bilcümle memurlara bir tamim göndererek Hazret-i Hâlid'i ancak halkın ona pek müfrit teveccüh göstermesinden ve onu her şeyin faili addetmesinden dolayı yalnız başına bir insanın hiçbir şey yapmaya muktedir olamayacağını göstermek için azlettiğini bildirmiştir.

Hazret-i Hâlid'in bu kadar yararlıkları, fedakârlıkları olduğu halde azledilmesi askerlerde dedi-koduyu mûcib olduğundan Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- askerlere hitaben:

«— Ey Guzat-ı Kiram, bizim maksadımız İ'lâ-yı Kelimetullah'dır. Emiru'l-Ceyş olmak değildir. Benim bu kadar muharebelerde can atıp muharebe etmecliğim emir-i asker olmak için değil ancak Rızaullah içindir. Düşmanın istifade edeceği ihtilâfatda bulunmamanızı tavsiye eder ve bundan böyle sıradan bir nefer gibi din-i âlî uğrunda feda-yı can etmeği deruhde ederim.»

Hazret-i Seyfullah'ın bu sözleri askeri teskin eyledi.

Halid bin Velid -radiyallahu anh- maraz-ı mevtlerinde; «Şimdiye kadar yüz kadar muharebede bulundum, bedenimde ok, kılınc, mızrak yarasından hâlî bir karış yer kalmamış olduğu halde şimdi de İ'lâ-yı Kelimetullah uğrunda fedâ-yı can ediyorum. Ancak rahat döşeğimde öldüğüm teessüf ederim, korkakların gözleri uyumasın!» buyurmuş ve teslim-i ruh etmiştir. Hicret'in yirmi birinci senesinde Humus'da irtihal etmiştir.¹⁸⁵

185 Üsdü'l-Gabe 2/109-112 Daha fazla bilgi için bkz. Ramazanoğlu Mahmud Sâmî, Halid bin Velid, İstanbul 1980 Erkam Yayınları.

HZ. DIRAR İBN-İ EZVER

-radiyallahu anh

Pek cesûr ve meşhûr fırka kumandanlarından Dırar bin Ezver -radiyallahu anh- Şam civarında tevâlî eden muhârebeler esnasında yüz bin kişilik düşman ordusunun vazîyyetini keşf için marîyyetinde yüz kişilik bir keşif kolu ile keşif esnasında düşman kuvvetine tesadüfle esir edilmişse de bilmukabele şiddetle hücûm ile Dırar esaretten kurtarılmıştı.

İkinci defa olarak esir edilmiş ve pek acı, tehlikeli bir hayat geçirdikten sonra bi-inâyetillâhî Teâlâ kurtulmuştur. Şöyle ki:

Antakya'da bulunan İmparator Hirakl tevâlî eden pek acı hizmetlerin tesiriyle mükedder bir haldeydi. O sırada birisi elinde bir mektûb getirip Hirakl'e verdi. Cebile bin Eyhem'den¹⁸⁶ gelen bu mektûpta şunlar yazılıydı:

186 Zaman-ı Seadet-i Nebvî'de Belka valisi bulunan Cebile bin Eyhem'e bir kıt'a-nâme-i Hümayun yazılıp dîn-i İslâm'a dâvet buyurulmuştu. Cebile de itaat gösterdi. Ve hatta -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e bir kıt'a cevabname göndermişti. Hazret-i Ömer -radiyallahu anh- hilâfeti zamanında Cebile Mekke'de ta-

«Bir fırka ile Yermûk taraflarından Antakya'ya geliyorduk. Yolda Müslümanların en cesur kumandanlarından Dirar bin Ezver'e tesadûf eyledik. Maiyyetinde ikiyüz kişi bulunuyordu. Vuku bulan müsademedede Müslümanlardan yüzü katl ve yüz danesi de Dirar ile berâber esir edilerek huzuruza gönderilmiştir, icrası re'y-i hükümdârîlerine âiddir.»

Hirakl bu mektubu okur okumaz vechinde meserret alâimi göründü: «İşte şimdi biraz tesellî bulabildim, bunca acıların intikamını çıkaracağım. Bunları katletdirip cesedlerini nazargâhı umûmîde teşhir edeceğim. Tâ ki, herkes ibret alsın. Vardan'ı ve Batros'u öldüren Dirar tutuldu ha!.. Aaah, intikam, intikam!...» diye haykırdı.

Hâzırûna hitaben: Çabuk onu buraya getiriniz, dedi. Hirakl'in emri üzerine Dirar'ı ve rufekasını önüne getirdiler. Hirakl Dirar'a:

– Arabların fırka kumandanı Dirar sen misin? Dirar:

– Evet Peygamber yolunda sizinle harbeden Dirar benim! Hirakl:

– Şimdi öyle sert sözleri bırak! Kendini askerlerinin yanında mı sanıyorsun? Dirar:

vaif esnasında nasılsa adamın birisi Cebele'nin eteğine basmıştı. Cebele o adama tokat atmış ve o adam da aynen mukabelede bulunmuştu. Cebele Hazret-i Ömer -radiyallahu anh-'e şikâyet etmişti. Hazret-i Ömer de şöyle cevâb vermişti: «Ekdiğinizi biçmişsiniz» Cebele ise bu cevaba hayret etmiş, kendi mevkiinin icabı kendisine böyle bir muamelede bulunan adamın idam cezasıyla cezalandırılması lazım geldiğini söylemiş. Hazret-i Ömer de «Cahiliyyet zamanında vazıyyet dediğiniz gibi idi. Fakat İslâmiyyet insanlar arasında bu gibi farkları izale etti. Cebele de «Müslümanlık haseb ve neseb farklarını nazar-ı itibara almayan bir din ise ben de bu dinden vazgeçerim» dedi. Hazret-i Ömer de: «Dinini terk edersen boynunu vururum» demişti. Cebele bir gün mühlet almış ve gece firar etmişti.

– Her nerede olsam din düşmanlarına göğsümü gere gere cevap vermekten çekinmem. Sen beni korkar mı zannediyorsun? Hirakl:

– Çabuk söyle kime güveniyorsun? Burasının askerlerinin merkezi olduğunu unutuyor musun? Dırar:

– Şeriat-i İslâmiyye ve envar-ı Muhammediyye zulmet-i cehl ile bir zulmetgâha mübdel olmuş olan dağlara, sahralara, şehirlere pertev-i iclâlini yaymış, âfitâb-ı adâlet her tarafı kaplamağa başlamıştır. Hâlâ sen kendine tesellî vermek istiyorsun! Hirakl:

– Bilmiş ol ki, şu anda vücûdunun her parçasını koparmak benim için bir içim su kadar ehemmiyetli olamaz. Dırar:

– Huzûr-ı Muhammedî'de bulunan bir Müslüman yetmiş dane Hirakl olsa hiçe saydığı gibi onun birtakım tehdidatını da nazar-ı ehemmiyete almaz. Senin son mücazatın öldürmek değil mi? Gideceğim yer Huzûr-ı Resûlullah'dır. Din-i Celil uğrunda terk-i hayat etmek bize her şeyden lezzetlidir. Hirakl:

– Siz bir takım aç ve bî-ilâç Arablar, âlî kâşânelerde oturmak ve ibraz-ı satvet etmek nenize yakışır? Dırar:

– Zu'm-ı fâsidince aç zannetdiğiniz Arablar bugün din-i celil ve Peygamber-i Zîşan sayesinde her türlü nimete nail oldular. Satvetleri İslâmiyyetdir. Bir sayha-i mücahidaneleri dağları sarsar, ovaları dereleri inletir ve savâik-ı besâletleri düşmanları yakar, velvele-i merdâneleri seni tiril tiril titretir. İşte bak karşında nasıl bî-perva söylüyorum, hiç havf ediyor muyum? Hirakl:

– Bize galebe edeceğinize neden emin oluyorsunuz? Allah bizi size mi teslim etti? Dırar:

– Senin kötü huylarınla hakikatı bırakıp da âlâyîş-i dünyaya rağbet eylediğin bizi cesaretlendirdi.

Dırar -radıyallahu anh- Hazretlerinin verdiği cevaplardan Hirakl'in ümerası gazablanarak herbirisi ellerini kılıncıların kabzalarına doğru götürdüler. Ve bir ağızdan Hirakl'e:

– Bu Arabı ne için böyle söyletiyorsunuz? Hayatının lüzumu var mı? Hirakl:

– İcabına bakınız.

İmparatorun verdiği emir üzerine cümlesi sell-i seyf ederek Dırar'a vurmağa başladılar. Otuz-kırk kılıncın birden inmesi vücud-u âlîlerini ağır suretde ceriha-dâr eylediğinden o müzeyyen yerler hûnâbe-i Dırar ile mülemma' oldu. Hazret-i Dırar oraya düşüverdi. Hirakl:

«– Sağ bırakmayınız!» diyordu. Bu hal-i dehşetnâki müşâhede eden General Mîka, müşârun ileyhın mecrûh düşdüğünü görmesiyle derunu ateş gibi yanmağa başladı. Din karındaşının ve bâ-husus böyle gââyûr ve cesûr kahraman kumandanın helâk olmasına razı olamıyordu. Ne çare ki, tesâhub edecek olsa kendini telef edecekleri gibi bir semere de hasıl olamayacaktı. Son bir tedbir olmak üzere bir ye's-i nevmîdî ile Hirakl'e dedi ki:

– Ey Melik, bunu burada telef etmekden ne faide hasıl olur? Hirakl:

– Ne yapalım! Mîka:

– Bana bırakınız, tedâvi edeyim, iyi olduktan sonra herkese ibret olmak üzere memerr-i nâs bir mahalde enzar-ı âmmeye karşı salbederiz. Hîrakl:

– Öyle ise buradan kaldır. Evine götür, tedavi edildikten sonra salbederiz.

General Mîka; bu musâadededen pek memnûn ve mesrûr olarak derhal Dırar'ı omuzlayarak hanesine götürdü. Hazret-i Dırar, kılıncıların tesiriyle bi-hûş bir hale gelmişti. Bir aralık gözünü açıp General Mîka'yı karşısında görünce hazin bir ses ile dedi ki:

– Eğer sen Müslüman isen hakkımda lâzım gelen muaveneti dirîğ etme, hıristiyan isen lâzime-i insaniyyeti ifâ et. Mîka kemal-i samimiyyetle:

– Karşındaki dîn-i İslâm'ı kabûl eden General Mîka'dır. Senin hayatını muhafaza için ölüm denilen o düşman-ı hayatı ihtiyar eyliyorum. Korkma yâ Dırar; Muhammed -aleyhisselam-'ın nûr-ı Nübüvveti aşkına sana her türlü muavenette bulunurum. Hem de askerinle beraber firar ederiz.

Dırar, Mîka'nın bu hayat-bahş sözlerinden son derece memnûn oldu. Bir kaç gün tedavi olunduktan sonra kesb-i âfiyet etmeğe başladı. Müşârun ileyh bir gün General Mîka'ya dedi ki:

«– Hatırıma hemşiremin hayal-i müşfikânesi geliyor. Bir mektûb yazmış olsam gönderebilir misiniz? Mîka:

– O benim vazifemdir, sen hemen yaz. Hazret-i Dırar gözlerinden birçok yaşlar dökerek kızkardeşine hitaben şu hazin mektubu yazdı:

«Canımdan aziz hemşireciğim,

Nöbet nöbet beni dîl-hûn eden âhların tesiri kılıncı yaralarını unutturdu. Hurşîd-i İslâmiyyet pertev-i iclâlini

kalbimin her köşesine serptikçe her zaman Dîdâr-ı Resûlullah'ı yad ediyorum. Gözlerimi kapıyorum. Pîş-i nazarıma bir âlâyîş-i ma'nevî ile beyaz kefenlere bürünmüş şühedânın timsâl-i mukaddesleri geliyor. Bir sayha-i manevî bana hitaben: «Korkma yâ Dırar! Fî-sebîlillah mecrûh düşdün, bütün şühedâ ve gaziler ve âlem-i mükevvenat seni tebrik ediyor, diyor. Seni yâd eder, eder de ağlarım, bâri sen de göz yaşlarımı yâd et, Allah aşkına yâd et!..»

Kardeşin Dırar Bin Ezver

General Mîka bu mektubu alıp birisiyle Ebû Ubeyde Hazretlerine gönderdi, Ebû Ubeyde -radiyallahu anh- Dırar'ın hemşiresi Havle Hatun'u celb ederek bütün Ümera-yı İslâmiyyenin muvâcehesinde mezkûr mektubu okudukda hepsi hüngür hüngür ağlamağa başladılar.

Dırar Hazretleri yirmi gün zarfında kesb-i afiyet eyledi. Hirakl, Mîka'yı çağırıp:

– Haydi Dırar ile berâber esirleri kiliseye götür, âyınimizi görürler de belki dinlerini terkederler, dedi. Hirakl'ın emri üzerine Dırar ile beraber esirler kiliseye götürüldü. Kilisede Rumlar haçlara taptıkça Hazret-i Dırar, maıyyeti ile berâber tekbir, tehlîl ediyorlardı. Hirakl bu halde gazablanarak maıyyetine hitaben:

– Bunları kiliseden çıkardıktan sonra Mesih yoluna kurban edeceksiniz.

Mîka:

«– İmparator'un emrini icrâda kusûr etmem; fakat bu işde acele lâzım değildir. Çünkü Arablar galebe ile Antakya'yı zabtedecek olurlarsa bizden bir dane kalıncaya kadar telef ederler.» Hirakl:

– Öyle ise tevkif et.

Bu sırada Ebû Ubeyde Hazretlerinin ordusuyla Hazret-i Halid'in fırkası Antakya kurbünde demir köprü'nün etrafına toplandılar. Köprüdeki Rumlar korkularından bilâ-harb mevkilerini Müslümanlara teslim etdiler. Bu suretle Antakya muhasara altına alındı. Hirakl'in bu sırada Meşgul bulunduğu bir zamanda General Mîka, Dırar bin Ezver ile rufekasını İslâm tarafına kaçırdı.

Mîka'nın Müslümanlara gösterdiği muaveneti tecessüs eden Filintanos, Mîka'ya dedi ki:

«– Sen ehl-i İslâm'a çok muavenet ediyorsun. Dırar'ı da kaçırdın, sebebi nedir?» Mîka:

–El-Hak, İslâmiyeti kabul etdim, niçin saklayayım? Filintanos:

– Din-i İslâm'a dair bana malûmat verebilir misin?

Mîka:

– Evet verebilirim, dinle arkadaş, sana söyleyeyim, adalet, insaniyyet, merhamet gibi evsâf-ı memdûhayı ancak İslâmiyyette bulabilirsin. Din-i İslâm'da hukukça büyük küçük ve fakir-zengin hep müsavidir, İslâmiyyetde hiçbir kimsenin sözü Kur'an-ı Azîmü's-Şân'a muhalif mesmû olmaz.

General Mîka'nın bu sözleri Filintanos'a tesir eylediğinde derhal iman etti. Hattâ birkaç gün sonra ehl-i İslâm tarafına savuşup Hazret-i Ebû Ubeyde -radiyallahu anh-'e bey'at eyledi.

Şam civarındaki muharebelerde Hirakl'in kızkardeşi oğlu Karlos, Hazret-i Halid -radiyallahu anh- ile mübareze-sinde, Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- tarafından kılincin

tersiyle dayak yedikten sonra evvelce esir edilip sonra tefevvühat-ı lisaniyyede bulunduğundan Dırar -radiyallahu anh-'ın kılinciyla boynu vuruldu.

General Batros da muharebelerde Dırar'ın kılinciyla katli olundu.

General Vardan'ın oğlu Hamran ile Bevamin kumandanını da Dırar katletledi.

Dırar bin Ezver -radiyallahu anh- Ecnadin vakasında katlettiği Batros'un zırhını giyerek ortaya çıktı. Bir çok mübarezelerden sonra yirmi kadar düşman bahadırlarını öldürdü. Sonra yüzündeki nikabı çıkararak Rumlara dedi ki:

– Ey Ehl-i Salib!.. Evvelce esir tutduğunuz Dırar bin Ezver benim, Hamran'ı, Bevamin'i, Batros'u öldüren benim, dedi. General Vardan:

– Ciğer-pârem Hamran'ı öldüren bu Arap mıdır?

– Evet dediler. Vardan silahlanıp kılınç kuşanırken Trablus-şam sevhili hakimi İstafan karşı geldi. Vardan'a:

– Sen bırak da şu Arapla ben dövüşeyim, Hamran'ın intikamını alayım dedi. Vardan meserretle:

– Eğer bu Arabı telef edebilirsen sana kızımı vereyim, dedi.

– Ha İstafan şu Arabı bir kılınçla yere seresin!... diyorlardı.

Hazret-i Hâlid -radiyallahu anh- de:

«– Yâ Dırar, bugün senin için nusrat-ı ilâhiyye hazırdır!» dedi.

Her iki taraf hayli çarpışdılar. İstafan'ın yüreğine ölüm korkusu girmiş olmalı ki, bir aralık firar etmek niyyetinde bulunduyorsa da Rumların yaygaralarından utanıyordu. Nihayet Dirar bin Ezver -radiyallahu anh- İstafan'ı şaşırtıp yere çarpdı. Teslim olmadığından derhal katleyledi.

İşte o zaman iki ordu hunrîzâne sûretde birbirleriyle karıştılar. Bu muharebe ikinci sonuna kadar devam etdi ise de akşam vakti tatil edildi.

Tarih'de harb safahâtı mufasssala beyan olunduğu üzere Hübeyre isminde bir rahibin tedbiriyle Hazret-i Hâlid'i yirmi-otuz kadar süvari ile pusuya düşürüp Hud'a ile gûyâ Vardan Müslüman olacak diye Hazret-i Hâlid'le mükâleme ederken Hâlid -radiyallahu anh-'i katletmek tedbirinde bulundular ise de rahib Hübeyra ağlayarak nedamet edip Kelime-i şehâdeti getirdikten sonra hud'ayı haber vermesi üzerine ona göre tertibat alınıp Vardan'ın pusu için gönderdiği süvarilerin cümlesi idam edildiler. Vardan'ın da haberi olmadı. Vardan Hazret-i Hâlid ile kırk hatve mesafeden mükâlemeye başladılar:

Vardan:

«— Ya Hâlid, siz aç adamlarsınız, imparatorla harb etmek haddiniz mi? Bir miktar erzak ve hurma verelim de şuradan defolup gidiniz. Dünyanın cennet misali memleketlerinde saltañat sürmek nerenize layıktır. Elimizdeki emval-i gannâimi almak istiyorsunuz. Haydi defolunuz, yoksa bir dane kalıncaya kadar kılınçtan geçiririm!... Hazret-i Seyfullah son derece hiddetle

«— Be hey Kelbû'r-Rum!... Biz sizin gibi akçeye secde eden, kadınlara boyun eğen alçaklardan değiliz, biz

nusrat-ı ilâhiyye ile mevûdüz. Eğer şu fezadaki bulutlara da karışmış olsanız Kudret-i Hâlik sizi yerlere atar da yine keseriz, buyurdular.»

Vardan, uzakdan gelen süvarileri kendi askeri zannıyla kılınca davranarak Cenâb-ı Halid'e doğru yürüdü. Süvarilerin içinde bulunan evvelce Hirakl'in generali iken hidâyet-i ilâhî erişib Müslüman olan Rumas yüksek ses ile:

– Dur Vardan! Acele etme bu defa nasib senindir, diye bağırınca. Vardan hayretle geri çekildi. O sırada Dırar bir Ezver -radiyallahu anh- elinde yalın kılıncı olduğu halde görüldü. Kısa mükâmeleden sonra Dırar bir kılıncı atarak Vardan'ı hâk-ı helâke serdi.

Ordunun ruhu mesabesinde olan Vardan'ın öldürülmesi Rumları ye'se dûcâr etdi. Artık mukavemet edemeyeceklerini bildiklerinden cümlesi Şam'a firar etdiler.

Bu ma'rekede üç bin Müslümanın şehâdetiyle bi iznillahi Teâlâ muzafferiyet ihraz olundu. İmparator'un muazzam ordusu târ u mâr olup bir kısmı Kayseri'ye, Antakya'ya ve bir kısmı da Şam'a kaçmışdı.

Bu büyük zaferin müjdesi Hazret-i Ebû Bekir -radiyallahu anh-'in oğlu Abdurrahman tarafından babasına götürülmüş, Hazret-i Ebû Bekir de secde-i şükranı kapamış, bütün Müslümanlar mes'ûd u şâdân olmuşdu.

Dırar bin Ezver -radiyallahu anh- ordu-yu İslâm'ın en cesur fırka kumandanlarından olup her zaman hayatını tehlikeye atmakdan hiç çekinmediği gibi Yermuk Harbinin en tehlikeli zamanlarında İkrime ile berâber din uğruna feda-yı can etmek üzere ahd ü mîsak eden

dört    bahadırın sergerdelerinden olup    nceye kadar düşman üzerine saldıracak harb etmiş ve rütbe-i   h  dete mazhar olmuşdur.

Dırar bin Ezver -radiyallahu anh-ın, harbin kızgın zamanlarında bazan aşka gelerek zırhı ve gömleğini çıkarıp   plak olarak düşman üzerine arslanlar gibi hücum ile saldırdı   da rivayet edilmektedir. -radiyallahu anh-

H_Z. AMMAR BİN YÂSİR

radiyallahu anh

Ammar bin Yâsir -radiyallahu anh- aslen Yemenli ve Ansî'dir. Babası Yâsir, Mekke'ye gelip yerleşmiştir. Ammar'ın nesebinin Kahtan'a kadar vardığı zabt ve tesbit edilmiştir.¹⁸⁷

Ammar bin Yâsir -radiyallahu anh- Müslüman olduğunda Müslümanların sayısı otuza balığ olmuştur. Bedir'den itibaren bütün harblerde hazır bulunmuştur. İlk defa Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etmiştir. Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz kendisini Hazret-i Huzeyfe ile kardeş eylemiştir.

Ebû Huzeyfe -radiyallahu anh- Ammar'ın babası Yâsir'e Sümeyye ismindeki câriyesini tezvîc etmiştir. Ammar -radiyallahu anh- de bu cariye oldu. Sonra Sümeyye kölelikten azad edilmişdi; fakat Ammar köle olmadığı halde Sümeyye'den doğduğu için ona köle muamelesi yapılmaktaydı.

Mekke'de Ammar'ın vâlidesinin ve babasının kavmi, kimsesi olmadığından zâlimâne işkencelere maruz kalıyordu.

Ammar'ın vâlidesi Sümeyye, Ebû Cehil tarafından bir mızrak darbesiyle şehid edilmişdi ve «Müslümanların ilk şehide»si olmuştu.¹⁸⁸ Ammâr'ın babası Yasir de, müşriklerin işkence ve azabı altında şehid olmuştur. Ammar'ı da «Müslüman oldu» diye Kureyş'in zalim müşrikleri öğlenin sıcağında kızgın kumlara yatırarak bayılıncaya kadar döverlerdi. Suheyb, Bilâl -radiyallahu anhûma-, Fûheyre oğlu Amr ve Fûkeyhe de zâlimâne işkencelere maruz kalırlardı.

Cenâb-ı Hak Azze ve Celle Hazretleri Sure-i Nahl'-de bu zuafâ-yı mü'minîne azab eden Kureyş zalimlerinin katı kalbli, Hakk'ı görmekten, hak söz işitmekten gafil olduklarını ve âhîrette husrana marûz kalacaklarını bildirmiş ve bu zaif mü'minler hakkında:

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ
جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

«Habibim! Elbette ki Rabbin Mekke'de işkenceye uğradıktan sonra Medine'ye hicret eden sonra düşmanla mücâhede ve her nevi şedâide sabır ve tahammül eden bu kimselere dünyada nusrat ve galebe ile himaye ve âhirette afv u mağfiretle rahmet-i îlâhiyyesine nâil edecektir!»¹⁸⁹ buyurmuştur.¹⁹⁰

Bu âyet-i celîle gerçi ashab-ı kiram hakkında nâzil olmuş ise de din uğrunda hicret ve mücâhede ve sabr u sebât ile muttasıf olan mücâhid mü'minler hakkında da bu ahkâmın

188 Üsdü'l-Gabe 4/130 vd.

189 Nahl Sûresi / 110

190 Tecrid-i Sarîh 6/524 vd.

cârî, mağfîret ve rahmet-i ilâhiyyeye mazhar olacaklarının şübhesiz olduğunu belirtmektedir.

Bir kerre de Kureyş müşrikleri Ammâr -radiyallahu anh-'i ateşle dağlayarak ta'zib etmişlerdi. Res'ül-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Hazretleri de oradan geçiyordu. Ammâr'ın başını mübârek eliyle okşayıp:

«— Yâ Rabb! Bu ateşi İbrahim'e berd ü selâm buyurduğun gibi Ammar'a da berd ü selâm eyle!» diye duâ buyurdu. Nahl suresinde:

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْ بَعْدِ اِيْمَانِهٖ اِلَّا مِنْ اُكْرِهٖ وَقُلْبُهٗ
مُطْمَئِنٌّ بِالْاِيْمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا
فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ

«Eğer bir kimse, iman etdikten sonra küfrederse gazab-ı ilâhî ve azâba müstehak olur. İllâ kalbinde imanı mutmeîn olduğu halde küfür üzerine ikrah ve ısrar olunursa o kimse azabdan mağfûr olur, ve lâkin kalbi küfr ile dolu olan için dünyada gazab-ı ilâhî ve âhiretde azab-ı azıym vardır.»¹⁹¹

Bu âyet-i celîle Ammar -radiyallahu anh- hakkında nâzil olmuştur.

Bir kerre müşrikler Ammar'a yaptıkları işkencede son derece taşkınlık göstererek putlarını hayır ile yâd etmedikçe bırakmayacaklarını söylemeleri üzerine küffârın

ellerinden halâs olup ölümden kurtulmak için bizzarûre istediklerini söylemişti. Ellерinden kurtulduktan sonra doğru huzûr-ı Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e geçip vukû-ı hali ağlayarak söyledi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

«— İstedikleri sözü söylediğinde kalbini nasıl buldun?» diye sordu. Çelik gibi imanlı, metin ve sağlam kalbli olan Ammar -radiyallahu anh-, kalbinin kavî imanla Cenâb-ı Allah'a bağlı olduğunu söyledi. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

— Ammar'ı başından ayağına kadar îmân ihâta eyledi. Ve imanı kemiklerine işledi. Binaenaleyh Ammar, kâfir olmaz buyurdu. Ve huzûr-ı Resûlullah'da ağlamakta olan Ammar'ın gözlerinin yaşını Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz mübârek elleriyle sildi. Kalbi iman ile sabit olunca lisanıyla zarurete binaen söylemenin imanına zararı olmadığını Ammar'a haber verdi. İşte bu âyet-i celîlenin Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i tasdik için nâzil olduğu rivâyet edilmiştir.¹⁹²

Tefsir-i Hâzin'de beyân olunduğu üzere katl-i nefis ve ta'tıyl-i uzuv gibi tehdid vukûunda kelime-i küfrü söylemekte kalbini muhafaza etmek şartıyla ruhsat-ı şer'iyye vardır, ma'zûr ve mağfûrdur. Eğer söylemez de sabr ederse azimetle amel eylediğinden me'cûr olur.

Ebû Saîd-i'l-Hudrî -radiyallahu anh- rivâyet ediyor:

Bir gün Mescid-i Şerif bina ediliyorken başta bizzat Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- cümlemiz ellerimizle

çalışmakta iken Ashab-ı Kiram birer birer kerpiç taşıyorduk. Ammar ise kerpiçleri ikişer ikişer taşıyordu. Nebiyy-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ammar'ı öyle görünce üzerindeki toprağı silkerek:

– *Vah Ammar, vah Ammar! Seni fie-i bâğ'ıye katledecek ve en son rızkın sulu sût olacak!* buyurmuştur.

Ammar -radiyallahu anh- de Sıffın harbinde şehid edildi. Katlolunacağı son deminde:

– Bana son rızkımı getiriniz, diyordu. Bir kadeh sulu sût verildi. Bir geniş kadeh ve kenarında kırmızı bir halka vardı. Onu içti ve;

– Bugün ben ahabbıma; Resûlullah, -sallallahu aleyhi ve sellem- ve ashabına kavuşacağım, dedi ve şehid oldu. -radiyallahu anh-.

Hicretin 37. senesinde Sıffın harbinde bu sûretle şehid olunca Hazret-i Ali -radiyallahu anh- tarafından namazı kılınarak vasiyeti üzerine elbisesiyle defnedilmiştir. İrti-halinde doksan yedi yaşında idi.¹⁹³

Müşârun ileyh uzun boylu vücûdlu, şehlâ gözlü sevimli bir bünyeye mâlik idi. Kendisinden altmış iki hadîs-i şerîf rivâyet edilmiştir.¹⁹⁴

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz hakkında:

«*Cennet üç kişiye müştâkdir: Ali, Ammar ve Selman*» buyurmuştur. -radiyallahu Teâlâ anhüm ecmeiyin-

193 Tabakat, 3/264, Üsdü'l-Gabe 4/135

194 Tecrid-i Sarih terc. 6/ 530

Ammar -radiyallahu anh-'ı Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz pek severdi. hadîsi şerîfde:

«— Her Nebî'nin yedi nücebâ ve rufekâsı vardı. Bana Cenâb-ı Hak ondört necib i'tâ buyurdu. Ali, Hasan ve Hüseyin, Cafer, Ebû Bekir, Ömer, Mus'ab bin Umeyr, Bilâl, Selman, Ammâr, Abdullah ibn-i Mes'ud, Mikdad ve Huzeyfe bin Yeman'dır» buyurulmuştur.

Buhari'nin Ammar bin Yâsir -radiyallahu anh-'den rivâyet etdiği bir hadîs-i şerîf İslâmiyyette ümmehât-ı fazîletin üç rûknünü talim etmiştir:

ثَلَاثٌ مِّنْ جَمْعُهُنَّ فَقَدْ جَمَعَ الْإِيمَانَ الْإِنْصَافُ مِنْ
نَفْسِكَ وَيَذُلُ السَّلَامُ لِلْعَالَمِ وَالْإِنْفَاقُ مِنَ الْإِفْتَارِ

Şu üç haslet-i memdûhayı nefsinde cemedan imanı da cem etmiş, tamamıyla toplamıştır:

1) Nefsine karşı bir menfaat hakkında olsa da insafı elden bırakmamak,

2) Herkese bez-i selâm eylemek.

3) Fakr-ı hal ile berâber infak ve tasadduk eylemek.

Abdullah bin Amr bin Âs -radiyallahu anhüma-'nın rivâyetine göre Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e «İslâm'ın en hayırlısı hangisidir?» diye soruldu;

تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ

«— Aç kimseye it'âm-ı taâm etmek, tanıdığına ve tanımadığına selam vermektir» buyurdular. Bu hadîs-i sahîhde bir Müslümanda mekârim-i ahlâkın ne dereceye kadar matlûb ve gerekli olduğu, it'âm-ı taâm ile bildiği ve bilmediği mü'min kardeşlerine selâm vermenin İslâm ahlâkında ne derece yüksek mevkii olduğu bildirilmiştir.¹⁹⁵

Bu hadîs-i sahîh-i Nebvî'ye göre mü'minin mü'mine selâm vermesi sünnettir. Gerek tanıdığı olsun gerek tanımadığı olsun selâm vermek lâzımdır.

Tahâvî'nin, Taberî'nin Abdullah ibn-i Mes'ud'dan rivâyetine göre:

«Kişinin mescidden geçib de namaz kılmaması ve yalnız tanıdıklarına selâm verip de tanımadıklarına selâm vermemesi dünya hayatının son günlerinin alâmetlerinden olduğu» bildirilmiştir.

¹⁹⁵ a.e. göst. yer.

HZ. EBÛ ZERR-İ GİFÂRÎ

radiyallahu anh

Ebû Zerr-i Gıfârî -radiyallahu anh-'in ismi Cünde bin Cenâde'dir. İlk Müslüman olanlardandır.¹⁹⁶ İslâmı, dâvet vâkı olmadan kendi arzusuyla ve müstesna bir irâdenin eseri olarak kabûl etmiş bulunduğundan İbn-i Abbas gibi büyük bir sahabî onun İslâm'a girmesi menkîbesini tafsîlâtıyla rivâyet etmiş, İmam **Buhârî** de bu rivâyet için müstakil bir bab açmıştır.

Ebû Zerr -radiyallahu anh-'in Müslüman olması

İbn-i Abbas -radiyallahu anh-'den Ebû Hamza şöyle rivâyet etmiştir:

Bir kerre İbn-i Abbas bize:

«— Ebû Zerr'in nasıl Müslüman olduğunu size bildireyim mi?» diye sormuşdu. Biz de:

«— Evet bildir» demiştik. İbn-i Abbas şöyle anlatdı:

«Ebû Zerr dedi ki:

– Ben Gıfâr kabilesinden bir kimse idim. Günün birinde Mekke’de bir kimse çıkmış, peygamber olduğunu iddia ediyormuş, diye bize haber erişti. Ben de kardeşim Uneys’e:

– Haydi Mekke’ye, şu kimseye git görüş, ne söylerse dinle ve onun hakkında edindiğin haberle bana gel, dedim.

Nihayet kardeşim gitdi. Resûlullah’a kavuştu. Sonra dönüp geldi. Kardeşime:

– Ne haber var? dedim. O da:

– Bir kişi gördüm, o hayırla emrediyor, şerden nehyediyor, dedi. Kardeşime:

– Gönlüme şifa verir bir haber getirmedin, dedim. Ve kendim bir dağarcık bir de asâ aldım. Sonra Mekke’ye yöneldim. Mescid-i Haram’a geldim. Fakat ben Resûlullah’ı tanıımıyordum. O’nu başkasına sormak da zoruma gidiyordu. Zemzem suyu içiyordum ve Mescid’de bulunuyordum.

Bu sırada yanıma Ali bin Ebî Talib uğradı. Ve:

– Şu adam garipdir sanırım, dedi. Ben de:

– Evet garibim, dedim. Ali:

– Öyleyse bizim eve buyur, dedi.

Ali ile berâber gittim. Sabaha kadar o bana seyahatime dair bir şey sormadı, ben de ona haber vermedim. Sabahleyin kalktım. Resûlullah’ı sormak için kuşluk vakti Mescid’e gitdim. Fakat kimse bana O’na dair bir şey bildirmedi. Yine bana Ali uğradı ve:

– Senin için yerini öğrenmek zamanı gelmedi mi? diye sordu. Ben de:

– Hayır burada ikamet niyetinde değilim, dedim. Ali -radiyallahu anh-:

– Haydi bize gidelim, dedi, gittik. Evde Ali:

– Yâhu senin işinin hali ve şanı nedir, bu şehre niye geldin? diye sordu. Ben de:

– Mahrem tutacağına söz verirsen sana anlatırım, dedim. Ali:

– Emin ol öyle yaparım, dedi. Ben de şöyle anlattım:

– Duyduğumuza göre burada bir kişi çıkmış, Peygamberim dermiş. Onunla görüşmek üzere kardeşimi gönderdim, fakat kardeşim döndü geldi, getirdiği haber bana bir kanâat vermedi. Bunun üzerine kendim bu zâta varıp yüz yüze konuşmak ve görüşmek istedim, buraya geldim. Ali:

– Hiç şübhesiz sen âkılâne hareket ettin, hidâyete mazhar oldun, bu zât Allah'ın Resûlü ve hak peygamberdir. Sabahleyin ben yanına gideceğim, sen de ardımca gel, dedi. Sabah olunca Ali -radiyallahu anh-:

– İşte, Resûlullah'ın yanına gidiyorum. Arkam sıra gel. Benim girdiğim yere sen de gir. Şayed ben yolda sana zarar vereceğinden korktuğum birisini görürsem pabucumu düzeltir gibi bir duvara yönelir, dururum; sen durma git. Ben yürüyüp nereye gidersem sen de oraya gir, dedi.

Ali -radiyallahu anh- gitti, ben de onunla berâber gitdim. Nihayet Ali -radiyallahu anh- Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'in yanına girdi. Onunla berâber ben de girdim.

Hemen Resûlullah'a:

– Yâ Resûlallah! Bana İslâm'ı ta'lim buyur, dedim. O da telkin buyurdu. Ben bulunduğum yerde hemen Müslüman oldum. Bunun üzerine Resûlullah:

– Ey Ebâ Zerr, bu işi mahrem tut ve memleketine dön git, sonra sana bizim zuhûrumuz haberi ne zaman erişirse hemen gel, buyurdu. Ben de:

– Yâ Resûlallah, seni hak peygamber ba's eden Allah'a yemin ederim ki, hiç şüphesiz ben mübârek kelime-i şehâdeti en azılı müşriklerin ortasında muhakkak haykıracağım, dedim.

Kureyş Mescid'de toplu bir haldeyken Mescid'e geldim ve;

«– Ey Kureyş cemâati, bütün varlığımla bilir ve size de bildiririm ki, Allah'dan başka ibadet edecek hiçbir ma'bûd yoktur, ancak Allah vardır, yine samimiyyetle ilân ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Peygamberi'dir» dedim Kureyş müşrikleri de:

– Ha saldırın şu sâbiîye,¹⁹⁷ dediler de kaldılar. Öldürmek kasdıyla beni sıra dayacağına çektiler. Bu sırada Abbas hemen üzerime kapandı, sonra onlara döndü:

– Helâk olasınız, Gıfar'dan bir kişiyi öldürüyorsunuz. Gıfar ise sizin ticaret yeriniz yol uğrağınızdır, dedi. Kureyşliler çekildiler. Ertesi gün sabah vakti yine Mescid'e gittim. Dünkü gibi yine ilân etdim. Onlar da kalkıp:

¹⁹⁷ Sâbiî Luğatda bir şeyden diğer şeye intikal demektir. Bu cihetle Kureyş müşrikleri müslüman olan kimselere sâbiî derler idi.

– Şu sâbî'ye hücum edin, dediler. Ve dünkü gibi öldüresiye dövdüler. Yine Abbas imdadıma yetişip üzerime kapandı. Dünkü gün Kureyş'e söylediği gibi bugün de söyledi.

Râvi ibn-i Abbas, «Allah rahmet etsin, Ebû Zerr'in İslâm'a girmesi böyle oldu.» demiştir.

Zehebî «**Tezkiretü'l-Huffaz'da**, Ebû Zerr ilimde, zühd ü takvada, harb u cihâdda, doğru ve düzgün söz söylemekte, ihlâs ve samîmîlikde başlı başına bir şahsiyyet idi» diyor. Ve ilimde Abdullah ibn-i Mes'ud -radiyallahu anh-'e mûsâvî addediyor.

Yalnız idarî ve malî işlerde garip icthâdları vardı. Meselâ iki dirhem, iki dinara bir kişinin malik olmasını Kur'an'da zemmedilen «kenz» cümlesinden sayardı. Bu cihetle beytül-malden tahsis olunan dört yüz dinar hissesini aldığı gün hepsini fukaraya dağıtırdı. Hâcet zamanı için de muhafaza etmezdi. «Bana aziz dostum -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle vasiyyet etti» derdi: «Çıkınlanıp ağzı bağlanan altın ve gümüş birer ateş parçasıdır, o Allah rızası için muhtaçlara verilinceye kadar sahibini yakar.»

Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in irtihalinden sonra Şam'da ikamet etmişti. Fakat Muaviye'nin emareti zamanında onun saltanat sistemini andıran idaresini açıktan ve her vesile ile tenkid ederdi. Bu nevi bazı icthâdları halk üzerine tesirini göstermeğe başlayınca Muaviye, Ebû Zerr'in Medine'ye aldırılmasını Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'e ricâ etti. Vuku bulan dâvet üzerine Ebû Zerr -radiyallahu anh- Medine'ye geldi. Fakat Medine'de de tenkidine devam ediyordu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- kendisini iftâdan men etti.

Bir gün Ebû Zerr'den sorulan bir suale cevap verdiği sırada Emevîlerden bir genç başı ucuna dikilerek:

– Ey Ebû Zerr, Emiru'l-Mü'minîn seni iftâdan menetmedi mi? demesi üzerine Ebû Zerr:

«– Sen de üzerime gözcü müsün? Fakat hayatım yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, beni boğazlamak üzere -boyun köküne işâret ederek- bunun üstüne keskin kılıncı koysanız ben de siz kılını çekmezden önce Resûlullah'dan işitdiğim bir kelimeyi tenfiz edebileceğimi sansam, hiç çekinmez muhakkak tenfiz ederim» diye Kureyş gencine mukabele etmiştir.

Ebû Zerr-i Gıfari'nin haremine de Ümm-i Zerr künyesi verildiği gibi kendilerinin ve bilhassa çocuklarının cüsseleri son derece ufak yapılı cüce olmasından dolayı kendisine «Ebû Zerr» künyesi verilmiştir.¹⁹⁸

Hadis-i şerifte «*Zill-i semada ve sath-ı arzda Ebû Zerr'den daha doğru sözlü bir sâhib gelmedi.*» buyurulmuştur. Müşarun ileyhın sıdkı itiyâd etmiş olduğunu beyanda mübalağa ile Ebû Zerr tavsif buyurulmuştur.¹⁹⁹

Ebû Zerr- radiyallahu anh- beyne'n-nâs muhterem bir zat idi. Lâkin şiddet-i zühd ü takvası hasebiyle nâsı tehammül edemeyeceği şedâid-i umûra sevk eder idi.

Muaviye Ebû Zerr'i mahcûb ve mülzem etmek üzere bir gece ona bir adamıyla bin altın göndermişti. O da o gece hâb u râhatı terkederek bu altunları fukaraya tasadduk etmişti.

¹⁹⁸ Tecrid-i Sarih Terc. 9/239 vd.

¹⁹⁹ el-Hakayık

Ertesi gün Muaviye'nin talîmiyle o adam ale's-sabah Ebû Zerr'e gidip:

– Aman beni Muaviye'nin azabından kurtar, o beni başka yere göndermiş, ben yanlışlıkla sana gelip altunları vermişim dediğinde, Ebû Zerr:

«— Oğulcağızım, o altunlar geceleyin fukaraya taksim olundu. Bir tanesi sabaha kalmadı. Sen üç gün mühlet al da o miktar altun tedarik ediverelim» diye i'tizar eylemiş. Ebû Zerr'in fiili kavlini tasdik ettiği için Muaviye görmüş ki bir diyecek yok, iskâtı da mümkün değil, nâçâr onun etvâr-ı düşvârından Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'e şikâyet etmişti. Emiru'l-mü'mininin emri üzerine Ebû Zerr -radiyallahu anh- Medine-i Münevvere'ye azimet eylemişti.

Fütûhât ile memâlik-i İslâmiyye Nehr-i Ceyhun'dan Septe Boğazına kadar imtidad ederek vâridat ve emvâl-i ganâim pek çoğaldığından hazine doldu. Hazret-i Osman -radiyallahu anh- pul pul atıyyeler ihsan etmeğe başladı. Medine'de servet çoğaldı. Dört yüz bin dirheme bir bahçe ve yüz bin dirheme bir at alınıp satılıyordu. Medine'ye yeni yeni pek çok binâlar yapıldı. Bir uçdan Sılı, dağına kadar imtidâd eyledi.

Cemaat-i Müslimîni daima Mescid-i Nebevi'de görmekle me'lûf olan Ebû Zerr- Sılı' dağı eteklerindeki bahçelerde birtakım adamların küme küme oturup da sohbetle olduklarını görünce teessüf ederek hemen def'aten taraf taraf nümâyân olacak bir ğârat-ı muhavvife ve dillerde destan olacak bir muhârebe-i anife ile ehl-i Medine'ye müjde!..» diyerek savuşup huzûr-ı Halîfe'ye gitmiş Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Ona:

– Yâ Ebâ Zerr, Şam ahalisi senden niçin şikâyet ediyor?» deyince Ebû Zerr keyfiyeti anlatdı. Onun üzerine Hazret-i Osman:

– Yâ Ebâ Zerr, nâsı zühd üzerine sevk u cebretmek mümkün olmaz, benim üzerime lâzım olan onların arasında Allah'ın emriyle hükmetmek ve onları adl ü i'tidâle tergiyb eylemektir.» dedi. Ebû Zerr de:

– Ağniyâ bezl-i sadaka ile cirân u ihvanlarına ihsan etmedikçe ve akrabalarını gözetmedikçe biz onlardan razı olmayız, dedi. Mecliste hazır olan Kâ'bu'l-Ahbar:

«– Farîzayı eda eden borcunu ödemiş olur! deyince Ebû Zerr hiddetlenip:

«– Ey yahûdî-zade! Sen kimsin ki, böyle bahse karışıyorsun?» diye asâ ile vurdu. Kâ'b'ın başı mecruh oldu. Bu halde Ebû Zerr'in ceza görmesi lâzım geldi. Onun buna bir diyeceği yoktu. Fakat Hazret-i Osman -radiyallahu anh- Kâ'bu'l-Ahbar'dan bu hakkın kendisine bahşolunmasını ricâ etti. O da bağışladı. Ebû Zerr -radiyallahu anh- artık Medine'de duramayacağını anladı ve Hazreti Osman -radiyallahu anh-'e hitâben:

Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- «*Binalar Sılı' dağına vardıkta Medine'den çık*» diye bana emretmişti, izin verir misin çıkıp gideyim, dedi. Hazreti Osman da izin verdi. Medine-i Münevvere civarında **Rabeze** nâm karyeye gitti. Hazret-i Osman ona bir sürü deve, ve iki köle verdi. Ve mikdar-ı kifaye erzak tayin buyurdu: Muaviye de onun iyâlini Şam'dan Rabeze'ye gönderdi. Sonra Ebû Zerr -radiyallahu anh- Rabeze'de bir mescid bina etdi. Gelip gidenlere ehâdis-i şerife ve mesâil-i diniyye rivâyet ve talimi ile meşgûl oldu.

Namaza ikamet olundukta Halife'nin tahsil memûru Mecâşi' nâm kölesi Ebû Zerre'e ihtiramen:

– İmamete geç diye teklif edince Ebû Zerr,

– Sen geç; zira Resûlullah, -sallallahu aleyhi ve sellem- bana: *«Eğer senin üzerine burnu kesik bir köle bile memur olursa sözünü dinle ve ona itaat eyle»* diye buyurmuştu. Sen kölesin, burnun kesik de değil dedi.²⁰⁰

Tebûk Seferinde Ebû Zerr -radiyallahu anh-'in devesi yolda yürümediğinden ağırlığını arkasına alıp yürümüş. Ve Resûl-i Ekrem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e mülâki olmuştur. Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- de:

«– Allah Ebû Zerr'e rahmet etsin, yalnız gezer, yalnız ölür ve yalnız haşrolur» buyurmuştur.

İbn-i Esmak'ın rivâyetine göre İbni'l-Kayyim diyor ki:

– Ebû Zerr Hazret-i Osman'ın hilâfeti zamanında Rabeze'ye nefyedilmiştir. Orada vefât ederken yanında haremî ile kölesinden başka kimse yokdu. Ebû Zerr -radiyallahu anh- bunlara şöyle vasiyyet etmiştir:

– Ben ölünce beni gasledip kefenleyiniz, sonra yolun ortasına bırakınız. Oraya gelen ilk kervana:

– Bu ölü, Peygamber'in dostu Ebû Zerr'in cenazesidir. Defnetmek üzere bize yardım ediniz, deyiniz. Kadınıyla kölesi Ebû Zerr'in vasiyyetini yerine getirdiler. Bu sırada Irak'tan bir kafîle geldi. İçlerinde Abdullah ibn-i Mes'ûd -radiyallahu anh-

de bulunuyordu. Az kalsın kafilenin develeri yol üstündeki cenazeyi çiğneyecekti. Köle hemen ayağa kalkdı:

– Bu ölû, Resûlullah'ın dostu Ebû Zerr'in cenazesidir, dedi. Bu sözü işiden İbn-i Mes'ûd -radiyallahu anh- hüngür hüngür ağlamağa başladı. Abdullah İbn-i Mes'ud hem ağlıyor, hem de Resûlullah'ın:

– *Ebû Zerr yalnız gezer, yalnız ölür, yalnız haşr olur-* buyurduğunu naklediyordu.

İbnü'l-Kayyim bunu nakletdikten sonra: «Bu vak'adan ibret alınacak menkıbeler vardır» diye okuyucuları düşünmeğe davet ediyor. -radiyallahu anhüm ecma'ın-²⁰¹

Ebû Zerr -radiyallahu anh-'e Rebeze'de ölüm emâresi geldiğinde zevcesi ağlayınca;

– Ne ağlıyorsun? demişti. Hatunu da:

– Emr-i Hakk vaki olursa tekfin ve defniniz için ne yapacağım, diye ağlıyorum deyince:

– Ağlama, zira ben bir gün nezd-i Risaletde birkaç kişi ile oturmakta iken Resûlullah'ın:

– « *Sizden biriniz kırdâ vefat edecek ve sonra onun cenazesine ufak bir cemaat hazır olacaktır*» buyurduklarını işitdim. İşte o mecliste bulunanlar hep şenlik içinde oldular. Şimdi kırdâ ölen ben bulunuyorum. Yolu gözet, benim söylediğimi göreceksin. Vallahi ben şimdiye kadar yalan söylemedim. Ve hiç kimse tarafından tekzib olunmadım» demiş, hatun da:

– Heyhat, buradan kim geçer? Hacıların da arkası alındı, demiş. Ebû Zerr -radiyallahu anh- de:

– Sen yolu gözet buyurmuşlar.

O sırada Irak'dan gelen bir kafilâ içinde Abdullah ibn-i Mes'ud -radiyallahu anh- de bulunmuş idi. Hazret-i Osman -radiyallahu anh-'in celb ü daveti üzerine Medine-i Münevvere'ye avdet ediyordu. Bu kafilâ tarafından defnedilmiştir. Namazını da Abdullah ibn-i Mes'ud -radiyallahu anh- kıldırmıştır.²⁰²

Ebû Zerr -radiyallahu anh- Hicret'in otuzikinci yılında vefat etmiştir. -radiyallahu anh- Ebû Zerr -radiyallahu anh-'in kendilerine bir tesellîname yazdığı **Nehcû'l-Belâğa** da görülmüşdür:

«– Yâ Ebâ Zerr! Sen Hakk için gazab ettin. Kendisi için gazabnâk olduğun zattan ümidvar ol, onlar senden kendi dünyaları üzerine korktular, sen onlardan kendi dînin üzerine korktun. Onların senden korktukları şeyi kendi ellerine bırak. Senin onlardan korkup esirgediğin şeyle sen firar et. Onlar senin kendilerinden men etdiğin şeye ne kadar muhtaçtırlar. Sen ise onların senden men ettiklerine ne kadar ihtiyaçsızsın. Yarın kimlerin kârlı olacağını, hâsîd ve gıpta-keşlerin hangi tarafta daha çok bulunacağını bilirsin. Bir kula yer demir ve gök bakır olmak fehvâsınca yûsr ü sühûletin bütün menafî' ve menafîzi mesdûd olsa da o kul Cenâb-ı Hak'dan ittîka üzere bulunsa, Hakk Celle ve Alâ arz u semadan ona mutlak bir mahrec peydâ eder. Hak'dan başka enîsin ve batıldan başka menfûrun olmasın. Eğer sen onların dünyasını kabul

edeydin onlar seni severlerdi ve dünyalarından biraz şey kendin için koparaydın senden emin olurlardı.»

Ebû Zerr -radiyallahu anh- Rabeze'de ikamet etmek-
teyken bir hulle yani takımlık kumaşın yarısını yani rida ile
izar kısmını kendi giymiş ve birini de kölesine giydirmiştir.
Yanında bir kimse gelip:

«— Bu kumaşı, ikisini bir araya getirip de kendi üzerine
takım yapsaydın olmaz mıydı?» deyince şu hadis-i şerifi
okumuştı:

إِخْوَانُكُمْ خَوَلُكُمْ جَعَلَهُمُ اللَّهُ تَحْتَ أَيْدِيكُمْ فَمَنْ كَانَ
أَخُوهُ تَحْتَ يَدِهِ فَلْيُطْعِمْهُ مِمَّا يَأْكُلُ وَلْيَلْبِسْهُ مِمَّا يَلْبَسُ
وَلَا تَكْلِفُوهُمْ مَا يَغْلِبُهُمْ فَإِنْ كَلَّفْتُمُوهُمْ فَأَعِيبُوا لَهُمْ

«Sizin öyle kardeşleriniz vardır ki, Allah onları ellerini-
ze tevdi etmiştir. Her kimin kardeşi elinin altında ise ona
yediğinden yedirsın, giydiğinden giydirsın. Bir de onlara
ağır gelecek şeyi onlara yüklemeyin. Eğer yüklerseniz
yardım edin.»

Ebû Zerr -radiyallahu anh- bir kerre Bilâl-i Habeşi -
radiyallahu anh-'e: «Ey kara karının oğlu» diye ta'yib edince
Bilâl-i Habeşî'nin şikâyeti üzerine Nebiyy-i Mükerrerrem -sal-
lallahu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

«— Ey Ebû Zerr, sen onu anasından dolayı ayıplıyorsun,
demek sen daha içinde cahiliyyet ahlâkı kalmış bir
kimseymişsin.»

Sonra Resûlullah buyurdu ki:

«– Sizin elinizin altında öyle kardeşleriniz vardır ki, Cenab-ı Allah onları sizin elinize tevdi etmiştir. Her kim ki, kardeşi yedinde olursa yediği yemekten ona yedirsın ve kendisinin giydiği elbiseden ona giydirsın. Ve onlara iktidarı dahilinde olmayan bir şeyi teklif etmesin. Teklif ederse onlara yardım etsin.»

Ebû Zerr -radiyallahu anh- sonra Bilâl-ı Habeshi -radiyallahu anh-'in gönlünü almak için yüzünü yanağını yere koyup:

– Bilâl ayağıyla yüzüme basmadıkça yanağımı yerden kaldırmayacağım diyerek kusûrunun afvını Bilâl -radiyallahu anh-'den talep etmiştir.

İşte bu hadis-i şerifde terbiye-i İslâmiyye'den biz ümmetine nasihat vardır.

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- buyurmuşlardır:

«Benim ümmetimde her nebînin nazîri vardır. Ebû Bekir İbrahim'in nazîri, Ömer Mûsa'nın nazîri, Osman Harûn'un nazîri ve Ali bin Ebî Talib benim nazîrimdir. Bir kimse İsâ bin Meryem'e nazar etmek arzu ederse Ebû Zerr-i Gıfârî'ye nazar etsin.»²⁰³

أُولِيَّائِي تَحْتَ قُبَابِي لَا يَغْرِفُهُمْ غَيْرِي

«Velîlerim benim kubbelerimin altındadır. Benden başkası onları bilemez.»

Hakk Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri evliyasını perde altında gizlemiştir. قُبَابِي dan murad sıfat-ı beşeriyye ve bazı kârü kesb ü uyûb-u zahiredir ki o libas ve uyûb ile zahir gözûyle bakanlar onları idrak edemez لَا يَغْرِ فُهُمْ غَيْرِي de bu manadır

Mâdem ki bir kimsenin dîde-i basîreti olmaya, onlar evliyaullahı hakikatla idrak ve fehmedemezler. Meğer ki, kûhl-i Nûr-i Muhammedî'den mukâhhal ve mücellâ olmuş olsunlar.

Bu evsâf-ı celîle ve ahlâk-ı cemîleyi haiz olan evliyayı tavsif için **Zübdetü'l-Hakaik** nam eserde hadîsi şerif mu-fassal zikredilmiştir:

Bir gün Hazret-i Fahr-i Âlem -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ebû Zerr-i Gıfarî -radiyallahu anh'e buyurdular ki:

– Yâ Ebâ Zerr, Allah güzeldir, güzeli sever. Benim niçin gamlandığımı, ne düşündüğümü ve neye müştâk olduğumu biliyor musun Yâ Ebâ Zerr?

– Bilmiyoruz yâ Resûlallah, gam ve düşünceni bize haber ver!

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

«– Aaah!» dedi, İştîyakım benden sonraki ihvanıma kavuşmak içindir, onların durumları enbiyânın durumları gibidir. Onlar şühedâ menzilesindedirler. Babalarından analarından

ve kardeşlerinden sadece Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak için ayrı düşerler. Malı Allah için terkederler. Nefislerini tevazu ile hor hakir ederler. Şehvâta ve dünya fuzûliyyatına râğbet etmezler. Allah'ın beytlerinden bir beytde mahabbetullah'dan dolayı mağmûm ve mahzûn olarak toplanmışlar, kalblerini Allah'a vermişler, ruhlar Allah'a bağlı, onları bilmek Allah'a aid. Onların birinin hastalanması bir sene ibâdetden efdal olur. Eğer istersen daha anlatayım yâ Ebâ Zerr?»

– İsterim yâ Resûlallah!

«– Onlardan biri öldüğü zaman Allah indindeki şereflerinden dolayı semâda ölenler gibidirler. Eğer istersen daha anlatayım Yâ Eba Zerr?»

– İsterim yâ Resûlallah!

«– Onlardan birisi elbisesindeki bir şeyden müteazzi olduğu vakit ona Allah indinde yetmiş hacc ve gazve ecir ve İsmail zürriyetinden kırk köle azad etmiş sevâbı verilir, onlardan da her birisi on iki bin kişiye muâdildir. Eğer istersen daha ziyâde edeyim yâ Ebâ Zerr?»

– Evet yâ Resûlallah!

«– Onlardan birisi ehlîni zikredip de gamlandığı vakit her bir nefesine bin derece yazılır. Eğer istersen daha ziyâde edeyim yâ Ebâ Zerr?»

– Evet yâ Resûlallah!

«– Onlardan birisinin arkadaşları arasında iki rekat namaz kılması Nûh -aleyhisselam-'ın Cebel-i Lübnan'da bin yıl ibâdet ettiği gibi ibâdet eden bir adamın ibâdetinden daha efaldir. İstersen daha ziyâde edeyim yâ Ebâ Zerr?»

– İsterim yâ Resûlallah!

«– Onlardan birisinin tesbihi, kıyamet gününde bütün dünya dağları kadar altun tasadduk edip de gelen bir kim-senin ecrinden daha fazladır. İstersen daha sayayım Yâ Ebâ Zerr?»

«– Evet Yâ Resûlallah!» dedim Meḥar-i Mevcûdât -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz saymağa devam etdiler:

«– Onlardan birine bir kerre nazar etmen, Allah indinde Beytullah'a nazar etmenden daha sevimidir, ona nazar eden Allah'a nazar etmiş gibidir. Onun sevindirdiği kimse Allah'ın sevindirdiği bir kimse gibidir. Onu it'âm eden Allah'ı it'âm etmiş gibidir. Eğer istersen ziyade edeyim yâ Ebâ Zerr?»

– Evet yâ Resûlallah!

«– Onların yanına günahlardan ısrar ede ede hantallaş-mış bir topluluk oturunca, Allah onlara nazar-ı rahmet ile nazar edip günahlarını onların hürmetine afv etmeden kalkmazlar.

– Yâ Ebâ Zerr, onların gülmeleri ibâdettir, şakalaş-maları tesbihtir, uykuları sadakadır. Allah onlara her gün yetmiş kerre nazar eder. Ben bunlara müştâkım Yâ Ebâ Zerr!»

Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bitkin bir şekilde saçlarını düzeltti, sonra başını kaldırdı, ağılıyordu, gözyaşları gözlelerinden inci dâneleri gibi dökülüyordu. Bir kerre daha «Aaah!» dedi. «Onlara müştakım, onlara kavuşmak istiyorum» buyurdu.

Sonra Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

– Allah'ım, onları muhafaza et, muhaliflerine karşı onlara yardım et, kıyamette gözümü onlarla nûrlandır» buyurmuşlar ve sonra;

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«Dikkat edin, Allah'ın o velîleri ki, onlara korku yoktur, onlar mahzun da olmayacaklardır»²⁰⁴ âyetini okumuşlardır.²⁰⁵

204 Yûnus Sûresi / 62

205 Semaratü'l-Fuâd, 82